

**Die verteenwoordiging van die Kaapse Kleurling-identiteit soos gesien
in *At her feet*, *Die Joseph en Mary affair* en *Bullets over Bishop Lavis***

Deur Robyn van de Rhede

Tesis ingelewer ter voldoening aan die vereistes vir die graad Magister in Drama- en Teaterstudie in die Fakulteit Lettere en Wysbegeerte aan die Universiteit van Stellenbosch

Studieleier: Prof Petrus du Preez

Maart 2015

VERKLARING

Deur hierdie tesis elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat my eie, oorspronklike werk is, dat ek die outeursreg-eienaar daarvan is (behalwe tot die mate uitdruklik anders aangedui) en dat ek dit nie vantevore, in die geheel of gedeeltelik, ter verkryging van enige kwalifikasies aangebied het nie.

Handtekening:

Datum:

Kopiereg © 2014 Universiteit Stellenbosch

Alle regte voorbehou

Abstract

In this research I investigated, with specific references to the three dramas, the ways in which the Coloured and his community were represented in the post-apartheid theatre.

I examined identity formation through the theories of Erik Erikson and James Marcia's identity theories, as well as theories with regards to race and ethnic identity. From these theories I came to the conclusion that the individual identity is a constant process of forming and reforming, especially during the adolescent years.

Secondly, I examined group identity. A group is characterised by the nature of the relationships between its members, and also plays an important role in the structuring of the members' identities. Group identification is a strategy for successfully handling the negative effects that are associated with ethnic minority groups. Other racial groups are usually biased towards the ethnic minority groups because of the stigma by which they are characterised. The Cape Coloureds and the Cape Malays are the two groups that were chosen for examination and discussion, seeing that they are the two largest groups in Cape Town.

There is a vast array of factors and subsections that can be chosen for the forming of a Coloured identity. These factors consist of gender, religion, language, style, class, education and appearance.

Following on the research and chosen dramas, I formulate three categories, each consisting of its own type of Coloured character. Category one consists of the extreme stereotype: the typical Cape Coloured and Cape Malay. Category two makes space for the middle course: the more comprehensive Cape Coloured and the Indian-Muslim. The last category consists of the other extreme stereotype: the White-Coloured and the Public Malay. Category one and two are used most frequently when representing Coloureds. Category three Coloureds are chosen very seldom. Playwrights, directors and actors often create characters based on preconceived ideas of the Coloured identity.

These characteristics seem to be a reduction of an identity that promotes these preconceived ideas. The Apartheid laws that were used to marginalise the Coloureds are still found in these characteristics. As long as these aspects are present in society, they will be displayed on stage. Unfortunately, within post-apartheid theatre, the Coloured and his community are still mostly represented by these stereotypes.

Opsomming

Die navorsingsvraag lui soos volg: Met spesifieke verwysing na die gekose dramas, op watter wyse word die Kleurling en sy gemeenskap in die post-apartheid-teater uitgebeeld? Ten einde hierdie vraag te kan beantwoord, moes daar na spesifieke punte gekyk word.

Eerstens is daar, met behulp van die identiteitsteorieë van Erik Erikson en James Marcia asook die teorieë rakende rasse- en etniese identiteit, gekyk na wat persoonlike identiteitsvorming behels. Vanuit hierdie teorieë kom ek tot die slotsom dat die individuele identiteit 'n konstante proses is wat gedurig aan die vorm en hervorm is, veral tydens die adolessentejare.

Tweedens is daar gekyk na wat groepsidentiteit behels. 'n Groep word gekenmerk deur die aard van die verhoudings tussen sy lede en speel 'n sterk rol in die strukturering van identiteite. Groepsidentifisering is 'n strategie vir die suksesvolle hantering van negatiewe effekte wat verband hou met etniese minderheidsgroepe. Etniese groepe word heel dikwels bevooroordeel as gevolg van die stigma wat saam met die groep gekenmerk word. Die Kaapse Kleurling en die Kaapse Maleier is die twee groepe wat gekies is vir bestudering en bespreking, aangesien dit die twee grootste groepe binne Kaapstad is.

Daar is ook aandag gevestig op identiteit soos te sien binne die literatuur en teater. Teater dien as 'n eksterne doel in die bevordering van 'n kulturele identiteit binne 'n onbekende konteks. Dit is 'n transformasieritueel wat die mens in staat stel om betekenis te produseer en te help om 'n wyse van identifikasie te skep. Teater is dié platform waar die mensdom in elke vorm ten toon gestel kan word – 'n ruimte wat verskaf word om die onbekende te konfronteer en dit gevolglik te aanvaar of nie.

Daar is verskeie faktore en onderafdelings wat gekies kan word vir die vorming van 'n Kleurling-identiteit. Hierdie faktore bestaan uit die volgende: geslag, godsdiens, taal, styl, klas, opvoeding en voorkoms.

Na aanleiding van die navorsing en gekose dramas, word daar drie kategorieë gevorm wat elkeen sy eie tipe Kleurlingkarakter huisves. Kategorie een bestaan uit die uiterste stereotipe: die tipiese Kaapse Kleurling en Kaapse Maleier. Kategorie twee maak plek vir die middeweg: die “lewende” Kaapse Kleurling en Maleise Indiër. Die laaste kategorie is die tuiste vir die ander uiterste, die Wit-Kleurling en die Publieke Maleier. Kategorie een en twee is waaruit

die meeste Kleurlinge gekies en verteenwoordig word. Kategorie drie Kleurlinge word uiters selde verteenwoordig. Daar is ook geen melding van 'n Kleurling wat buite die Kaapse Vlakte gebore is en hoe sy lewe ontvou nie. Dramaturge, regisseurs en akteurs skep dikwels Kleurlingkarakters van wie daar vooropgestelde idees bestaan.

Hierdie karaktereienskappe blyk 'n reduksie van identiteit te wees wat die vooropgestelde idees bevorder. Die Apartheidswette wat gebruik is om die Kleurling te marginaliseer, se skadu's word steeds in hierdie karaktereienskappe aangetref. Solank as wat hierdie aspekte nog in die samelewing en gemeenskappe teenwoordig is, sal dit op een of ander manier op die verhoog uitgespeel word. Ongelukkig word die Kleurling en sy gemeenskap nog hoofsaaklik volgens hierdie stereotipes in die post-apartheid-teater verteenwoordig.

Dankbetuiging

Ek bedank die Hemelse Vader, my ouers, familie en vriende vir hul oneindige ondersteuning en bystaan in hierdie tydperk.

Ek bedank my studieleier en die Departement Drama vir hul hulp en ondersteuning.

Inhoudsopgawe

Verklaring	i
Abstract	ii
Opsomming	iii
Dankbetuiging	v
Inhoudsopgawe	vi
Hoofstuk 1: Inleiding	1
1.1 Voorafstudie en rasionaal	1
1.2 Probleemstelling en fokus	3
1.3 Doelwitte, teoretiese uitgangspunte en navorsingsvrae	4
1.4 Navorsingsmetodologie	5
1.5 Struktuur van die studie	5
Hoofstuk 2: Teoretiese komponente – die ontwikkeling van die mens se identiteit	7
2.1 Identiteitsvorming	7
2.1.1 Erik Erikson – die agt (8) ontwikkelingsfases van die mens se identiteit	7
2.1.2 James Marcia – die vier (4) ontwikkelingsfases van die mens se identiteit	13
2.2 Individuele en sosiale identiteit	16
2.2.1 Die ontwikkeling van die rasse- en etniese identiteit	17
2.3 Opsommings en gevolgtrekkings	22
Hoofstuk 3: Teoretiese komponente – die groepsidentiteit van die Kleurling	25
3.1 Groepsidentiteit	25
3.2 Die Kleurling	26
3.2.1 Die Kleurling binne sosiale konteks	26
3.2.2 Die Kleurling binne politieke konteks	27
3.3 Die Kaapse Kleurling	31
3.3.1 Die verskillende vertakings van die Kaapse Kleurling-identiteit	33

3.3.2 Ruimte en ruimtelike strukture van Kaapstad en die Kaapse Vlakte	38
3.3.3 Die sosiale en teatrale performance van die Kaapse Kleurling	40
3.4 Die Kaapse Maleier	41
3.4.1 Taal, godsdiens, rituele en tradisies	44
3.5 Identiteit binne literatuur en teater	48
3.6 Opsommings en gevolgtrekkings	53
Hoofstuk 4: Bespreking van <i>At her feet</i>	55
4.1 Die geskiedenis van die dramaturg	55
4.2 Die agtergrond van die drama	55
4.3 'n Opsomming van die drama	57
4.4 Ontleding van die karakters	58
4.4.1 Azra al Jamal	58
4.4.2 Sara Jacobs	61
4.4.3 Auntie Kariema	66
4.4.4 Ayesha	72
4.4.5 Tahira Hussein	77
4.4.6 Azra's mother	83
4.5 Gevolgtrekking	86
Hoofstuk 5: Bespreking van <i>Die Joseph en Mary Affair</i>	89
5.1 Die geskiedenis van die dramaturge	89
5.2 Die agtergrond van die drama	90
5.3 'n Opsomming van die drama	90
5.4 Ontleding van die karakters	91
5.4.1 Speedy Cupido (Andrew Brent Cupido)	91
5.4.2 Gerty September (Gertruida September)	97
5.4.3 Munier Pahad (Munier Pahad Kamaldien)	104

5.5 Gevolgtrekking	109
Hoofstuk 6: Bespreking van <i>Bullets over Bishop Lavis</i>	111
6.1 Die geskiedenis van die dramaturge	111
6.2 Die agtergrond van die drama	112
6.3 'n Opsomming van die drama	112
6.4 Ontleding van die karakters	113
6.4.1 Ronnie Williams (Ronald Williams)	113
6.4.2 Jerome	117
6.4.3 Malaysia	124
6.4.4 Anel	129
6.5 Gevolgtrekking	135
Hoofstuk 7: Opsomming en gevolgtrekking	137
7.1 Opsomming en gevolgtrekking: die verskillende faktore van die Kleurling-identiteit se karaktereienskappe	137
7.1.1 Kategorie een: die tipiese Kaapse Kleurling en Kaapse Maleier	140
7.1.2 Kategorie twee: die “lewende” Kaapse Kleurling en Maleise Indiër	141
7.1.3 Kategorie drie: die Wit-Kleurling en die Publieke Maleier	143
7.2 Slot	144
Bibliografie	146

Hoofstuk 1: Inleiding

1.1 Voorafstudie en rasionaal

In my honneurs-navorsingswerkstuk het ek vlugtig gekyk na kwessies rondom die Kleurling-identiteit in die teater. Ek het ook gekyk na die vorming en hervorming van hierdie identiteit tydens en ná afloop van die apartheidsera. Ek het geraak aan die verskuiwing vanaf 'n alledaagse Kleurling-identiteit¹ na 'n Wit-Kleurling-identiteit², waar 'n Wit-Kleurling onder andere gesien word as 'n Bruin individu wat 'n suiwer, Wit, Afrikaanse aksent handhaaf. So ook het ek ondersoek ingestel na die Wit-Kleurling akteur op die Suid-Afrikaanse verhoog wat grootliks rolle in eenmanvertonings, komiese sketse en musiekblyspele vertolk.

In hierdie studie het ek bevind 'n Kleurling-identiteit is nie dié van 'n apartheid-Kleurling-identiteit wat deur die blanke volk bepaal is nie, maar eerder 'n identiteit gevorm deur die Kleurlinggemeenskap wat daagliks bly ontwikkel. Soos wat Suid-Afrika onafhanklikheid verkry het, wou die Kleurlinggemeenskap op hul eie tyd en onafhanklik van ander rassegroepe hul eie identiteit vestig. Met vandag se moderne leefstyl neig die jonger generasie om 'n identiteit vir hulself te skep sonder om noodwendig te kyk na wat aanvaarbaar, respektabel en die “regte” identiteit is om volgens te leef, want “being coloured often means having to choose between blackness and whiteness [...] being coloured means being the privileged black and the ‘not quite white’ person [...] being coloured is about living an identity that is clouded in sexualised shame and associated with drunkenness and jollity” (Erasmus, 2001: 13-14).

Erasmus (2001: 13) meld dat, soos sy groot geword het, “coloured meant knowing that I was *not only* not white, but *less than white*; *not only* not black, but *better than black*”. Soos wat die Kleurlinggemeenskap hulself tussen die Swart en Wit rasgroepe vind, sal hulle meer na een rasgroep neig met betrekking tot die fondasie en bou van hul identiteit. Die neiging na een gaan natuurlik 'n ontkenning van die ander een beteken, want “having to choose one means the denial of some part of oneself” (Erasmus, 2001: 14).

¹ 'n Individu wat beskik oor 'n Kaapse Vlakte-aksent, woonagtig op die Kaapse Vlakte, en wat dikwels geassosieer word met bendebedrywighede asook dwelms- en alkoholmisbruik: “... the Cape Flats were depicted as gang land, as the home of violence, poverty, drug lords, vigilante groups and crime” (Jensen, 2008: 53).

² 'n Individu wat sy identiteit bepaal na aanleiding van sy Europese afkoms: “... they are able to choose identities with which they wish to be associated” (Ruiters, 2009: 111).

Erasmus en Pieterse (1999: 169) maak 'n stelling dat die Kleurling-identiteit spruit vanuit sosiale en politiese identiteite afkomstig uit die era van slawerny. Die identiteit spruit dus vanuit bevryde slawe en hul afstammelinge – “‘Coloured’ became an acceptable self-description for many slave descendants in Cape Town (...).” Alhoewel die identiteit gedeeltelik tydens die slawerny-era gevorm is, het apartheid ook op sy beurt 'n rol gespeel. Die *Population Registration Act* van 1950 het die kategorie “Coloured” wetlik geformuleer as “a person who is not White or native (Black)” (De la Rey & Duncan, 2003: 58).

Diegene wat geklassifiseer was as Kleurling en gesien was as “mixed race”, tesame met die klassifikasie “Indian”, “... occupied an ambiguous position within the South African policy [...] the latter groups were neither full citizens nor complete subjects” (Erasmus & Pieterse, 1999: 170). De la Rey en Duncan (2003: 58) meld weer op hul beurt dat Kleurling verwys na die “racial category derived from apartheid classification; it is used as a positive assertion of identity [...] ‘Coloured’ celebrates diversity, [but in true form] brackets people who are neither Black nor White, nor for that matter Asian/Indian”.

De la Rey en Duncan (2003: 107) definieer “identiteit” as 'n “set of social and cultural understandings through which we came to know and experience ourselves”. Faktore soos sosiopolitieke agtergronde en die opvoedingsvlak van individue speel 'n rol in identiteitsvorming. Alhoewel Bruin mense almal onder die Kleurlingkategorie val, is elkeen steeds uniek. Die alledaagse Kleurling verskil hemelsbreed van byvoorbeeld die Wit-Kleurling. Binne die dramatiese literatuur sal dit veral interessant wees om te sien op watter wyse hierdie Kleurlinge verteenwoordig word: Sal dramaturge verkies om stereotipiese karakters uit te beeld of eerder 'n meer komplekse karakter, 'n mengsel tussen die stereotipe en die alledaagse, wat veral in die post-apartheid dramatiese literatuur kan seëvier. Ek wil graag bepaal watter faktore, waarvan onder andere “respectability, gender, class, style and religion” (Jensen, 2008: 49), gekies word vir die skepping van Kleurlingkarakters binne die dramatiese literatuur.

1.2 Probleemstelling en fokus

Soos in die vorige onderafdeling genoem, is daar verskeie faktore wat 'n rol speel in die vorming van 'n Kleurling-identiteit. Hierdie faktore word gekies vir die skepping van Kleurlingkarakters in die post-apartheid dramatiese literatuur om sodoende die Kleurlinggemeenskap en sy onderskeie identiteite te verteenwoordig. Die gekose faktore sal ondersoek word met spesifieke verwysing na drie dramas, naamlik *At her Feet* (Davids, 2006), *Die Joseph en Mary affair* (Steyn & Oppelt, 2008) asook *Bullets over Bishop Lavis* (Davids & Abrahams, 2013).

Net soos wat die verskillende dramaturge elk 'n interessante en unieke kombinasie faktore besit rakende hul Kleurling-identiteit (met die uitsondering van Malan Steyn wat Wit is), so ook het elke karakter binne die drama 'n unieke identiteit. Ek wil bepaal of hierdie dramas meer gebruik maak van 'n alledaagse Kleurling-identiteit met een unieke faktor, of wel 'n nuutgeskepte karakter vorm. Alhoewel daar 'n alledaagse Kleurling-identiteit vanuit die Kaapse Vlakte bestaan, bestaan daar ook Kleurlinge-identiteite wat buite die Kaapse Vlakte geskep is, en dit is vir my belangrik dat die Kapenaars dit weet.

Afgesien van die faktore wat gekies is om die karakter te skep, is daar ook die dramaturge se persoonlike agtergrond en ervaring wat ook 'n moontlike rol speel. Hulle het die vryheid om enige faktor te kies om hul karakters te skep, maar dis belangrik om die volgende in gedagte te hou wanneer daar gekyk word na die skepping van 'n Kleurlingkarakter: “coloured identities are multiple, fluid and hybrid [...] Muslim, Christian, English, Afrikaans, rural, urban, rich, poor, educated and uneducated [are all] grouped under the limited apartheid identity of colouredness” (Ruiters, 2009: 112).

Teater is die platform waar risiko's geneem kan word, waar alledaagse patrone bevraagteken en uitgedaag kan word en waar daar 'n kollig op gemeenskappe geplaas kan word. Teater kan die Kleurling-identiteite bevorder deurdat dit uitgebeeld en gedefinieer word: “... when an actor portrays an identity on stage, this could also serve as an impetus for people to identify or resonate with the self of the character/performer, or, equally, to dissociate themselves from the identity portrayed” (Krueger, 2010: 26).

Die dramatiese literatuur is 'n baie beduidende aanwyser van die mens se samelewing. Dit is 'n platform waardeur die mens kan vereenselwig met sy identiteit binne sy gemeenskap

(Krueger, 2010: 19). Dit plaas identiteit heel dikwels in die kollig en laat die teaterganger herbesin oor die komplekse onderbou daarvan en toon terselfdertyd watter belangrike rol identiteit speel in die mens se persepsie van eiewaarde (Stehle, 2014).

1.3 Doelwitte, teoretiese uitgangspunte en navorsingsvrae

My hoofnavorsingsvraag lui soos volg: Met spesifieke verwysing na die gekose dramas, op watter wyse word die Kaapse Kleurling-identiteit en sy gemeenskap in post-apartheid-teater uitgebeeld? Ten einde my vraag te kan beantwoord, moet daar na spesifieke punte gekyk word.

Eerstens sal ek kyk na wat persoonlike identiteitsvorming, met behulp van die identiteitsteorieë van Erik Erikson en James Marcia asook groepsidentiteitsvorming, behels. Nadat dit vasgestel is, sal ek kyk na die vorming van spesifiek die Kleurling-identiteit en die onderskeie faktore wat 'n rol speel. Nadat die Kleurling-identiteit en sy vorming bepaal is, sal ek ondersoek instel na die Kleurling en sy identiteit binne Kaapstad: Hoe slawerny, apartheid en rasseklassifisering onder andere verantwoordelik is vir die vorming van die Kaapse Kleurling-identiteit:

The people of the Cape have strong African roots [...] we are the descendants of slaves [...] we are the descendants of a range of Europeans [...] we are the descendants of the exiles and refugees [...] we are the descendants of indentures and migrants (Mellet, 2010: 16–17, 20, 22–23).

Nadat ek aandag gevestig het op die Kaapse Kleurling, plaas ek my fokus op die Kaapse Maleier. Die Kaapse Maleier-groep is 'n vertakking van die Kaapse Kleurlinggroep. Godsdien is een van die hoofverskille tussen hierdie twee groepe. Ek kies spesifiek hierdie twee groepe, want hulle dien as verwysingsraamwerk vir die alledaagse Kleurling – 'n individu wat beskik oor 'n Kaapse Vlakte-aksent, woonagtig is op die Kaapse Vlakte, en dikwels geassosieer word met bendebedrywighede asook dwelms- en alkoholmisbruik.

Nadat identiteit, Kleurling-identiteit asook die Kaapse Kleurling en Kaapse Maleier ondersoek is, sal ek kyk na identiteit binne die literatuur en gevolglik na die Kleurling-

identiteit binne dramatiese literatuur, oftewel teater, met spesifieke verwysing na die drie post-apartheid dramas.

Ek het post-apartheid dramas gekies, want dit is in die post-apartheid era waar die jong generasie Kleurlinge hul eie identiteite kan vorm sonder die kategorisering van apartheidswette. Die ouers van hierdie jong generasie streef daarna om vir hul kinders 'n beter toekoms te verseker deurdat hulle in goeie en veilige woonbuurte leef en skole kies wat net die beste opvoeding en buite-kurrikulêre aktiwiteite bied en gevolglik 'n universiteitsgraad en goeie werk sal kan verseker. Omdat die ouers hierdie veilige omgewing skep vir hul kinders, kan die kinders ten volle 'n identiteit skep. Ek het hierdie spesifieke dramas gekies omdat die identiteite van die Kleurlinge in hierdie dramas, ook gekoppel word aan die ruimte waar hulle woon. Al hoe meer dramas word geskryf met Kleurlinge as karakters in die tekste³. Dit is egter onmoontlik om al hierdie dramas in die beperkte ruimte van 'n tesis te bespreek. Die dramas waar Kleurlinge in ander gebiede van die land woon, kan daarom ander tipe karaktereienskappe toon. Die metode wat in hierdie studie gebruik word om die identiteite van die karakters te bepaal, kan op daardie dramas ook van toepassing gemaak word.

1.4 Navorsingsmetodologie

Naas *At her Feet*, *Die Joseph en Mary affair* en *Bullets over Bishop Lavis* wat as hoofbronne vir hierdie tesis dien, maak ek gebruik van verskeie gepubliseerde boeke wat identiteit, die Kleurling-identiteit, asook identiteit in die dramatiese literatuur- en teater ondersoek. Naas hierdie publikasies nader ek ook die internet vir internetbronne, elektroniese databasisse asook koerantberigte. Ek is bewus van die feit dat daar beperkte leesmateriaal beskikbaar is ten opsigte van Kleurling-identiteite binne die literatuur, maar daar is wel materiaal beskikbaar ten opsigte van identiteite binne die teater. Ek doen dus, opsommend, 'n bronnestudie en karakteranalises as navorsingsmetodes.

³ Dramas sluit onder andere in: *Lied van die Vallei* (Athol Fugard, 1998); *Sorrows and Rejoicings* (Athol Fugard, 2002); *Sister Breyani* (Malika Ndlovu, 2009); *My naam is Ellen Pakkies* (Liz Meiring, 2011); *Rooiland* (Tertius Kapp, 2013); *Die ongelooflike reis van Max en Lola* (Vinette Ebrahim en Hugo Taljaard, 2015); *Die Rolbalspeler* (Zain Eckleton en Saartjie Botha, 2015)

1.5 Struktuur van die studie

Hoofstuk 1 behels die inleidende hoofstuk van hierdie tesis. Hoofstuk 2 en 3 bestaan uit teoretiese komponente. Binne Hoofstuk 2 word daar gekyk na wat Erik Erikson se agt (8) ontwikkelingsfases, James Marcia se vier (4) identiteitstatusse, ras- en etniese identiteitsvorming, asook persoonlik, groeps- of rolgebaseerde identiteite behels. In Hoofstuk 3 word groepsidentiteit ondersoek, sowel as wat die Kleurling-identiteit behels. Daar sal gekyk word na die Kleurling-identiteit binne Kaapstad (die Kaapse Kleurling en die Kaapse Maleier). Naas dit sal daar gekyk word na identiteit in die literatuur en uiteindelik na die Kleurling-identiteit binne teater.

Hoofstuk 4, 5 en 6 hou verband met die bespreking van die drie dramas. Eerstens sal daar gekyk word na die dramaturge se geskiedenis en die drama se agtergrond, gevolg deur 'n opsomming van die drama. Daarna sal karakters ontleed word na aanleiding van die teoretiese fasette soos in Hoofstuk 2 en 3 uiteengesit, asook die konteks waarin die drama afspeel en die karakters se verhoudings teenoor mekaar. Aan die einde van elke hoofstuk sal ek dan bepaal op watter wyse hierdie karakters die Kleurlinggemeenskap verteenwoordig.

Hoofstuk 7 sal dan dien as die hoofstuk waarin daar sekere gevolgtrekkings saamgevat sal word om my navorsingsvraag te beantwoord.

Hoofstuk 2: Teoretiese komponente – die ontwikkeling van die mens se identiteit

2.1 Identiteitsvorming

Alvorens ek my aandag vestig op die Kleurling se groepsidentiteitsvorming, kyk ek na die teorieë rakende persoonlike identiteitsvorming, soos bepaal deur verskeie persoonlikheid- en sosiale sielkundiges. 'n Individu moet eers 'n gevoel van vertroue en selfkennis vestig voordat hy vertroue in ander kan stel ten einde 'n gevoel van identiteit binne 'n groep te ontwikkel (McLeod, 2008). Vanuit die honderde teoretici wat bespiegel rondom die idee van persoonlike identiteit, kyk ek spesifiek na die teorieë van twee individue, naamlik dié van Erik Erikson en James Marcia. Waar Erikson op Sigmund Freud se werk uitgebrei het, het Marcia op sy beurt Erikson se werk verder verfyn. Ek sal my aandag vestig op Erikson se agt (8) ontwikkelingsfases en Marcia se vier (4) ontwikkelingsfases, oftewel identiteitstatusse.

2.1.1 Erik Erikson – die agt (8) ontwikkelingsfases van die mens se identiteit

Erik Erikson (1902–1994) was 'n Duits-gebore Amerikaanse ontwikkelingssielkundige en psigoanalisis wat bekend is vir sy teorie oor die psigososiale ontwikkeling van die mens. Hy is bekend as die skepper van die term *identity crisis*⁴. Erikson brei op Sigmund Freud se werk uit en ontwikkel 'n teorie bestaande uit agt (8) ontwikkelingsfases, waar hy die identiteitsontwikkeling van die mens as 'n lewenslange proses beskryf. Oswalt en Zupanick (2013) meld dat Erikson die term *crisis* (krisis) gebruik “to describe a series of internal conflicts that are linked to [the eight] developmental stages”.

Volgens Fleming (2004) het Erikson geglo dat hierdie krisisse van die mens se ego op 'n daaglikse basis uitdagings aan die individu se identiteit bied. Verder meld Fleming (2004) dat “successful development of the personality (or psychosocial development) depends on meeting and overcoming these tasks or crises”. Volgens Erikson se teorie, “the way a person resolves the crisis will determine their personal identity and future development” (Oswalt & Zupanick, 2013). Indien een van hierdie krisisse nie opgelos word nie, kan 'n individu nie optimaal ontwikkel nie. Tydens elke ontwikkelingsfase, soos gemeld deur Fleming (2004), word 'n ontwikkelende kind of volwassene gekonfronteer met 'n konflik bestaande uit twee

⁴ Waar nodig, sal ek gebruik maak van die Afrikaanse vertaling, naamlik identiteitskrisis. Dit kan omskryf word as “a time of intensive analysis and exploration of different ways of looking at oneself” (Cherry, 2013).

teenstrydige aspekte. Die individu moet beide hierdie aspekte van konflik ervaar om sodoende 'n oplossing te vind (Fleming, 2004). Met elke fase vermeld Erikson dat 'n “*basic strength* arises from successful resolution of the identity *crisis* that the developing person faced at that stage” (Fleming, 2004). Die fases verwys na verskillende gedragspatrone, het betrekking op algemene kwessies, ontvou in 'n onafhanklike volgorde en is vermoedelik kultureel universele fases.

Fase een se basiese konflik behels vertroue teenoor wantroue. Tydens kinderjare (geboorte tot 18 maande) is die hoofgebeurtenis, oftewel *basic strength* (basiese uitgangspunt), hoop: “[a] sense of hope is needed to meet the challenges presented at later stages of development; the antithesis of hope is withdrawal” (Fleming, 2004). Die belangrikste sosiale interaksie geskied met die moeder. Konsekwente, voorspelbare en betroubare versorging sal lei tot 'n gevoel van vertroue. Die baba kan hierdie gevoel van vertroue oordra na ander verhoudings en sal selfs veilig voel in bedreigde situasies (McLeod, 2008). 'n Gebrek hieraan kan moontlik lei tot wantroue. “If the care has been inconsistent, unpredictable and unreliable then the infant will develop a sense of mistrust” (McLeod, 2008). Erikson, soos te sien in Fleming (2004), erken dat probleme sal ontwikkel, nie net wanneer die baba se basiese behoeftes afgeskeep word nie, maar ook wanneer daar te veel toegegee word. Verder glo Erikson (Fleming, 2004) dat die moeder, of dan nou die moederfiguur, 'n belangrike rol speel in die baba se ontwikkeling van vertroue, nie net deur die voldoening aan die kind se basiese behoeftes nie, maar ook deurdat sy vertroue in haarself het. “A mother’s tension causes a corresponding state of tension in her baby, resulting in a feeling of insecurity and lack of trust” (Fleming, 2004).

Fase twee se basiese konflik behels selfbeheersing teenoor skaamte en twyfel. Tydens die vroeë kinderjare (twee- tot driejarige ouderdom) sukkel die kleuter om selfbeheersing uit te oefen oor liggaamlike funksies, asook groot- en klein motoriese vaardighede. Loop, praat en gevolglik aantrek en voed van jouself, maak alles deel uit van hierdie fase. Die kleuter wil al hoe meer onafhanklik funksioneer, sonder enige volwasse hulp. Fleming (2004) gee die voorbeeld waar die kleuter dikwels skaam voel oor sy gebrek aan beheer wanneer hy op 'n potjie sit en sy liggaamsfunksies probeer beheer. “The parent risks increasing the child’s shame, either unintentionally (by a lack of patience, for instance) or intentionally (by exhibiting anger or ridicule).” Erikson (McLeod, 2008) meld die kardinale belang dat ouers hul kinders sal toelaat om hul vermoëns en vaardighede te verken binne 'n bemoedigende

omgewing waar mislukking verstaan word. Binne hierdie fase is wilskrag die basiese uitgangspunt. Hier beklemtoon Erikson (Fleming, 2004) die aanleer van wet en orde: “Parents who over control their children risk increased shame and lack of a sense of autonomy: such over controlling behavior can break the child’s will.” Dit is belangrik om te onthou, soos wat Erikson meld in Fleming (2004), dat verskillende kulture beskik oor verskillende standaarde ten opsigte van ouers se verwagtinge van hul kinders se gedrag.

Fase drie se basiese konflik behels inisiatief teenoor skuldgevoelens. Hierdie voorskoolse fase (drie- tot vyf jarige ouderdom) beklemtoon die sosiale faktore van die individu. “Central to this stage is play, as it provides children with the opportunity to explore their interpersonal skills through initiating activities” (McLeod, 2008). Fleming (2004) meld die identifisering tussen die kleuter en sy ouer: “... he learns to adopt and internalize the role of the same-sex parent through observation and imitation.” Inisiatief impliseer hierdie pogings tot nabootsing, maar ’n skuldgevoel vind plaas wanneer die kleuter se ontwikkelende gewete kompeteer met dié van die ouer.

Fleming (2004) wys daarop dat kleuters spraaksaam is en leer en eksperimenteer deur verbeeldingryke spel, “but the child’s conscience can put a damper on this very active development, however, if parents instill guilt feelings by insisting too strongly on ‘good’ behavior”. Die basiese uitgangspunt wat verband hou met hierdie fase, is ’n gevoel van doelgerigtheid.

Fase vier se konflik behels produktiwiteit teenoor minderwaardigheid. Die basiese uitgangspunt binne die skooljeugfase (ses- tot elfjarige ouderdom) is bevoegdheid: “The child that is ill prepared for school or lacks the tools for learning from life’s experiences will despair” (Fleming, 2004). Erikson (Kowaz & Marcia, 1991: 390) definieer werksaamheid as “a sense of being useful, of being able to make things and make them well and even perfectly”. Dit is belangrik om daarop te let dat die suksesvolle oplossing van die krisis binne hierdie fase hoofsaaklik spruit uit voorbereiding in die vroeër fases. Vir die meeste kinders, soos Fleming (2004) noem, is hierdie ’n periode van relatiewe kalmte waar innerlike konflikte plek maak vir verhoogde bemeestering van die vaardighede wat nodig is om suksesvol in die latere stadiums van hul lewe te wees.

Fase vyf is die adolessensiefase (12 tot 18 jaar) waar identiteit teenoor rolverwarring die basiese konflik is. Adolessensie, soos gedefinieer deur Rottier (2009: 20), “gaan gepaard met

groot verandering op fisiese, sosiale en kognitiewe gebied, wat uitdagings en rolverandering vir die adolessent in sy/haar ontwikkeling na volwassenheid impliseer". Die basiese taak op hande tydens hierdie fase, soos te sien in Fleming (2004), "is to separate oneself from one's parents – especially the same-sex parent – and to assume an identity of one's own". Tienerjare is beslis 'n tyd van identiteitskrisis, of soos wat Erikson in Fleming (2004) meld, "a turning point of increased vulnerability and heightened potential". Die basiese uitgangspunt is, in Erikson (Fleming, 2004) se terme, getrouheid of betroubaarheid tesame met geloof in 'n mens se ideologie. Fleming (2004) bespreek vyf hanteringsmeganismes wat die adolessent gebruik tydens sy konfrontasie met sy identiteit:

- Foreclosure: In order to suppress the anxiety that attends lack of identity, some adolescents prematurely assume an identity of convenience; someone else's value system, such as that of one's parents, without giving the matter very much thought or consideration.
- Moratorium: A 'time out' or suspension of the search for oneself while exploring different options.
- Diffusion: This essentially represents a kind of apathy in which the youth lacks any kind of passion or commitment.
- Positive role identity or identity achievement: This is the sense of really knowing who one is and, in general, where one is headed in life.
- Negative role identity: This refers to the rebellious denial of the expectations of parents or society; the opposite is instead chosen.

Fase ses is die jong volwasse fase (19 tot 40 jaar) waar intimiteit teenoor isolasie die basiese konflik is. Verhoudings wat lei tot langtermyn verbintenisse met iemand buite die familie word verken (McLeod, 2008). Die basiese uitgangspunt van hierdie fase is intimiteit of nabyheid en wedersydse deel met ander. Erikson het geglo dat intimiteit tussen twee mense as 'n paartjie slegs moontlik was wanneer elkeen 'n sterk afsonderlike identiteit ontwikkel het – "It is difficult for two people to grow mature together unless they have first matured separately" (Fleming, 2004). In vandag se komplekse wêreld, soos wat Fleming (2004) verder meld, blyk dit dat die bereiking van volwassenheid en relatiewe onafhanklikheid 'n geruime tyd neem.

Fase sewe is die mid-volwasse typerk (40 tot 65 jaar) waar generatief teenoor stilstand die basiese konflik is. Erikson definieer die term generatief soos volg: “an adult’s concern with guiding, nurturing and establishing the next generation” (Christiansen & Palkovitz, 1998: 134). Die ontwikkeling van generatieweit is ’n voortbouende proses wat staatmaak op die vorige fases se basiese uitgangspunte. ’n Individu moet staatmaak op sy vertroue, inisiatief, werkzaamheid, identiteit en intimiteit om sodoende verder te gaan as die self en meer fokus te plaas op ander. “This ability to focus on the needs of others is key in developing generativity” (Christiansen & Palkovitz, 1998: 134).

Erikson se ideaal van generatieweit, soos te sien in Fleming (2004), “includes what many see as old-fashioned notions about conventional sex between married adults”. Die konsep behels ’n gevoel van omgee vir die toekoms, omgee vir die volgende generasie. “Erikson recognized that fulfillment in life can be achieved without necessarily having children, but it does require the ability to care for and about others” (Fleming, 2004). Hierdie tipe van omgee-kommer vir toekomstige geslagte is alreeds in die vroeë volwassenheidsfase geplant – waar kinders gebaar word – en gaan voort vir die res van die volwasse lewensduur. McAdams in Fleming (2004) meld dat:

Highly generative adults tend to express a more spiritual understanding of life. Generativity is also positively associated with volunteerism, community involvement and voting. Social institutions such as schools, churches and government agencies depend on the generative efforts of adults.

Die laaste fase, fase agt, is dié van volwassenheid (65 jaar tot afsterwe) en behels integriteit teenoor wanhoop as basiese konflik. Integriteit impliseer, soos te sien in Fleming (2004), aanvaarding van ’n lewe wat goed geleef is. Dit beteken nie dat die lewe verby is nie, want hierdie kan dikwels baie produktiewe jare wees. In die ouderdom neem die persoon ’n reflektiewe en evaluerende terugblik op sy lewe:

To be fulfilled does not mean that one has led a perfect life, but one has managed life reasonably well and come to grips with shortcomings, practiced meaningful self-forgiveness and taken into account both positive and negative factors from the past (Fleming, 2004).

Bogenoemde verwys na 'n positiewe gevoel van integriteit wat ontstaan. Wanhoop impliseer 'n gebrek aan hoop: “Despair can result from unfilled potential or a feeling that one has wasted one’s life, without hope for personal redemption” (Fleming, 2004). Na 'n leeftyd van lewe en leer, meld Erikson in Fleming (2004) dat wysheid hierdie fase se basiese uitgangspunt is. “Wisdom enables a person to look back on their life with a sense of closure and completeness” (McLeod, 2008).

Soos te sien in die bogenoemde agt fases, is daar elke keer krisisse en prosesse waardeur die individu moet gaan om sodoende “suksesvol” na die volgende fase aan te beweeg. “Erikson has stated that in order to negotiate each stage, the previous stages must be resolved in a positive manner” (Christiansen & Palkovitz, 1998: 135). Erikson meld dat belangrike verhoudings in plek moet wees om ontwikkeling gedurende elke krisis te ondersteun (Christiansen & Palkovitz, 1998: 135). Na die suksesvolle voltooiing van elke fase, bou die individu aan sy identiteit:

Identity development is a trial-and-error process where the person experiments with a series of career choices, relationship preferences, and belief systems (among other domains) before committing to a set of ideals that will be carried forward into adulthood, the last of the eight stages” (Schwartz, Zamboanga, Meca & Ritchie, 2012: 6).

Alhoewel die eerste vier fases ook belangrik is ten opsigte van identiteitsvorming, dink ek fase vyf, waar identiteit en rolverwarring ter sprake is, is die belangrikste fase. Om sodoende hierdie fase, oftewel identiteitskrisis, te verstaan, kyk ek na James Marcia se teorie. Hierdie teorie, bestaande uit vier fases rakende identiteitsvorming, spruit vanuit Erikson se idee van adolessensie as 'n belangrike fase van ontwikkeling. “Erikson views the late adolescent phase of the life cycle as a time of growing occupational and ideological commitment” (Marcia, 1966: 551). Die teorie toon aan hoe begrip gevorm kan word oor hoe adolessente en jong volwassenes te werk gaan met die probleme wat hulle ondervind gedurende die konflik van identiteit teenoor rolverwarring. “The individual is required to synthesize childhood identifications in such a way that he can both establish a relationship with his society and maintain a feeling of continuity within himself” (Marcia, 1966: 551). Hierdie fases kan gesien word as prosesse waardeur adolessente gaan. Elke proses stem ooreen met 'n fase in die proses van ondersoeking en verbintenis tot 'n ideologie.

2.1.2 James Marcia – die vier (4) ontwikkelingsfases van die mens se identiteit

Die kriteria wat in Marcia se identiteitsteorie gebruik word om die status van die identiteit te bepaal, bestaan uit twee veranderlikes, naamlik krisis en verbintenis, en dit kan toegepas word op beroepskeuses, godsdiens en politieke ideologieë (Marcia, 1966: 551).

Crisis refers to a period of decision-making, where alternatives are explored, options tried and new ways of being imagined; coming to commitment means making choices and settling on a self-definition (Collins, 2001).

Die kruising van hierdie twee kriteria (krisis en verbintenis) produseer vier identiteitstipes oftewel statusse, soos te sien in die tabel hieronder: “identity foreclosure; identity achievement; identity moratorium and identity diffusion” (Collins 2001).

FIGUUR 1: MARCIA SE MODEL VAN IDENTITEITSVORMING

	Experienced Crisis	Not in Crisis
Committed	Identity Achievement	Identity Foreclosure
Not Committed	Identity Moratorium	Identity Diffusion

(Theories of Human Development, s.a.)

- Identiteitsprestasie (Identity Achievement): Individue in hierdie status het gevorder deur die krisistydperk waar die individu homself vrae vra met betrekking tot wie hy is en gevolglik homself verbind tot wie hy sal wees (Collins, 2001). “He has seriously considered several occupational choices and has made a decision on his own terms, even though his ultimate choice may be a variation of parental wishes” (Marica, 1966:

552). Oor die algemeen lyk dit nie of hierdie individu oorweldig sou word deur skielike verskuiwings in sy omgewing of deur onverwagte verantwoordelikhede nie (Marcia, 1966: 552). Hierdie identiteite kan uitgebrei en verder gedefinieer word in die volwasse tydperk. Brink (s.a.) meld dat hierdie individue onafhanklik, slim, vol vertroue is en oor die algemeen goed deur ander ontvang word.

- Uitstelling van 'n gekose identiteit (Identity Moratorium): Adollesente in hierdie status ondersoek nog hul identiteite en het dus nog nie tot enige ideologie verbind nie. “He is distinguished by the appearance of an active struggle to make commitments” (Marica, 1966: 552). Kwessies vanuit die adollesente tydperk neem dikwels die individu se tyd in beslag. Dit blyk of hulle 'n stryd het teen die wegbreking van vroeë maggedrewe identiteite (Kroger & Marcia, 2011: 35). Die individue is op soek na 'n nuwe stel idees en oortuigings waarmee hulle kan eksperimenteer en gevolglik daartoe verbind (Brink, s.a.). Alhoewel hierdie individu sy ouers se wense as belangrik ag, mik hy vir 'n kompromie tussen hierdie wense, die samelewing se vereistes en sy eie vaardighede. Verder meld Brink (s.a.) dat hierdie status gekarakteriseer word deur ang, goeie selfbeeld, intern georiënteerde gedrag, kulturele gesofistikeerdheid, 'n behoefte aan beide rebellie en aanvaarding, en die gunstige ontvangs van ander.
- Opheffing van 'n identiteit (Identity Foreclosure): Soos te sien in Collins (2001), beskryf hierdie status diegene wat nog nie 'n ontdekkingsreis ondergaan het nie, maar wat wel blindelings verbind het tot die waardes, oortuigings en idees van hul kinderjare sonder enige bevraagtekening. “He is becoming what others have prepared or intended him to become” (Marcia, 1966: 552). Hierdie adollesente verbind tot 'n identiteit wat aan hulle deur 'n tipe van gesagsfiguur gegee is. Brink (s.a.) meld dat:

Foreclosed adults are characterized by a disapproval of showing strong emotion, support for authoritarian views, a need for social approval, poor results in stressful situations, stereotypical relationships, great behavior and happy family life.

Indien hierdie individu afwyk van die identiteit wat aan hom gegee is, sal sy familie hom verwerp en later sal hy dan ook homself verwyt (Kroger & Marcia, 2011: 35).

- Identiteitsverspreiding (Identity Diffusion): Hierdie individue ervaar nie krisis of verbintenis nie – “they have not actively engaged in exploration, nor are they concerned about that” (Collins, 2001). Schwartz *et al.* (2012: 4) meld dat gedurende hierdie status daar ’n afwesigheid is van verpligtinge en sistematiese verkenning. Hierdie adolessente het heel waarskynlik gesukkel om hul identiteit te vind, maar kon nooit die krisis oplos nie en dit lyk of hulle dit opgegooi het.

Daar is ’n gebrek aan soliede identifisering met figure vanuit hul vroeë kinderjare (Kroger & Marcia, 2011: 35). Brink (s.a.) verklaar dat hierdie individue net vir die oomblik leef en baie min aandag aan die toekoms skenk.

Although he may mention a preferred occupation, he seems to have little conception of its daily routine and gives the impression that the choice could be easily abandoned should opportunities arise elsewhere (Marcia, 1966: 552).

Verder meld Brink (s.a.) dat “if diffuse people do not mature by adulthood, they have little self-esteem and little autonomy; they are usually disorganized, complicated and unethical; they are also withdrawn, wary of peers and unfavorably received by others”.

Hierdie vier tipes verteenwoordig verskillende vlakke van identiteitsoplossing, maar is nie ontwikkelingsfases nie. “They do not follow a linear, hierarchical pattern, neither are they completely stable” (Collins, 2001). Adolessente maak ’n groot verskeidenheid van keuses ten opsigte van die waardes wat hulle nastreef. Wanneer ’n krisis opduik, en ’n besluit word geneem, dan het die individu ’n identiteit bereik na aanleiding van die oplossing van hierdie krisis. “In general, subjects who have achieved identity seem less confused in self-definition and are freer from anxiety” (Marcia, 1966: 552).

Na aanleiding van die bogenoemde ondersoek, kom ek tot die gevolgtrekking dat die meerderheid van identiteitsvorming in die adolessensiejare geskied. “The most critical stage in identity formation is adolescence” (Thom & Coetzee, 2004: 183).

2.2 Individuele en sosiale identiteit

In alledaagse situasies word die mens se identiteit bevraagteken en gevestig (al dan nie). Maar die aanbieding of onderhandeling van 'n identiteit is nie altyd alledaags en doodgewoon nie: dit kan die basis van ons lewens verander (Jenkins, 1996: 2). Met die raadpleging van die Oxford se woordeboek blyk dit dat die woord “identiteit” 'n Latynse oorsprong het. “From late Latin *identitas*, from Latin *idem* ‘same’” (Oxford Dictionaries, 2014). Jenkins (1996: 3) meld dat dié woord twee basiese betekenisse het: “The first is a concept of absolute sameness: this is identical to that; the second is a concept of distinctiveness which presumes consistency or continuity over time”. Dus, die idee van identiteit vestig gelyktydig twee moontlike vergelykings wat tussen mense kan plaasvind: ooreenkoms, aan die een kant, en verskil, aan die ander kant (Jenkins, 1996: 4). Twee verdere betekenisse word gemeld deur Jenkins (1996: 4) wanneer hy sê dat 'n identiteit altyd gevestig moet word: “to classify things or persons, and to associate oneself with something or someone else”. Identiteit kan dus slegs verstaan word as 'n proses wat konstant onderhandelbaar en veranderlik is.

Individue word deur beide hulself en ander geïdentifiseer in terme van dit wat hulle juis onderskei van mekaar. “One thing we have in common is our difference from others” (Jenkins, 1996: 80). Hierdie individuele indentiteite, met die klem op die onderskeid van beliggaamde uniekheid, is sosiale produkte. 'n Sosiale identiteit is 'n kenmerk van die mens as sosiale wese. Jenkins (1996: 4–5) definieer sosiale identiteit as volg:

It is the systematic establishment and signification, between individuals, between collectivities⁵, and between individuals and collectivities, of relationships of similarity and difference; similarity and difference are the dynamic principles of identity, the heart of social life.

Sosiale identiteit is die mens se begrip van wie hy is en wat ander mense is, en wedyersyds, ander mense se begrip van hulself en ander. Dit is die produk van ooreenkoms en verskil en is ook 'n konstante onderhandelbare proses:

⁵ “Done by people acting as a group: relating to or shared by all the members of a group” (Oxford Dictionaries, 2014); “Collective identities emphasise how people are similar to each other, what they are believed to have in common” (Jenkins, 1996: 80).

Without frameworks for delineating social identity and identities, I would be the same as you and neither of us could relate to the other meaningfully or consistently; without social identity, there is, in fact, no society (Jenkins, 1996: 6).

Die oorsprong van die vorming van 'n individuele identiteit lê in die vroegste prosesse van sosialisering. Tydens kinderjare is die ontwikkeling van identiteit en die ontwikkeling van kennis en bewustheid sy-aan-sy in primêre sosialisering geleë. “Identities which are established this early in life – selfhood, humanness, gender, kinship and ethnicity – are primary identities, more robust and resilient to change in later life than other identities” (Jenkins, 1996: 21).

2.2.1 Die ontwikkeling van die rasse- en etniese identiteit

Rasse- en etniese identiteite vorm kritieke dele binne die algehele raamwerk van individuele en kollektiewe identiteit. Soos te sien in die vorige onderafdeling, vorm dit deel van die primêre identiteite. Vir sommige groepe word rasse- en etniese identiteite gemanifesteer op baie bewustelike maniere. “This manifestation is triggered most often by two conflicting social and cultural influences:

- Firstly, deep conscious immersion into cultural traditions and values through religious, familial, neighborhood and educational communities instills a positive sense of ethnic identity and confidence;
- Second, and in contrast, individuals often must filter ethnic identity through negative treatment and media messages received from others because of their race and ethnicity (Chávez & Guido-DiBrito, 1999).

Groepe met 'n minderheidsstatus beskik oor die algemeen oor 'n etniese bou wat minder begeerlik is binne die samelewing (Chávez & Guido-DiBrito, 1999).

Ras is 'n sosiale konstruksie wat verwys na kenmerke wat deur individue en groepe besit word. Dit hou verband met 'n bepaalde sosiale, historiese en geografiese konteks (Butler, 2014). 'n Individue se rasse-identiteit is 'n gevoel wat ontstaan wanneer die individu weet dat hy tot 'n gemeenskap van mense wat 'n soortgelyke en spesifieke erfenis deel, behoort (Robinson, 2011). Aan die een kant word 'n betekenis afgelei vanuit 'n biologiese oogpunt

en aan die ander kant vanuit 'n sosiale oogpunt. “As a biological category, race is derived from an individual’s ‘physical features, gene pools and character qualities’” (Spickard in Chávez & Guido-DiBrito, 1999).

Helms in Chávez en Guido-DiBrito (1999) meld dat “social construction ‘refers to a sense of group or collective identity based on one’s perception that he or she shares a common heritage with a particular racial group’”. Butler (2014) meen die manier waarop ras deur die publiek geklassifiseer word, het oor die jare heen verander. Op 'n tyd was rassekwalifikasie gebaseer op etnisiteit, nasionaliteit, godsdiens of minderheidsgroepe, terwyl die samelewing dit vandag klassifiseer hoofsaaklik op grond van velkleur. Op sy beurt argumenteer O’Hearn in Chávez en Guido-DiBrito (1999) óók dat rasse-identiteit dikwels gebruik word as 'n raam waarbinne individue ander kategoriseer gebaseer op hul velkleur.

Die gebruik van velkleur is een van vele klassifiserings wat veroorsaak dat individue en groepe hulself distansieer van diegene wat hulle as anders as hulself sien⁶ (Chávez & Guido-DiBrito, 1999). Rasse-identiteit is 'n oppervlakkige manifestasie gebaseer op hoe ons lyk, en tog het dit baie dieper implikasies ten opsigte van die manier waarop ons behandel word.

French, Seidman, Allen en Aber (2006: 2) meld dat talle ontwikkelings- en sosiale sielkundiges etniese identiteit beskou as een van die vele fasette van 'n individu se sosiale identiteit. Jenkins (1996: 65) meld dat etnisiteit die primêre sosiale identiteit is. Verder verduidelik Jenkins (1996: 65) ook dat etnisiteit 'n kollektiewe identiteit is wat 'n groot teenwoordigheid het in die ervaring van individue. Etniese identiteit is dikwels 'n belangrike en vroeë dimensie van self-identifisering. “There is debate about whether ethnicity is primordial, i.e. essential and unchanging, or situational, i.e. as manipulable as circumstances” (Jenkins, 1996: 65). Waters in Chávez en Guido-DiBrito (1999) meld dat etniese identiteit ook dikwels beskou word as 'n sosiale samestelling. Vanuit 'n breë konteks verwys etniese identiteit na 'n individu se subjektiewe ervaring van die lidmaatskap van 'n etniese groep (Phinney in Syed, Walker, Lee, Umaña-Taylor, Zamboanga, Schwartz, Armenta & Huynh, 2013: 143). Yinger (in Chávez & Guido-DiBrito, 1999) beskou dit as 'n individu se identifisering met

⁶ Hierdie proses staan ook as ‘othering’ bekend: “Othering consists in ‘objectification of another person or group’, which puts aside and ignores the complexity and subjectivity of the individual” (Dervin, 2014).

a segment of a larger society whose members are thought to have a common origin and share segments of a common culture and who participate in shared activities in which the common origin and culture are significant ingredients.

Etniese identiteit blyk daarom 'n raam te wees waarbinne individue bewustelik of onbewustelik identifiseer met diegene waarmee hulle 'n gemeenskaplike band vorm as gevolg van soortgelyke tradisies, gedrag, waardes en oortuigings. Chávez en Guido-DiBrito (1999) meld dat etniese identiteitsontwikkeling bestaan uit 'n individu se skuif na 'n uiters bewustelike identifisering met hul eie kulturele waardes, gedrag, oortuigings en tradisies. Syed *et al.* (2013: 143) meld dat Phinney se ontwikkelingsmodel van etniese identiteit (wat gebou is op die werk van Erikson en Marcia) die onderliggende prosesse van *exploration* (verkenning) en *commitment* (verbintenis) beklemtoon. Etniese identiteitverkenning behels die proses van ondersoek en leer van die etniese agtergrond, terwyl verbintenis verwys na die proses wat lei tot die gevoel van lidmaatskap, asook emosionele verbintenis tot die etniese groep. Crocetti, Rubini en Meeus (2008) verwys na:

exploration [as] the active questioning and weighing of various identity alternatives before making decisions about the values, beliefs and goals to pursue [;] *commitment* involves making a firm choice about an identity domain engaging in activities geared toward the implementation of that choice.

Ten spyte van die feit dat die proses van verkenning fundamenteel is tot die ontwikkeling van etniese identiteit, is daar minimale teoretiese aandag gegee aan die verskillende vorme van etniese identiteitsverkenning waarby mense betrokke is. Dit is egter sinvol om te glo dat daar verskeie vorme van verkenning bestaan, byvoorbeeld verkenning van 'n etniese identiteit via leeswerk teenoor bywoning van geleentheid. "Individuals may actively participate in certain activities with either the explicit goal of learning about their heritage or to affirm a sense of ethnic belonging" (Syed *et al.*, 2013: 144). Daar is twee vermeende vorme van etniese identiteitsverkenning, naamlik *search* (soektog) en *participation* (deelname). 'n Belangrike verskil tussen hierdie twee vorme:

is that ethnic-specific searching does not imply that anything is gained from the process, rather, the individual may still be in a process of questioning what it means to be a member of an ethnic group. In contrast, ethnic-specific participation implies that

the individual has been taught or has learned something about what it means to be a member of an ethnic group (Syed *et al.*, 2013: 144).

Lede van die etniese groepe is nie die enigstes wat deur hierdie prosesse moet gaan nie. Die oorhoofse etniese groep moet ook, op sy beurt, soek na oplossings vir probleme en kwessies. Phinney stel voor dat die meeste etniese groepe twee basiese konflikte wat ontstaan het as gevolg van hul lidmaatskap in 'n nie-dominerende groep, moet oplos:

- Firstly, non-dominant group members must resolve the stereotyping and prejudicial treatment of the dominant population toward non-dominant group individuals, thus bringing about a threat to their self-concept;
- Secondly, most ethnic minorities must resolve the clash of value systems between non-dominant and dominant groups and the manner in which minority members negotiate a bicultural value system (Chávez & Guido-DiBrito, 1999).

Op sy beurt toon die Noorweegse antropoloog, Fredrik Barth, se ontwikkelingsmodel vir etniese identiteit weer drie basiese elemente:

- First, ethnic identities are folk classifications: ascriptions and self-ascriptions, held by the participants in any given social situation. They thus contribute to the organisation of interaction.
- Second, Barth is interested in the processes which generate social forms, rather than in their abstract structure. He is primarily concerned with what people do, the behavior of embodied individuals.
- And thirdly, rather than looking at the 'content' of ethnicity – cataloguing the history or cultural characteristics of ethnic groups – the focus of investigation shifts outwards to processes of ethnic boundary maintenance and group recruitment (Jenkins, 1996: 93).

Afgesien van bogenoemde, staan die vraag nog steeds: Wat behels die konsep van identiteit? Vanuit die bogenoemde blyk dit dat adolessensie die hoofrol speel tydens identiteitsvorming. Naas dit speel rasse- en etniese identiteitsvorming ook 'n rol. Stets en Burke (2000) meld dat “the self is reflexive in that it can take itself as an object and can categorize, classify or name itself in particular ways in relation to other social categories or classifications”.

McCall en Simmons in Stets en Burke (2000) meld verder dat “this process is called *identification* in identity theory”.

Die kern van identiteit, soos te sien binne identiteitsteorie, is die kategorisering en inlywing van die self as ’n vertolker van ’n rol, tesame met die betekenis en verwagtinge wat verband hou met so ’n rol en sy prestasies. “These expectations and meanings form a set of standards that guide behavior” (Burke in Stets & Burke, 2000).

Stets en Burke (2000) argumenteer dat daar verskillende soorte identiteite is: groeps-, rol- en persoonlikgebaseerde identiteite. Deurdat die individu ’n sosiale identiteit aanneem, smelt hy saam met ’n spesifieke groep, tree hy op soos sy mede groepslede en beskou hy oorwegend alles vanuit die groep se perspektief (Stets & Burke, 2000). In teenstelling met die aanneming van ’n sosiale identiteit, kan ’n individu ook ’n spesifieke rol aanneem. Die individu tree dan op om sodoende die verwagtinge van die rol te vervul en te koördineer. Hulle manipuleer ook die omgewing om sodoende beheer uit te oefen oor die hulpbronne waarvoor hulle verantwoordelik is (Stets & Burke, 2000). Binne bogenoemde lê die belangrikste onderskeiding tussen groeps- en rol-gebaseerde identiteite:

The basis of social identity is in the uniformity of perception and action among group members, while the basis of role identity resides in the differences in perceptions and actions that accompany a role as it relates to counter roles” (Stets & Burke, 2000).

’n Analise deur Durkheim, soos te sien in Stets en Burke (2000), meld dat “the group and the role bases of identity correspond to the organic and mechanical forms of societal intergration”. Aan die een kant word individue meganies gekoppel aan ’n identiteit na aanleiding van hul rol binne ’n groep. Aan die ander kant word hulle biologies gekoppel aan ’n groep na aanleiding van hul sosiale identiteite (Stets & Burke, 2000). Die persoons-, oftewel persoonlike identiteit is die laagste vlak van self-kategorisering. “It is the categorization of the self as unique entity, distinct from other individuals; the individual acts in terms of his own goals and desires rather than as a member of a group or category” (Stets & Burke, 2000). Hierdie identiteit is aanpasbaar na aanleiding van situasies en omstandighede waarin die individu homself bevind.

Deaux, in Stets en Burke (2000), dui daarop dat sekere persoonlike identiteite ’n algemene siening van die self verteenwoordig en dus al die lidmaatskapgroepe waaraan ’n individu

behoort, deurtrek. Vanuit die drie basis-identiteite, meld Stets en Burke (2000) dat individue meer geneig is om hulle persoonlike identiteite aan te pas na aanleiding van situasies teenoor 'n verandering van die meer strukturele en beperkte rol- of groepsidentiteite. Alhoewel die persoonlik-, groeps- of rolgebaseerde identiteite verskillende bronne van betekenis verskaf, is dit ook waarskynlik dat hierdie verskillende identiteite met mekaar oorvleuel.

2.3 Opsomming en gevolgtrekkings

In Hoofstuk 2 het ek my aandag gevestig op teorieë rakende identiteitsvorming. Die twee hooftorieë met betrekking tot persoonlike identiteitsvorming waarop ek gefokus het, was dié van Erik Erikson en James Marcia.

Volgens Erikson vind daar krisisse plaas wat daaglikse uitdagings bied aan die individu se identiteit. Die suksesvolle ontwikkeling van die individu se persoonlikheid en identiteit vind plaas na aanleiding van die voltooiing en suksesvolle oplossing van hierdie krisisse. Tydens elke ontwikkelingsfase word 'n individu gekonfronteer met 'n konflik, oftewel krisis, bestaande uit twee teenstrydige aspekte; albei hierdie aspekte moet ervaar word om 'n oplossing te vind. Met die suksesvolle oplossing van die konflik, spruit 'n basiese uitgangspunt na vore en is die fase suksesvol voltooi. Die individu wag dan net tot sy ouderdom hom toelaat om oor te skakel na die volgende fase, waar die proses weer sal plaasvind.

Marcia ontwikkel op sy beurt 'n raamwerk vir die bestudering van Erikson se konsep rondom identiteit. Daar is twee kriteria wat gebruik word om die status van die identiteit vas te stel, naamlik krisis en verbintenis. Die kruising van hierdie twee kriteria produseer die vier identiteitstipes, oftewel statusse. Die vier tipes verteenwoordig verskillende vlakke van identiteitsoplossing.

'n Identiteit word altyd gevestig deurdat dit individue klassifiseer, asook 'n plek vir assosiasie bied met groepe of ander individue. Die idee van identiteit vestig gelyktydig twee moontlike vergelykings wat tussen mense kan plaasvind: ooreenkomste en verskille.

Sosiale identiteite is 'n kenmerk van die mens as sosiale wesens. Die ooreenkomste en verskille is die dinamiese beginsels van identiteit. Dit is die mens se begrip van wie hy is en

wat ander mense is. “Social identity is therefore the product of agreement and disagreement” (Jenkins, 1996: 5). Die oorsprong van die vorming van ’n individuele identiteit lê in die vroegste prosesse van sosialisering. Tydens kinderjare word die primêre identiteit gevestig. Hierdie identiteit, wat baie sterk is en bestand teen verandering, bestaan en word beïnvloed deur onder andere die geslag, familieverwantskap en ras van die individu.

Die ontwikkeling van rasse- en etniese identiteit vorm deel van die primêre identiteite. Hierdie identiteit word op twee maniere gemanifesteer: bewustelike indompeling in kulturele tradisies en waardes deur familie, en die omgewing, opvoedkundige en godsdienstige gemeenskappe wat gevestig word en ’n positiewe gevoel van etniese identiteit en selfvertroue skep. Individue filtreer hierdie etniese identiteit deur middel van negatiewe behandeling en negatiewe media-blootstelling as gevolg van ras en etnisiteit.

Die konsep van rasse-identiteit word dikwels verkeerd verstaan. Die betekenis van rasse-identiteit word aan die een kant afgelei vanuit ’n biologiese oogpunt, en aan die ander kant vanuit ’n sosiale oogpunt. Dit word gebruik as ’n raam waarbinne individue ander kategoriseer gebaseer op hul velkleur. Die gebruik van velkleur is een van vele klassifiserings wat veroorsaak dat individue en groepe hulself distansieer van diegene wat hulle sien as anders as hulself. Rasse-identiteit is ’n oppervlakkige manifestasie gebaseer op hoe ons lyk, en het ’n negatiewe impak ten opsigte van die manier waarop ons behandel word tot gevolg.

Etniese identiteit is ’n belangrike en vroeë dimensie van self-identifisering. Etnisiteit is juis die primêre sosiale identiteit (Jenkins, 1996: 65). Dus blyk dit dat etniese identiteit ’n raam is waarbinne individue bewustelik of onbewustelik identifiseer met diegene waarmee hulle ’n gemeenskaplike band vorm as gevolg van soortgelyke tradisies, gedrag, waardes en oortuigings.

Jean Phinney se ontwikkelingsmodel van etniese identiteit (gebaseer op die werk van Erikson en Marcia) beklemtoon prosesse van verkenning en verbintenis. Phinney stel voor dat die meeste etniese groepe twee basiese konflikte moet oplos wat ontstaan het as gevolg van hul lidmaatskap in ’n nie-dominerende groep. Die eerste konflik behels die oplossing van die stereotipiese en nadelige manier waarop die dominerende groep die nie-dominerende groep behandel. Die tweede konflik behels die etniese minderheidsgroepe wat die botsings van waardesisteme tussen die nie-dominerende en dominerende groep moet oplos.

Die kategorisering en inlywing van die self as 'n vertolker van 'n rol, tesame met die betekenis, verwagtinge en prestasies wat gepaard gaan met so 'n rol, is die kern van identiteit. Die individu kan eerder hierdie spesifieke rol aanneem, óf deel vorm van 'n groep en alles doen volgens hulle reëls en perspektiewe, óf dan 'n persoonlike identiteit aanneem waar die individu homself sien as 'n unieke entiteit wat volgens sy eie waardes, behoeftes en doelwitte leef. Hierdie drie basisse van identiteit oorvleuel mekaar dikwels. Individue sal eerder hul persoonlike identiteit aanpas na aanleiding van situasies teenoor verandering van die meer strukturele en beperkte rol of groepsidentiteit.

In die volgende hoofstuk gaan ek meer in diepte na groepsidentiteit kyk. Die Kleurling-identiteit sal dan óók in 'n afsonderlike afdeling meer in diepte bespreek word. Hierdie Kleurlinggroep bestaan uit die Kaapse Kleurling en die Maleise Kleurling. Maar vanuit Hoofstuk 2, na aanleiding van Erikson en Marcia se teorie rakende identiteitsvorming asook die teorie rakende rasse- en etniese identiteit, kom ek tot die slotsom dat die individuele identiteitskepping 'n konstante proses is wat gedurig aan die vorm is, veral tydens die adolessente jare.

Hoofstuk 3: Teoretiese komponente – die groepsidentiteit van die Kleurling

3.1 Groepsidentiteit

Groepsidentiteit is 'n sentrale konsep vir verskeie vakgebiede binne die sosiale wetenskappe. Dit is die produk van 'n kollektiewe interne definisie. “In our relationships with significant others we mobilise identifications of similarity and difference, and, in the process, generate group identities” (Jenkins, 1996: 83). Hierdie groepe struktureer die sosiale wêreld. Individue identifiseer met groepe en sal meestal hierdie groepslede voortrek. “The social groups to which people belong give them a reference point, allowing them to navigate complicated issues” (Weber, Johnson & Arceneaux, 2011: 1316). Hierdie groepsidentifisering word grootliks toegeskryf aan genetiese en omgewingsfaktore. “The heritability of personality traits accounts for a modest portion of the genetic variation of group identification” (Weber *et al.*, 2011: 1314).

'n Groep word gekenmerk deur die aard van die verhoudinge tussen sy lede. “Group membership is a relationship between members: even if they do not know each other personally, they can recognize each other as members” (Jenkins, 1996: 86). Groepe speel 'n sterk rol in die strukturering van identiteite en lei gevolglik tot implikasies vir assosiasie, kollektiewe handeling, sosialiteit binne die groep, asook kompetisie buite (en binne) die groep.

Dit is voordelig, veral vir etniese groepe met 'n minderwaardigheidsstatus, om te beskik oor 'n groepsidentiteit. “Higher levels of group identification are associated with positive well-being among members of ethnic minorities” (Molix & Bettencourt, 2010: 513). Branscombe, Schmitt en Harvey in Molix en Bettencourt (2010: 514) stel voor dat groepsidentifisering 'n strategie vir die suksesvolle hantering van negatiewe effekte is wat verband hou met etniese minderheidsgroepe, byvoorbeeld rassediskriminasie. Etniese groepe word heel dikwels bevooroordeel as gevolg van die stigma wat aan die groep kleef. Tog dui dit nie daarop dat identifisering met 'n spesifieke groep voordelig is nie. “The selection and preference of one group over another is often arbitrary, based on characteristics such as skin colour, sex, religion and physical stature” (Weber *et al.*, 2011: 1318). Daar bestaan drie maniere waarop lede van gestigmatiseerde groepe hul lae sosiale status hanteer, waarvan die laaste twee strategieë veral aanduidings is van groepsidentiteit:

- Identifisering met 'n ander sosiale groep;
- Ontwikkeling van 'n gevoel van trots as 'n groep;
- Fokus op die eiesoortigheid van 'n mens se lidmaatskap (Molix & Bettencourt, 2010: 516).

Soos bo genoem is groepsidentifisering voordelig vir die minderheidsgroepe. In my studie kyk ek spesifiek na hoe die Kleurlinggemeenskap daarby baat vind. Die Kleurlinggroep word juis gevorm na aanleiding van genetiese en omgewingsfaktore. Die Kleurling-identiteit word in meer diepte in die volgende afdeling bespreek.

3.2 Die Kleurling

3.2.1 Die Kleurling binne sosiale konteks

Daar is 'n gebrek aan kennis rakende die geskiedenis van die Kleurling gemeenskap van Suid-Afrika, behalwe miskien vir 'n bewustheid dat dit in die algemeen 'n verhaal is van rasse-onderdrukking. Adhikari (2005: 1) meld dat hierdie blinde kol in Suid-Afrikaanse historiese kennis 'n direkte gevolg is van die gemarginaliseerde aard van die Kleurling gemeenskap.

Daar kan gevra word van wie en waar spruit die Kleurlinggemeenskap van Suid-Afrika? Wie was hulle voorvaders? Verskeie menings word gelig:

There is an assertion that if it were not for the Whites there would be no Coloureds; there is also the blunt statement that there is little or no 'White' blood in the Coloureds at all; that they are the product of centuries of interbreeding between the original Hottentot and Bushman inhabitants of the Cape, and the slaves brought thither by the colonizing Dutch after 1652 (Venter, 1974: 13).

Brindley (1976: 7) meld op haar beurt dat die oorsprong van die Kleurlingmense lê in die verbastering van die vroeë setlaars, Hottentot-slawe en die swart inwoners van Suid-Afrika. Fortein in Venter (1974: 13) beskryf die Kleurling as 'n "distinct racial group with their own identity as an emerging young nation". Adhikari (2005: 2) meld op sy beurt dat Kleurlinge grootliks afstammelinge is van Kaapse slawe, die inheemse Khoisan-bevolking en ander swart bevolkingsgroepe wat aan die Kaapse koloniale samelewing gedurende die laat

negentiende eeu opgeneem is. Dit is belangrik wat Adhikari (2005: 2) meld, want aangesien dat Kleurlinge ook deels afstammeling van Europese setlaars is, word Kleurlinge dikwels beskou as 'n "mixed race".

Tydens 'n Coloured People's Convention wat in 1961 gehou is, is beweer dat die Kleurlinge hul lot self beskryf as dié van "people who are discriminated against in a particular sort of way" (Venter, 1974: 13). Venter (1974: 13) meld dat min gemeenskappe in die wêreld 'n oorsprong besit wat so uiteenlopend, wydverspreid en kompleks is soos dié van die Suid-Afrikaanse Kleuring: "With his liberal admixture of White blood, gained over a dozen or more generations, he is a product of a new culture which has become established at the southern tip of Africa".

Venter (1974: 14) lug die punt dat verskeie kenmerke en eienskappe in en rondom die Kleurlinggemeenskap nie altyd aanvaar word nie, onder andere die verskeie bevolkingsgroepe waaruit die Kleurling bestaan, afgesien van sy Wit en Hottentot bloed: "Malay, Indian, Bastard-Hottentot, Madagascan, East African and Moçambican, Indonesian, Phillippino-Spanish, Chinese, Arabic, West African sailors, Jewish and a host of every possible European influence". Elke groep het sy eie kenmerkende eienskap tot die gemeenskap bygevoeg. Tog skyn die Europese element altyd deur en in die meeste gevalle is dit die dominante faktor. Om vir verskeie redes is dit nodig om goed terug te kyk na die geskiedenis van Suid-Afrika om die ware oorsprong van die Kleurlinggemeenskap te vind. Venter (1974: 15) meld dat die geskiedenis van die Kleurlingbevolking soos wat ons hulle vandag ken, teruggaan na die jare voor 1652:

Numerous commentators speak of the activities of marooned sailors and deserters who set up their own communities along the coast east of Cape Town [where] many of these descendants formed the nucleus of small Coloured settlements.

3.2.2 Die Kleurling binne politieke konteks

Daar is natuurlik die wettige kant rakende die kleurkwestie in Suid-Afrika. Adhikari (2005: 3) meld dat as gevolg van die marginalisering van die Kleurlinggemeenskap en die vasberadenheid waarmee die staat die Wit beleid geïmplementeer het, is die verhaal van die Kleurling politieke organisasie grotendeels een van kompromie en mislukking. 'n Vlaag van

diskriminerende maatreëls in die eerste dekade van die twintigste eeu het die burgerlike regte van die Kleurlinggemeenskap verder benadeel:

The most significant were the exclusion of Coloured people from the franchise in the former Boer republics after the Anglo-Boer War; the promulgation of the School Board Act of 1905, which segregated the Cape's education system by providing compulsory public schooling for white children only; and the denial of the right of Coloured people to be elected to parliament with the creation of the South African state in 1910 (Adhikari, 2005: 3).

Verder maak Adhikari (2005: 3–4) melding van die 1920's en 1930's waartydens die ekonomiese vooruitgang van die Kleurlinggemeenskap ondermyn is deur die beskaafde arbeidsbeleid, sowel as 'n aantal wette wat ontwerp was om die Wit bevolkingsgroep te bevoordeel bo die Swart bevolkingsgroep rakende kompetisie vir indiensneming. Maar dit was egter gedurende die apartheids-era wat die Kleurlinggemeenskap en hul burgerlike regte die meeste gely het. In die 46 jaar (1948–1994) wat die Nasionale Party aan bewind was in die land, is 'n gedugte verskeidenheid van wette aangeneem wat sosiale, politieke en ekonomiese skeiding op grond van kleur veroorsaak het. 'n Paar van die meer bekende wette word soos volg uiteengesit:

- Wet op Bevolkingsregistrasie, no. 30 van 1950: In terme van die vorige wetgewing het mense daarin geslaag om oor te beweeg van een groep na 'n meer bevoorregte een. Die wet van 1950 het dit tot 'n einde gebring. Dit was gemik op 'n rigiede stelsel van rasseklassifikasie gebaseer op voorkoms, algemene aanvaarding en reputasie (Venter, 1974: 7).
- Groepsgebiedewet, no. 41 van 1950 en no. 77 van 1957 (soos gewysig): Die offisiële doel was om elke rassegroep in 'n afsonderlike area te laat woon om sodoende sy eie instellings en manier van lewe te kan ontwikkel. Residensiële gemengde gebiede sou uitgeskakel word en mense sou hulself vestig in hul spesifieke groepsarea. Hierdie ingestelde wette het beheer uitgeoefen oor Suid-Afrika in terme van veelrassige eiendomstransaksies en veelrassige beroepsveranderinge (Venter, 1974: 7).

- Bespreking van die Wet op Afsonderlike Geriewe, no. 49 van 1953: Hierdie wet maak voorsiening vir die bespreking van publieke terreine, voertuie, toonbanke en geriewe vir die uitsluitlike gebruik vir die mense van 'n sekere ras. “This made ‘lift’ or ‘bench’ Apartheid official” (Venter, 1974: 8).
- Proklamasie R26 van 1965: Hierdie wet vereis dat in beheerde of groepsgebiede (in effek, die hele land) geen persoon van onbevoegde rasgroepe enige plek van openbare vermaak mag bywoon nie. Hierdie groepe mag ook nie verversings neem terwyl hulle vertoef in gelisensieerde restaurante, teekamers of kafees nie (Venter, 1974: 8).
- Verbod op Gemengde Huwelike, no. 55 van 1949: Hierdie wet verbied huwelike tussen blank en nie-blank. Later is dit ook gewysig sodat dit Suid-Afrikaners beïnvloed wat nie woonagtig in Suid-Afrika is nie (Venter, 1974: 8–9).
- Ontugwet, no. 23 van 1957: Een afdeling van hierdie wet maak dit 'n kriminele oortreding vir blank en nie-blank om seksuele omgang te hê, of selfs net die poging daartoe. Dit maak voorsiening vir tot 7 jaar gevangenisstraf (Venter, 1974: 9).

Onder die Groepsgebiedewet van 1950 is meer as 'n half miljoen Kleurlinge met geweld na residensiële en sakegebiede aan die rand van stede en dorpe verskuif. Soos Adhikari (2005: 4) meld, was die Groepsgebiedewet heel waarskynlik die wet wat die Kleurlinge die meeste gehaat het, juis omdat grondeienaars karig vergoed was, lang gevestigde gemeenskappe was opgebreek en die nuwe akkommodasie was onvoldoende. Die 1953 Wet op Afsonderlike Geriewe, wat “petty apartheid” bekendgestel het deurdat dit feitlik alle openbare fasiliteite geïsoleer het, het ook diep letsels gelaat. En in 1956, soos gemeld deur Adhikari (2005: 4), “after a protracted legal and constitutional battle, the National Party succeeded in removing Coloured people from the common voters’ roll”.

Vanaf die tweede helfte van die 1970's het die aard van die Kleurling-identiteit ontaard in 'n uiters omstrede kwessie. “Growing numbers of educated and politicized people, who had been classified ‘Coloured’ under the Population Registration Act, rejected the identity” (Adhikari, 2005: 5). Naas dit, “colouredness increasingly came to be viewed as an artificial categorization imposed on the society by the ruling minority as part of its divide-and-rule strategies” (Adhikari, 2005: 6). Met die Wes-Kaap as 'n middelpunt van weerstand teen

apartheid, word die Kleurling-identiteit 'n hoogs gelaaide kwessie, en binne die anti-apartheidsbeweging is enige erkenning van die Kleurling-identiteit verwerp as 'n toegewing aan apartheidsdenke, maar ten spyte hiervan het die belangrikheid van die Kleurling-identiteit bly voortbestaan. "Once again, it became politically acceptable to espouse a Coloured identity; this has been due partly to a desire to project a positive self-image in the face of the pervasive negative racial stereotyping of Coloured people" (Adhikari, 2005: 6).

Adhikari (2005: 6) meld dat die Kleurling-identiteit 'n hoë graad van stabiliteit behou het ten spyte van die ooglopende veranderings wat aangebring is. Dit het dus nie 'n reeks transformasies ondergaan tydens die era van die apartheidregering nie. Die Kleurling-identiteit het gefunksioneer binne 'n verskeidenheid van redelik voorspelbare parameters.

These changes were more in the nature of the accretion and sloughing off of elements around a core of enduring characteristics, adding further complexity and subtlety to the way the identity found expression, rather than the evolution of the identity itself (Adhikari, 2005: 7).

Dus, op die vooraand van die oorgang na demokrasie in 1994, was die Kleurling-identiteit nie dieselfde verskynsel soos te sien was tydens die inhuldiging van die Unie in 1910 nie, juis as gevolg van radikale veranderinge in die sosiale en politieke areas en binne die Kleurlinggemeenskap self (Adhikari, 2005: 7). Dit is immers ook te verwagte, omdat identiteit nie as 'n stabiele, onveranderbare entiteit gesien kan word nie.

Sedert die middel 1990's is daar inisiatiewe gemik om die Kleurling-identiteit te hervestig, hoofsaaklik in die vorm van pogings om Kleurlingmense se trots in hul Khoisan- en slaweverledes te stimuleer. Nietemin, tot in die laat 1970's, was daar 'n hoë mate van konsensus binne die Kleurlinggemeenskap, asook onder die buitelanders oor wie die Kleurlingmense was en wat die konsep van "Kleurling" behels. "The Coloured people is like a mixed *bredie* (stew) made up of all different kinds of people" (Adhikari, 2005: 13). Hierdie algemene uitdrukking beklemtoon die rasse- en kulturele basteraard. Byvoorbeeld, tydens sensusstatistieke, soos gemeld deur Adhikari (2005: 14), sal daardie groepe wat nie openlik Wit of Swart is nie, onder die Kleurlingkategorie val. Hierdie groepe sluit in die Maleiers en die Griekwas.

Venter (1974: 2) meld ook dat, volgens die 1967 Regeringsproklamasie, kleurling mense – die kleinletter ‘k’ is belangrik, want dit verwys na alle persone van kleur, met die uitsondering van die Swart bevolkingsgroep – nou geklassifiseer word onder een van die volgende sewe groepe: “Cape Coloured, Malay, Griqua, Chinese, Indians, Other Asiatics and Other Coloureds”. Venter (1974: 2) verduidelik dat:

The final ignominious touch refers to those people whose racial identities have been so obscured by the South African multi-coloured imbroglio over the past three centuries that no one is sure exactly what they are, except that their skins are a little darker in colour than the rest.

Die twee groepe – die Kaapse Maleiers en Kaapse Kleurlinge – is groepe wat baie baklei het om hul eie identiteit te vorm, waaronder elemente soos godsdiens, kultuur en woonareas baie belangrik was. Ek sal dus kyk na hierdie twee groepe (die Kaapse Kleurling en die Kaapse Maleier), nie net omdat dit die twee grootste groepe binne Kaapstad is nie, maar ook ten einde die bespreking van die Kleurling-identiteit soos te sien in die toneelstukke in latere hoofstukke, te belig.

3.3 Die Kaapse Kleurling

Volgens die nuutste sensus van 2011 is daar 51 770 560 Suid-Afrikaners, waarvan ongeveer 5 822 734, oftewel 11,25%, in die Wes-Kaap woonagtig is. Suid-Afrika het 8,9% (4 607 580) Kleurlinge, terwyl die Wes-Kaap 48,8% (2 841 494) van daardie Kleurlinge huisves. Die Wes-Kaap huisves dus die grootste groep Kleurlinge, gevolg deur die Swart Suid-Afrikaner wat 32,9% uitmaak en die Wit bevolkingsgroep wat bestaan uit 15,7%.

In Suid-Afrika is die Swart Suid-Afrikaner weer die grootste bevolkingsgroep met 79,2% inwoners, gevolg deur die Kleurling en Wit bevolkingsgroepe wat albei 8,9% uitmaak. Van die 5 822 734 inwoners in die Wes-Kaap woon 64,23% (3 740 026) daarvan in Kaapstad. Van daardie 3 740 026 inwoners is 42,4% die Kleurling-bevolkingsgroep (Census, 2011).

In Suid-Afrika, in teenstelling met internasionale gebruik, verwys die term “Kleurling” (*Coloured*) nie na Swart mense in die algemeen nie. Dit verwys eerder, soos te sien in Adhikari (2005: 2), na ‘n fenotipiese, uiteenlopende sosiale groep van hoogs diverse kulturele

en geografiese oorsprong. Omotoso, soos gemeld in Adhikari (2005: 2), beskryf die Kleurling se velkleur die belangrikste van hierdie fenotipiese eienskappe, as “varying from charcoal black to breadcrust brown, sallow yellow and finally off-white cream that wants to pass for white”. Coetzee, soos te sien in Brindley (1976: 74), beklemtoon dat die term “Kleurling” bloot ’n generiese term van eksterne oorsprong is in die sin dat dit nie vanuit ’n eiesoortige groep ontwikkel het nie. “He shows how culturally, especially in their religion and value system, Coloured people model themselves on and have a great affinity with the whites”. Maar verder meld Coetzee dat “the great majority are border or ‘marginal’ people [that] veer away from the lowest ethnic level of black people but without total success” (Brindley, 1976: 74). Terselfdertyd streef hulle na ’n aanvaarding deur die Wit bevolkingsgroep.

Volgens Reddy (2001: 78) is die kategorie van die “Kleurling” die teenoorgestelde van die ander tipiese rassekategorieë: die essensie dui nie suiwer rasse-bloed aan nie, maar eerder gemengde rasse-bloed. “The essence signifies the unclassifiable, the doubtful and the borderline”. Van der Merwe, in Brindley (1976: 73), argumenteer dat in die Suid-Afrikaanse reg die gebruik van “Kleurling” ’n konnotasie van uitsluiting gehad het. “A Coloured is a person who cannot be classified as White, Bantu or Asiatic”.

Brindley (1976: 73) meld as baie belangrik dat, bo en behalwe die demografiese en sosio-ekonomiese probleme, sy reken dat die gebrek aan identiteit van die Kleurlingpersoon wentel rondom die kwessie rakende sy persoonlike wanhoop. “A man needs a knowledge of himself, for what he is and how he perceives himself in relation to the people around him to a large extent determines how he will behave”. Ongelukkig, soos wat Brindley (1976: 73) verder meld, het die effek van apartheid in Suid-Afrika gelei tot die Kleurlingmense wat hul oog op hul plek en posisie in die totale skema van dinge verloor het, en dit het weer op sy beurt veroorsaak dat hulle onder hulself verdeel en ’n gevoel van ontnugtering, bitterheid en ongewenstheid ervaar het. “There is no clear definition of a Coloured person” (Brindley, 1976: 73).

Erasmus (2001: 13) meld die volgende: “For me, growing up coloured meant knowing that I was *not only* not white, but *less than white*; *not only* not black, but *better than black*”. Om Kleurling te wees het dikwels beteken dat die individue moes kies tussen ‘whiteness’ en ‘blackness’. “When one lives aspects of both these cultural identities having to choose one

means the denial of some part of oneself” (Erasmus, 2001: 14). Erasmus (2001: 14) verduidelik haar siening van die Kleurlinggemeenskap soos volg:

Being coloured means being the privileged black and the ‘not quite white’ person. It means a distinction between being ‘sleek’ or *kroes* haired, and between being *kris* (Christian) or *slams* (a derogatory term for Muslim). Being coloured is about living an identity that is clouded in sexualised shame and associated with drunkenness and jollity.

3.3.1 Die verskillende vertakkings van die Kaapse Kleurling-identiteit

Mellet (2010: 16) meld dat historiese en DNA-studies wys dat mense van die Kaap vanuit alle bevolkingsgroepe twee of drie van die sewe vertakkings van die Kaapse identiteite deel, terwyl die meerderheid vier of meer van hierdie wortels het. Daar is ten minste een van hierdie vertakkings in elke Kapenaar, en selfs diegene wat hulself onlangs in die stad en provinsie gevestig het, het ’n plek in hierdie sewe vertakkings, soos gesimboliseer deur die “Seven Steps”.

The Seven Steps of Stone, worn by the thousands who used these over the years, to work, to home, to school, to play, to church, to mosque, to shop, to celebrate and to mourn, were part of the great big soul of the district. Today, so many years after its destruction, the Seven Steps stands out as the premier symbol of District Six (Mellet, 2010: 14).

Die “Seven Steps” dui op die “Seven Roots of Identity” in die Kaap, en die Kleurlinggemeenskap het aandeel in al hierdie vertakkings van identiteit. “The Seven Steps symbolically illustrate the seven tributaries of our collective or community heritage” (Mellet, 2010: 16–18). Elke trap verteenwoordig ’n vertakking van die Kaapse identiteit soos volg:

- Die eerste trap verteenwoordig die sytak van die inboorlinge. Kapenaars besit sterk Afrika-wortels. Die San, Khoi en amaXhosa in die Kaap is die eerste sytak van die Kaapse identiteit. ’n Baie sterk sytak in Kleurling-afkoms is die Khoi- en San-groepe, die hoof-inwoners van Suider-, Suid-Wes- en Oos-Afrika.
- Die tweede trap verteenwoordig die sytak van die slawe. Ons is die afstammelinge van slawe uit ander dele van Afrika, Madagaskar, Indië en Indonesiese eilande.

Slawerny is verantwoordelik vir 'n baie groot deel van die Kaapse voorvaderlike oorsprong. Die historiese ervaring van slawerny en die stryd in hierdie gebied vorm 'n groot deel van die erfenis wat die Kleurlinggroep definieer.

- Trap drie verteenwoordig die sytak van die “Free Blacks”. Ons is afstammeling van die “Free Blacks” van die Kaap. Soldate van Ambonya in diens van die VOC, “Free Black” reisigers, soldate, matrose, die vrygestelde slawe en vrygestelde swart gevangenes vorm almal deel van hierdie groep. Die terme “Free Black”, “Afrikaners”, “Hotnot Afrikaners” en “Oorlams Afrikaners” was die eerste terme wat gebruik is as etikette of self-etikette vir mense wat die Britte later gemerk het as Kleurling.
- Trap vier verteenwoordig die sytak van die Europeërs. Europese setlaars, in die vroeë jare van vestiging, het dikwels formeel vermeng of kinders gehad by inboorlinge, slawe en “Free Blacks”. Die Europese bloedlyne kan ook gevind word onder inboorlingegroep en kleurlinge. Vele inboorlinge en bruin bloedlyne kan gevind word in die afstammeling van Europese gemeenskappe. Hierdie faktor is nie altyd gevier nie en is in werklikheid in die apartheidsjare as iets skandeliks onderdruk.
- Trap vyf verteenwoordig die sytak van die Drosters. Ons is afstammeling van drosterslawe en “Free Black” rebelle; die sogenaamde baster afstammeling van verhoudings tussen inboorlinge en slawe, ontsnapte bandiete en eksentriekes sendeling. Hierdie verskeidenheid van mense word die eerste vryheid-trekkers en trek so ver as moontlik vanaf die koloniale regering weg.
- Trap ses verteenwoordig die sytak van die uitgewekenes en vlugteling. Ons is die afstammeling van uitgesproke rebelse vegters en politieke leiers wat die Nederlanders, Portugese en Spanjaarde uitgedaag het in verskeie gebiede in Indonesië en Polinesië.
- Trap sewe verteenwoordig die sytak van die kontrakarbeiders en migrante. Ons is afstammeling van 'n verskeidenheid van mense wat na die Kaap gebring is as kontrakarbeiders of ekonomiese migrante. Die meeste van hierdie kontrakarbeiders is in die Drakenstein gevestig en geïntegreer met beide Kleurling- en amaXhosa-gemeenskappe. Die kontrakarbeiders, saam met die slawe van Afrika, is

verantwoordelik vir die hoë sub-Sahara Afrika of Bantoe DNA onder die Kleurlingmense (Mellet, 2010: 16–23).

Hierdie instrument vir die begrip van die Kleurling-erfenis, in die vorm van die simboliese “Seven Steps”, dwing die Kleurlinggemeenskap om hulself te her-evalueer met betrekking tot selfbetekenis. “The Seven Steps explained here celebrates the ties that bind us as South Africans” (Mellet, 2010: 25). Dit is ’n jammerte dat baie wat gekategoriseer is as Kleurling beskaamd en in ontkenning staan teenoor hul diverse wortels. Deur net een of ander deel van die identiteit aan te neem, word die ander dele ontken, en gevolglik vind daar ’n sameswering plaas met die individue vanuit die verlede wat ons voorvaders van hul basiese regte beroof het om ’n identiteit te vorm.

In teenstelling met die identiteit se stabiliteit onder Wit oorheersing, het die uitdrukking van die Kleurling-identiteit, maar meer spesifiek die Kaapse Kleurling-identiteit, ’n vinnige transformasie ondergaan in die post-apartheid-omgewing. “The period since 1994 has been a time of flux and of unprecedented change in a way Colouredness has operated and has needed to operate as a social identity” (Adhikari, 2005: 175).

Die nuwe demokratiese bedeling het gesorg vir ’n mate van vryheid van assosiasie en die moontlikheid vir etniese mobilisasie wat ondenkbaar was onder Wit oorheersing. “It also undermined some of the most basic assumptions and practices that were at the foundation of Coloured identity from the time it crystallized in the late nineteenth century” (Adhikari, 2005: 175). Adhikari (2005: 175–176) meld dat ten spyte van die opkoms van ’n afkeurende stem in die nie-rassige demokratiese beweging van die 1980’s, het die daaropvolgende tydperk getuig van ’n herlewing van “Colouredism”, met baie mense wat weer met die identiteit assosieer nadat hulle dit verwerp het.

Fear of African majority rule; perceptions that Coloureds were being marginalized; a desire to counter pervasive negative stereotyping of Coloured people; and attempts at capitalizing on the newly democratic environment pursuit of political agendas have all played a role in fueling Coloured assertiveness in the New South Africa (Adhikari, 2005: 175–176).

Dit is ’n algemene verskynsel onder die mense wat ontevrede is met die nuwe Suid-Afrika om hul misnoeë uit te spreek: “... first we were not white enough and now we are not black

enough” (Adhikari, 2005: 176). Hierdie eis beklemtoon dilemmas rakende die post-apartheid-omgewing wat die Kleurlingmense in die gesig staar. “The phrase very neatly captures Coloured people’s perennial predicament of marginality” (Adhikari, 2005: 176). Nelson Mandela het in 1992 aangedring daarop dat die “Kleurling etnisiteit” erken word as ’n politieke werklikheid. “This was an important step in the public acknowledgement of the existence of Coloured identities” (Adhikari, 2005: 177).

Erasmus (2001: 15) argumenteer hoe rasse-diskoers in Suid-Afrika dit onmoontlik gemaak het om “colouredness” as ’n identiteit te beskou en te respekteer. Sy wys hoe dit nog altyd verstaan was as ’n residuele, tussenin of “mindere” identiteit. “Characterized as ‘lacking’, supplementary, excessive, inferior or simply non-existent” (Erasmus, 2001: 15). ’n Ongemak onder sekere Kleurlingmense rakende die idee van Kleurling wees het gelei tot “attempts to reconstruct a sense of purity based on claims to ethnicity and indigenous roots, or on the other hand, a complete denial of this identity” (Erasmus, 2001: 16). Hierdie negatiewe karakterisering en ontkenning het bygedra tot die marginalisering van Kleurling-identiteite in verhouding tot die prosesse van die bou van ’n nationale identiteit in post-apartheid Suid-Afrika.

Die twee dominerende diskoerse van die nationale identiteit in Suid-Afrika beperk die moontlikhede vir die insluiting van Kleurling-identiteite op ’n positiewe wyse. Eerstens, soos gemeld in Erasmus (2001: 20), is die “depoliticizing discourse of rainbow nationalism”. Dit lees die Kleurling-identiteit as “merely different”, as net nog ’n aspek van Suid-Afrika se diversiteit. Hierdie multikulturele siening “reduces coloured culture to minstrelsy – a dance-music-and-dress understanding of culture”.

Tweedens, in ewewig tot hierdie onbeduidende visie, is daar die ontluikende diskoers van Afrikaanse essensialisme. Swartheid word verstaan in terme van Afrikaansheid; Swart of Afrikaanse identiteit word bloot geassosieer met egtheid, weerstand en ondermyning, terwyl Witheid geassosieer word met Europa, onegtheid, oorheersing en samespanning (Erasmus, 2001: 20). Dit het die ANC se voortgesette onvermoë om ’n suksesvolle Swart identiteit te stig waarby die Kleurlingmense ingesluit kan word, verder gevorm. Dit laat dus beperkte spasie vir die konseptualisering van Kleurling-identiteite. “One option for coloured people is to adopt an identity which alienates them from the New South Africa and thrives on fear of the new government” (Erasmus, 2001: 20). ’n Tweede opsie: “colouredness can be articulated

in apolitical rainbow nationalist terms, relegating it to the decorative presence of ‘coons’ and/or the entertainment of ‘toothless funny people’ in the South African cultural landscape” (Erasmus, 2001: 20).

’n Derde opsie, soos gemeld deur Erasmus (2001: 20), is om die indentiteit te ontken met die argument dat dit is “white-imposed, reactionary and indicative of new forms of racism [...] others explained it away as an aspect of ‘slave mentality’”. ’n Vierde alternatief is om terug te trek in “ethno-nationalism to ride the wave of fashionable indigeneity, claiming authenticity based on historical links to the Khoi-San” (Erasmus, 2001: 20). Maar Erasmus (2001: 21) meld tog dat “none of these options is conducive to articulations of coloured identities in progressive ways”.

Besteman (2008: 164) argumenteer op haar beurt dat bykomend tot armoede en ongelykheid, een van die belangrikste gevolge van kolonialisme en apartheid in Kaapstad die oplegging is van kulturele en sosiale stelsels wat Witheid valoriseer: “white superiority, white ways of doing things, and white standards of success”. Nie net voel die Wit Kapenaars die begeerte en die reg om te woon in ’n wêreld gekenmerk deur Euro-Amerikaanse kultuur norme nie, maar meer belangrik, die aannames oor die wenslikheid van sodanige norme vorm die lewens van die Kapenaars van kleur (Besteman, 2008: 164). Baie Kleurlinge voel dat vir hulle om te oorleef binne hierdie Euro-Amerikaanse Wit wêreld, moet hulle die Wit ideologie aanneem. “Adopting a white ideology meant changing your speech (no Cape Coloured accents), needing to have a nanny at home [was] a very white thing to do, and moving into a white neighbourhood” (Besteman, 2008: 165). Val verduidelik in Besteman (2008: 165) dat

there was a lot I had to deal with because I had to acknowledge that I – in order to survive in that system for many years – had subconsciously taken on what was definitely a strong white ideology [and] that was the only way to navigate your way around a system like that and stay whole and succeed.

Die krag van die nalatenskap dat Wit beter is, lê die swaarste op die skouers van Kaapstad se Kleurlingbevolking. “A favouritism within coloured families offered to fairer family members and the efforts on the part of parents to push fairer children into white networks” (Besteman, 2008: 171). Die Kleurlingbevolking, soos geargumenteer deur Besteman (2008: 172), is waarskynlik die meeste beskadig deur apartheid, want alles rakende Kleurling was

gerig tot die Wit bevolking se norme: “Being coloured was about aspiring to be white, it was about forgetting your past and embracing white culture”.

3.3.2 Ruimte en ruimtelike strukture van Kaapstad en die Kaapse Vlakte

Ruimte en ruimtelike strukture was nog altyd ’n belangrike rolspeler in Kaapstad en Suid-Afrika. Eerstens, soos vermeld deur Jensen (2008: 48), is sosiale verhoudings gemanipuleer deur middel van ’n verskeidenheid wetgewende inisiatiewe, vanaf die eerste gedwonge verskuiwings in Kaapstad in 1901 tot die aanvaarding van die Groepsgebiedewet in 1950 wat gedeeltelik gelei het tot die skepping van die Kaapse Vlakte.

Jensen (2008: 48) meld dat hierdie ruimtelike diskoerse en praktyke verband hou met ’n wesenlike bestaan, identiteit, asook die produksie en instandhouding van grense: “Space expresses other identity markers like respectability, gender, class, style and religion”. Die *Socio-economic Profile of the Cape Metropolitan Area*, soos te sien in Jensen (2008: 49), beweer in 1999 dat daar uiterse ongelykhede in die vlakke van leefwyses in en om Kaapstad was. Gevolglik identifiseer die raad drie kategorieë:

- A high standard of living with access to well-paid jobs, amenities, services and education.
- The second group was less well-off; it had access to ill-maintained houses and had a precarious relation to the labour market.
- The third group was largely unemployed, had little education and access to very poor, often informal, housing.

Kaapstad is die tuiste van verskeie rassegroepe: die eerste groep is oorwegend Wit, die tweede groep Indies maar meer dikwels ook Kleurling, en die derde groep bestaande uit die Swart bevolkingsgroep. Die bekendste tuiste vir hierdie tweede groep is die Kaapse Vlakte. Die Kaapse Vlakte bevat Suid-Afrika se grootste enkele konsentrasie van Kleurlinge. Venter (1974: 87) meld dat in een opsig die Kaapse Vlakte verrassend soos Soweto is. Dit kan verdeel word in arm of sub-ekonomiese sones, maar soos wat die naam aandui, “the Cape Flats remains a mostly flat, uninteresting and, to many people, a temporary means to an end; a place to exist and nothing more” (Venter, 1974: 95).

Tweedens hou misdaad en geweld ook verband met sekere ruimtes. In talle berigte in die media word die Kaapse Vlakte uitgebeeld as 'n bendewêreld, die tuiste van geweld, armoede, dwelmshandelaars, vigilante groepe en misdaad. Brindley (1976: 69) beskryf die Kaapse Kleurlinge “as an amorphous group of people characterised by neglect, indigence, gang warfare, marital violence, alcoholism, illegitimacy and a lack of community feeling”. Op 'n meer algemene vlak het opvattinge van geweld en gevaar deurgedring tot Wit Kapenaars se persepsie van die Kleurlinggemeenskap en Kleurlinggebiede. Buitestanders kyk neer op die Kaapse Vlakte juis omdat dit bestaan uit armoede en geweld, terwyl Kleurlingemense in naburige gebiede geneig is om hulself as beter as dié op die Kaapse Vlakte te sien.

Kleurlingmans word geassosieer met geweld as gevolg van die rasse-stereotipes wat hulle aanneem. Hierdie stereotipes stel hulle in staat om betrokke te raak in afbrekende en skadelike aktiwiteite. Vroue word betrek by geweld as gevolg van die mans in hulle lewens. Mans vervul dikwels twee posisies binne die gemeenskap. Hulle moet sterk en dapper wees, asook hul grond beskerm en verdedig (Jensen, 2008: 155). Hierdie mans is dikwels betrokke by bendes. Die bendes het sinoniem geword met onbeheerste geweld wat die area net buite hul onmiddellike omgewing in gevaar stel (Jensen, 2008: 154). Die tweede rol wat mans vervul, is dié van goeie seuns vir hulle moeders. “The moral habitus of young men depend less on their destructive practices as gangsters than on their kinship with respectable women” (Jensen, 2008: 155).

Kleurlinggevoelens van marginaliteit is verdiep deur 'n vermeende verlies van status in die nuwe Suid-Afrika.

Coloured people had enjoyed a position of relative privilege in the past, but many now regard Coloureds as the lowest in the pecking order of the new South Africa because the African-dominated government advantages its own racial constituency (Adhikari, 2005: 182).

Maar soos wat Besteman (2008: 178) meld, handel die Kleurling-identiteit oor baie meer as net die weersin van 'n Swart identiteit of 'n oriëntasie tot die Wit bevolking. Siende dat Kaapstad se Kleurlingbevolking geskei word deur klas, taal, godsdiens en generasies, is die post-apartheid Kleurling-identiteite 'n veelsydige, kreatiewe spektrum (Besteman, 2008: 179). Kleurlinge kom van oraloer, dus moet elke individu homself vind en sy eie identiteit

vorm vanuit so 'n groot diverse groep: bevryde identiteite, saamgestelde identiteite wat wegbreek vanaf voorafbepaalde rassegrense, is die toekoms (Besteman, 2008: 180).

3.3.3 Die sosiale en teatrale performance van die Kaapse Kleurling

Die Kaapse Vlakte dialek, oftewel *gamtaal*, maak deel uit van Jensen (2008: 66) se argument rakende problematiese Kleurlinggedrag, oftewel *gam-maniere*. “*Gam-maniere* were all those undesirable ways of behaving, dressing, shouting, carrying oneself, eating and talking that coloureds were presumed to do because they were coloureds” (Jensen, 2008: 66). Individuele Kleurlinge het nie nodig om op te tree, aan te trek, te eet of te lyk soos 'n Kleurling nie, maar tree eerder op as 'n ordentlike en beskaafde⁷ individu, teenoor “the stereotypical colouredness that had to be exorcised through performance in order to maintain the separation between the civilized and the *gam*” (Jensen, 2008: 66).

Een afdeling waar die performance van ordentlikheid en beskaaftheid baie duidelik was, veral onder vroue, was in verband met praktyke tot hulle hare. Erasmus (2001: 13) maak die opmerking dat die vorm van haar neus en tekstuur van haar hare het haar in die middel van die kontinuum van skoonheid geplaas, soos gedefinieer deur beide mans en vroue in haar gemeenskap. Haarkapsels en teksture is die hoof-verfraaiingspraktyk onder die jong Kleurlingvrouens in hul proses tot vrouwees (Erasmus, 2001: 13).

In die Kleurlinghiërargie van hare, is daar drie soorte hare, naamlik *fyn hare*, *treatable hare* en *kroes hare*, “where fine hair was better to have than treatable hair, which again was better than curly hair” (Jensen, 2008: 67). Alhoewel hierdie kondisie verband hou met hanteerbaarheid, is dit ook ooreenstemmend met rasse-kategorieë wat wissel van Wit tot Kleurling tot Swart hare. Die hiërargie het eerstens verband gehou met Kleurling hare: “Some coloured hair was *like* white hair (*fyn*) and some coloured hair was *like* black hair (*kroes*)” (Jensen, 2008: 67). Dit hou verband met interne sosiale en rasse-hiërargieë waarin haarpraktyke deel vorm van 'n beskaafde performance. “To be born with *kroes* hair, is okay. But if you die with *kroes* hair, it is the biggest sin because there are so many tubes and pots

⁷ Kapp (1996) definieer ‘beskaaf’ as 'n toestand van veredeling, verfyning wat 'n teenstelling vorm met 'n toestand van barbaarsheid. Die begrip word gekoppel aan meerderwaardigheid of minderwaardigheid, rassevooroordele en geringskating van groepe se rol in die geskiedenis. Hierdie begrip word dikwels gebruik deur die Wit-Kleurling gebruik vanuit 'n politieke korrekte standpunt.

on the market that nobody has to have *kroes* hair anymore” (Jensen, 2008: 67). Dit was noodsaaklik dat mense hulself versorg om te bewys dat hulle beskaafd is. In hierdie geval word die gladde, hanteerbare hare as beskaafd gesien, maar dit dui weereens op ‘n “Wit” perspektief. Dit was eerder die sosiale performance wat die beskaafdheid binne spesifieke ruimtes bepaal het en nie die biologiese hare nie. In teenstelling met die “beskaafdheid” sou die gam-maniere gesien word as maniere hoe die individu nie omgee oor hul voorkoms of optrede nie (Jensen, 2008: 67).

Op sy beurt kan mens ook kyk na die Kaapse Kleurling se teatrale performance. Alhoewel die Kleurlinggemeenskap verskeie kunstenaars geproduseer het, was die Kleurlingkultuur ook bekend vir die “Coon Carnival” – “the tradition is a grand one with a heritage of spontaneous gaiety” (Venter, 1974: 349). Venter (1974: 350) argumenteer dat “because of the Coon syndrome, it was accepted for a century or more that most Coloured people had little more to offer culturally than banjos and *gammat liedjies*”.

Daar was wel pogings tot amateur-teater en ’n bietjie sukses is behaal in die musikale veld, maar niks gewigtigs is bereik nie. In die vroeë jare, soos wat Venter (1974: 350) meld, “culture remained an impenetrable White domain, at least until Mrs Helen Southern-Holt recognized a wealth of Coloured spirit and talent that begged for an opportunity to express itself”. Mev. Southern-Holt is dan die stigter van die *Eoan Group*, een van Suid-Afrika se eerste en belangrikste kulturele en welsynsorganisasies. Hierdie groep het dramas op die planke gesit, asook operas met groot orkeste en ballette met ongelooflike dansers. Maar, soos wat Venter (1974: 353) meld, het die Kleurlinge hul grootste bydrae gemaak in die musiekwêreld. “Coloured jazz and pop groups in South Africa became something of fashion”. Vandag is Kleurlinge nogsteeds bekend vir hul bydrae tot jazz, asook die Nuwejaarsfees. Daarmee saam is die hoeveelheid dramaturge, skrywers en digters ook konstant aan die groei.

3.4 Die Kaapse Maleier

Besteman (2008: 169) definieer “Malay as a categorical label applied to Muslim people of colour – emerged as an alternative religious and cultural identity for those whose complexion denied them English-linked ‘respectability’”. Vir meer as 150 jaar is die Bo-Kaap die tuiste van die Maleiers. In die sewentiende en agtiende eeu het hul voorouers as slawe, politieke

uitgewekenes en handelaars van so ver as die Maleise eiland groepe, Indonesië, Sri Lanka en Indië, na Suid-Afrika gekom.

In die jare onmiddellik ná Van Riebeeck se aankoms, was arbeid die grootste probleem, dus is slawe-arbeid na 1717 bevoordeel en immigrasie ontmoedig – “in 1756 there were 5 123 freemen and 6 387 slaves [and] many of these were Muslims” (Townsend & Townsend, 1977: 9). Benewens dié van die eilandgroepe is slawe ook ingevoer uit ander dele van Afrika en Madagaskar. Alhoewel slawerny eers in 1834 afgeskaf is, is slawehandel so vroeg as 1808 verbied (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 17).

Sodoende, om die hedendaagse Kaaps Maleise kultuur te verstaan, is dit belangrik om te kyk na die multikulturele invloede wat bygedra het tot die vorming van hierdie identiteit, asook die omstandighede waarin die eerste setlaars na die Kaap gekom het.

The first of these to arrive was a Dutch East India Company delegation in 1652 [with] their mission to create a refreshment post and build a fort to accommodate traders on their way between Holland and the East (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 17).

Aangesien die inheemse mense (die Khoi en San) nie veel samewerking gebied het nie, was daar ’n tekort aan arbeiders vir boerdery en bouwerk, dus, soos gemeld deur Wilkinson en Kragolsen-Kille (2006: 17), het hulle ambagsmanne vanuit Indonesië gewerf. Townsend en Townsend (1977: 11) meld ook dat hierdie Indonesiese slawe toe die enigste ambagsmanne in die dorp was: “They became an urban, sophisticated people who knew or could be taught carpentry, cabinet-making, masonry, shoe-making, tailoring, cooking and handicrafts of any kind”.

Ondertrouery het begin met die eerste setlaars in 1652 toe daar slegs 116 mans en sestion vroue was. Wit mans het dikwels slawe of Khoi-byvroue gehad, en in 1671 is aangeteken dat 75% van die kinders waaraan slawevroue geboorte gegee het, ’n Europese pa gehad het. Residensiële areas was gemeng terwyl kroë en dobbelhuise oop was vir almal. Moslems wat in die Kaap woonagtig was, het binne verskeie toestande geleef. Townsend en Townsend (1977: 11) meld dat:

Exiles lived in isolation in the country, the convicts still serving sentences were public slaves and lived in the Castle or Slave Lodge and the private slaves lived in dwellings

provided by their owners [while] freed convicts or slaves lived as free men on the outskirts of town.

Beperkte vervoeropsies het almal naby die hawe gehou, aangesien “members of the poorer classes, regardless of skin colour or nationality, worked together in the same jobs” (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 17). Na die Nederlandse bewind geëindig het, het baie van die uitgewekenes in die land agtergebly en getrou met vrygestelde slawe of ander inwoners van verskillende rasse en kulture. Aangesien so baie mans aangetrokke was tot die dobbelhuise en kroeë, was die geheelonthouer Maleise man ’n veiliger alternatief vir Europese vroue om in die huwelik mee te tree. Sommige van hierdie Wit vroue het hulself dan ook tot die Islam bekeer. “All these different liaisons formed the basis of what became known as the Cape Malay cultural community” (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 17).

Toe die slawe by die hawe gearriveer het, is families doelbewus geskei en kulturele groepe opgebreek om te verhoed dat hulle mekaar ondersteun en as ’n sterker groep verenig word. Die slawe-eienaars het selfs sover gegaan en hulle name verander. “They were often named after their owner or place of origin, others were named after the month in which they arrived” (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 21). Wilkinson en Kragolsen-Kille (2006: 21) meld dat “with their natural cultural identities suppressed, they developed a separate identity garnered from their surroundings, while Islam provided common ground for the different groups”. Islam was meer beskikbaar in vergelyking met die ander gelowe. “Burghers and farmers had little interest in bringing Christianity to the slaves and were reluctant to baptize slave children into Christianity since, once baptised, they couldn’t sell them” (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 21).

Die uitgeweke geestelike leier, Sheikh Yusuf, het bygedra tot die verspreiding van Islam en het ’n aantal bekeerlinge versamel deurdat hy dienste gehou het, asook godsdiensoonderrig aangebied het. Sy werke en opoffering vir die Islamitiese geloof, soos gemeld in Wilkinson en Kragolsen-Kille (2006: 21), het baie slawe gelok, van wie sommige alreeds Moslem was. Tuan Guru was ook ’n hooggeplaaste Moslem wat die verspreiding van Islam beïnvloed het deurdat hy spesiale toestemming gekry het om die eerste Moslemskool in Dorpstraat, Kaapstad, in 1793 te open.

Die Bo-Kaap was nie altyd bewoon deur die Moslems nie. “Only since the proclamation of the neighbourhood as a ‘Cape Malay group area’ in 1952 that it has become their domain”

(Townsend & Townsend, 1977: 9). Voor 1830 het 'n tiende van die Kaapse Maleiers in die Bo-Kaap gewoon. Townsend en Townsend (1977: 12) meld dat teen 1865 'n kwart van die mense woonagtig in die Bo-Kaap, Moslems was. Teen 1900 was die helfte van die inwoners Moslem en teen 1930 het hierdie groep 75% van die Bo-Kaap uitgemaak.

Vandag is die meerderheid van die huiseienaars in die Bo-Kaap Moslem. Die Bo-Kaap is 'n gebied bo die middestad aan die voet van Seinheuwel, wat bekend gestaan het as die Kaapse Kwartier en vandag bekend is as Schotschekloof, Bo-Kaap of die Slamse buurt. Die Groepsgebiedewet, apartheid, Erfenis Raad en die Raad vir Nasionale Gedenkwaardighede het voortdurend residensiële en eiendomsreg beïnvloed. Maar, in teenstelling met die vernietiging van Distrik Ses, het die Bo-Kaap ongeskonde gebly tydens apartheid.

The Malay population remained even after 1963 when the Group Areas Amendment Act came into force and central Cape Town, including District Six and the Bo-Kaap, was declared a white residential area (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 25).

Deur dit alles het die Kaapse Maleiers voortgegaan om in die Bo-Kaap te woon – en is nogsteeds daar woonagtig.

3.4.1 Taal, godsdien, rituele en tradisies

Die taal wat gepraat is deur die Indoniesiërs, afkomstig vanaf die eilandgroepe, was “Malayu”. “This language contributed to the growth and unity of the slave culture, which was strongly religious and attracted non-Muslims as well” (Townsend & Townsend, 1977: 11). Dit het 'n band tussen die Indoniesiërs gevorm en was 'n aansporing tot die groei van die Moslemkultuur aan die Kaap, en mettertyd het dit die godsdienstige taal van die Kaapse Moslems geraak. Wilkinson en Kragolsen-Kille (2006: 25) meld dat die Oosterse slawe sewe hooftale en veertien dialekte saam met hulle gebring het. “Slaves arriving at the Cape had been exposed to Portugese Creole, or Maritime Portugese, which was the *lingua franca* of the traders during the fifteenth century”. Malayu is voortgesit as die taal wat gebruik was in die negentiende eeu, alhoewel Nederlands ewe goed gepraat is. “With Dutch being the official language at the Cape for some years, it formed the basis of the local *patois*⁸, influenced by

⁸ “The dialect of a particular region, especially one with low status in relation to the standard language of the country” (Oxford Dictionaries, 2014).

Malay that developed into Afrikaans” (Wilkinson en Kragolsen-Kille, 2006: 25). Townsend en Townsend (1977: 11) meld dat Malayu as gesproke taal in die twintigste eeu uitgesterf het, maar wel die taal was wat bygedra het tot ‘n kulturele groei. Du Plessis en Lückhoff (1953: 14) verklaar dat die Kaapse Maleiers uiteindelik Afrikaans as hul huistaal aangeneem het. Met die agteruitgang van Nederlands en die opkoms van Afrikaans in die land, is dit vanselfsprekend en natuurlik dat Afrikaans die huistaal geword het.

Die Malayu-taal het selfs bygedra tot Afrikaans, oor die algemeen via die kanaal van oorspronklike Nederlands, maar ‘n paar woorde is direk vanuit die Ooste aangeneem – “most of them referring to Malay dishes, such as *bredie*, *sosatie* and *bobotie*” (Du Plessis & Lückhoff, 1953: 15). Kontak met die Nederlandse burgers het ook sy merk gelaat. “Old Cape dishes such as *koeksisters* and *melktert* are still popular in the modern Malay home” (Du Plessis & Lückhoff, 1953: 15). Wilkinson en Kragolsen-Kille (2006: 27) meld dat, alhoewel die Kaapse Maleiers Afrikaans praat, is die jonger generasie geneig om kombuistaal te gebruik, “which is Afrikaans with portions of English thrown in”.

Gedurende die jare van onderdrukking het Islam hoop aan die Kaapse Moslems gegee. Islam het ‘n gevoel van trots en die wete dat geen mens meer of minder werd is as ‘n ander nie, gevestig. Wilkinson en Kragolsen-Kille (2006: 53) verduidelik dat ‘n oplossing, uitgereik in 1642 deur die Nederlandse goewerneur van Indonesië, die Moslems van Amboya (‘n Indonesiese eiland) godsdienstige vryheid verseker het, mits hulle dit nie openlik beoefen het en ook nie gewaag het om dit onder Christene en heidene te bevorder nie. Die plekke van gebedskamers is ‘n geheim gehou. Vandag dra elke oproep tot gebede, wat voortspruit uit die dekoratiewe torings van die moskees, die klank van ‘n seëvierende gees. Godsdien is die hoofprioriteit vir alle Moslems. “Shops and businesses shut between noon and two on a Friday for prayers [...] for the two-month pilgrimage to Mecca, financial concerns are cast aside and everything, including jobs, put on hold to accommodate this important journey” (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 54). Die Kaapse Maleier bly nogsteeds getrou aan die vyf dade van aanbidding soos deur die Islamgeloof neergelê is:

- Die voordrag van die Kalimah vanuit die Koran: Om ‘n kenner van Islam te wees, moet die gelowige ‘n kenner van Allah wees. Om sodoende die eerste daad van aanbidding te vervul, moet die volgende ten minste eenkeer gedurende die gelowige

se leeftyd voorgedra word: “There is no god but Allah, and Mohammed is his prophet”.

- Die vyf daaglikse gebede: Gebede kan op vasgestelde tye in enige moskee gehoor word. Hierdie gebede vind daaglik vyf keer plaas. Die konstante herinnering om te bid, hou die gelowige gefokus en slyp ’n skoon gewete.
- Vas gedurende die maand van Ramadan: Vas skep die vermoë om swaarkry te verduur en goeie selfbeheersing uit te oefen. Dit skep ’n ruimte vir opofferinge en versterk die gelowige se vasberadenheid om moeilike tye en noodsituasies te oorkom. Ramadan dui die tyd aan wat die Koran geopenbaar is.
- Skenkings aan liefdadigheid: Elke jaar word ’n sekere bedrag van liefdadigheid (Zakaah) aan die armes geskenk. Dit word uitgewerk as 2½ % van die gelowige se spaargeld. Verspreiding van hierdie geld word eers aan familie en vriende in nood gegee, dan aan die bure en daarna aan ’n liefdadigheidsorganisasie. Daar word geglo dat Zakaah liefde tussen die rykes en armes skep, selfsug verwyder, vriendelikheid verhoog en dankbaarheid genereer.
- Die pelgrimstog na Mekka: Elke jaar onderneem sowat drie miljoen mense die pelgrimstog na die huis van Allah in Mekka, Saoedi-Arabië. Elke paartjie wat dit kan bekostig, moet die reis meemaak. Tydens hierdie reis bid die Hadjies vir diegene wat agterbly in die hoop dat hulle ook eendag die reis na Mekka sal kan meemaak (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 54–55).

Bogenoemde aspekte van die Islamgeloof is belangrik in die vorming van die Maleier-identiteit.

Die moderne Westerse samelewing het veroorsaak dat die Kaapse Maleier vasgevang is tussen die boonste en onderste meulstene van twee botsende kulture.

The Cape Malays do not merely form a community on the periphery of the White community [;] by traditional policy they are relegated to an inferior position in society, but they are asked to share that position with other groups with whom they differ markedly in tradition, religion and custom (Du Plessis & Lückhoff, 1953: 67).

Die Kaapse Maleier is trots op sy herkoms. Sy gemengde rasse-voorlopers gee nie vir hom 'n gevoel van minderwaardigheid teenoor die Wit groep nie, want sy godsdienstige oortuigings produseer 'n kalmte wat alle rasse tot een homogene groep vorm. "The Muslim faith gives him aloofness, dignity and strength which is immune to colour consciousness" (Du Plessis & Lückhoff, 1953: 68). Die Maleise gemeenskap erken sy eie waardes, soos bepaal deur die Koran. Klasseverskille binne die Maleise gemeenskap word hoofsaaklik bepaal deur die vermoë van 'n individu om aan sy godsdienstige vereistes te voldoen. Die posisie van die hoogste sosiale stand word deur die Imam bekleed. "He is the leader of the local community [...] the Imam's wife holds a similar position among the women [...] next in order are the hadjis, who, as a sign of distinction, are allowed to wear a black tassel on their fezzes" (Du Plessis & Lückhoff, 1953: 68). Dus is dit voor die hand liggend dat alhoewel klasseverskille bepaal word deur die uitvoering van godsdienstige verpligtinge, op sy beurt, is daar ook 'n verbintenis met die ekonomiese status van die individu en sy familie.

Die Kaapse Maleise feesvieringe en tradisies skep 'n gevoel van samehorigheid onder die gemeenskap. Die Kaapse Maleiers het 'n oorfloed van feestelike geleenthede. Party van hierdie geleenthede is Islamitiese tradisies terwyl ander uniek is aan Kapenaars, soos aangepas en geleen langs die pad na kulturele vorming. Geleenthede sluit in "baby naming, setting off on the pilgrimage, practising for the New Year or 'Coon' carnival, the Prophet's birthday, Eid, the wedding and many more" (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 73). Die Nuwejaarsfees, soos wat ons dit vandag ken, is die produk van baie invloede.

Die uitvoerende kunste was een van die min roetes van uitdrukking vir diegene wat in slawerny geleef het. Nadat die slawe van hierdie aktiwiteite aanskou het, het hulle tot 'n besluit gekom om dit vir vermaaklikheidsdoeleindes te gebruik. "Slaves created ridiculous acts and dances that insidiously scorned the owner's complete ignorance of who and what the slaves really were" (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 78). Nuwejaar was die een dag waarop die slawe nie gewerk het nie, dus het die geleentheid vir 'n feesviering ontstaan. Wilkinson en Kragolsen-Kille (2006: 78) meld dat die Nuwejaarsfees eienaardige kenmerke het, onder andere die naam daarvan, "Coon Carnival". Alhoewel die woord "coon" rassistiese konnotasies het, word dit baie versigtig deur die media gebruik, maar die deelnemers self hou aan om dit te gebruik. Wilkinson en Kragolsen-Kille (2006: 78) meld die volgende, soos nagevors deur Denis-Constant Martin:

The early 1800's comedian Charles Matthews painted his face black and caricatured slaves and runaways in his performances. One of his songs featured a 'sly racoon', and a 'cunning nigger'. The raccoon appeared in many of the skits and eventually gave rise to 'Zip Coon' who was an ambitious and ridiculous character who wore his master's clothes. American slave owners called slaves coons, from raccoons, drawing a parallel with the raccoon's black face and white eyes, and implying that slave and raccoon were equally sly. Perhaps modern-day participants feel the name has more association with the time and the art of the minstrels than with the derogatory origin of the name.

Klopse troepe, bestaande uit Wit kunstenaars wat hulself as slawe uit Afrika voordoen, het in Amerika ontstaan:

Capetonian coloureds were particularly taken by this style of performance and so minstrels formed the basis of the New Year festival [and] since it is modelled on American minstrels and American movie culture, many of the troupes take their names from old American movies and sport the stars and stripes on their banners (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 78).

Mellet (2010: 61) meld dat 'n "Cape Malay identity was constructed, but rather than these being ethnic Malays, those embracing the Cape Malay sub-culture have the same mixed ancestry as other 'Coloured' descendants of African, Malagasy, Indian and Indonesian slaves". Die Maleiers was en sal nog altyd 'n hegte gemeenskap wees, en nie net as gevolg van hul geloof nie, maar ook as gevolg van hul sterk ontwikkelde sosiale gewoontes.

3.5 Identiteit binne literatuur en teater

Cape Town's most original and vibrant cultural producers explore identity questions by playing with and intertwining many strands of Cape Town's history in their plays, novels, poems, music, comedy performances, and art, often while embracing the distinctly urban Cape Flats culture (Besteman, 2008: 182).

Teater en literatuur is 'n baie beduidende aanwyser van die mens se samelewing – "a significant means by which one is able to relate to one's identity within a community"

(Krueger, 2010: 19). 'n Gevoel van gemeenskap, die bewussyn van behoort aan 'n groep, bied 'n bewustheid van kontinuïteit aan in terme van oortuigings en ideale wat weer 'n weerspieëling is van wie die individu dink en glo hy is. Krueger (2010: 19) meld dat in Suid-Afrika die konsep van 'n gemeenskap 'n moeilike een is, want behalwe vir die verskeie diverse ekonomiese kategorieë, word mens ook gekonfronteer deur verskeie gelowe, politieke oortuigings en kulturele praktyke. Dus vra Krueger (2010: 19–20): Wanneer is die toepaslike tyd om 'n sogenoemde etniese identiteit op te spoor sonder om die moeilike terrein van ras te betree?

Rorty in Krueger (2010: 20) skryf dat mense daartoe in staat is om sin te maak van hul lewens deur die verhaal te vertel van hoe hulle 'n bydrae maak tot die gemeenskap. Vandag is dit moeilik om 'n wêreld voor te stel sonder die idee dat die mens deel uitmaak van 'n gemeenskap, want soos wat Bentham in Krueger (2010: 21) meld, “society is a fictitious body”. 'n Maklike manier om 'n gemeenskap te verdeel, is volgens ekonomiese lyne. “Surely nothing provides a more purely imaginary symbol than currency: nothing means less in itself, yet nothing means more in terms of its value as exchange” (Krueger, 2010: 22). Dit is duidelik dat 'n uitverkore en hoogs eksklusiewe groep mense kan bekostig om die teater by te woon, want volgens die *World Bank*, soos te sien in Krueger (2010: 22), is die BBP per capita in Suid-Afrika omtrent R 1 390,00 per maand, terwyl teater se kaartjiepryse wissel vanaf R60,00 tot R450,00.

Krueger (2010: 22) meld dat een van die belangrikste kenmerke van die literatuur na 1994, is dat dit lyk of dit al hoe meer wegbeweeg van die gevoel van 'n skrywer as verteenwoordiger van 'n bepaalde kollektiewe. “There has been a shift towards representing only the individual self; since the end of apartheid, there seems to have been a fragmentation of collective identities in South Africa”. Die alledaagse lewe is gevul met drama. Behalwe vir die verspreiding van vertonings van fiktiewe karakters in films, televisie en op die radio, is daar ook die rolle bemiddel deur joernaliste, redakteurs en aanbieders. Daar is ook die rolle wat vertolk word in die gereghof en die rolle wat aangeneem word vir die seremonies van diverse godsdienste. Daar is diegene wat die rolle aanneem van terapeute en onderwysers of, op 'n meer intieme vlak, die rolle speel van ouers, familieleden en vriende. Krueger (2010: 25) argumenteer dat “the dramatic impulse seems to be at the heart of many of the habits and rituals which define us as human”. Dalk word die tradisionele teateromgewing beskou as 'n formalisering van die gewone, alledaagse gedrag, die uitspeel van ons daaglikse identiteite.

Die opvoer van 'n toneelstuk is dus terselfdertyd baie ordinêr en 'n baie belangrike kulturele merker. “Drama offers the opportunity of a shared reality where a material experience is simultaneously shared by a group in the same time and place” (Krueger, 2010: 25).

Behalwe die smee van 'n gemeenskaplike identiteit, dien teater ook 'n eksterne doel in die bevordering van 'n kulturele identiteit binne 'n onbekende konteks. “The performing arts are uniquely situated to locate and reveal identities which have become static” (Krueger, 2010: 26). Krueger (2010: 26) meld as baie belangrik dat:

when an actor portrays an identity on stage, this could also serve as an impetus for people to identify or resonate with the self of the character/performer, or, equally, to disassociate themselves from the identity portrayed. This could lead to the desire to mimic or to reject aspects of the identity presented. A character either draws or repels the viewer.

Fisher-Lichte (2005: 5) plaas identiteit in perspektief: “Theatre symbolises the human condition of creating identity to the extent to which it makes the distancing of man from himself the condition of its existence”. Die erkenning van 'n identiteit is slegs moontlik wanneer 'n daad van skeiding plaasgevind het, “when the one identifying has been distanced from the one being identified” (Krueger, 2010: 26). In 'n performance-ruimte, meld Krueger (2010: 26), “characters are objectified in that they are distanced from the audience observing them not only in terms of physical space, but also in a metaphorical distance”. Teater is dus 'n transformasieritueel wat die mens in staat stel om betekenis te produseer, en wat help om 'n wyse van identifikasie te skep.

Die inhuldiging van Nelson Mandela op 10 Mei 1994, wat die elemente van Westerse en Afrika-style bymekaar gebring het, was 'n almalgamasie van botsende identiteite waarin die potensiaal vir 'n nuwe Suid-Afrikaanse kultuur gedefinieer is. Die aanvaarding van kultuur word gesien as 'n performance, as 'n drama wat 'n spesifieke gemeenskap se persepsies vertoon, asook die werking van sy verbeeldingryke raamwerke. Turner (1982: 47), definieer twee tipes gemeenskappe: “one involving the ‘confrontation of human identities’, and the other serving as an ‘ideological communitas’”. Teater is in staat om beide van hierdie te versterk deur, aan die een kant, 'n ruimte te verskaf waar dit veilig is om gekonfronteer te word met ander onbekende identiteite, terwyl aan die ander kant, dit 'n ruimte skep waar ideologiese ooreenkomste en verskille uitgespeel kan word.

Kruger (2002: 231), meld dat, terwyl anti-apartheidteater wêreldbekend was vir die dramatisering van die stryd teen apartheid, word teater vandag bemoeilik deur die verlies van 'n gefokuste beweging vir verandering. Post-anti-apartheidteater, soos gedefinieer deur Kruger in Krueger (2010: 91), “is work which takes place in a completely different context to the revolutionary work created during the heyday of the nationalist government”.

Alhoewel apartheid steeds as 'n tema gebruik word, sou dit meer van pas wees om vryheid van onderdrukking te vier eerder as om te hamer op die beskuldigings van onreg. “The ending of apartheid has been presented both as a marriage between the different races of the country, as well as the end of an era” (Krueger, 2010: 92). Dit blyk asof daar 'n bepaalde weerstand is onder die Wit gemeenskap teenoor stories rakende die apartheidsverlede. “All whites [are casted] into the role of perpetrators and all blacks [are seen] as victims” (Krueger, 2010: 93).

Teatergehoore is nog steeds oorweldigend Wit en middelklas. “In spite of government’s best efforts to support theatre which is considered to be relevant and of cultural significance, theatres cannot keep their doors open without an audience” (Van Graan in Krueger, 2010: 94). Van Vuuren meld in Thurman (2012: 91) dat teater nie sommer oor 'n Swart gehoor beskik nie, en tog is daar 'n groot Swart mark vir televisieprogramme. Buite die gemeenskaps- of studenteteater, meld Ramsay in Thurman (2012: 112) dat daar 'n groot korrelasie is tussen mense wat 'n belangstelling het in teater (en dit kan bekostig), en mense wat satelliettelevisie het. “So not many theatre-goers are au fait with local television, because you have different audiences; even if you consider TV alone, viewers are divided between channels, by language and culture”.

Thurman (2012: 100) meld dat Suid-Afrikaanse kunstenaars onder apartheid 'n hele paar lesse moes leer. “One of the lessons was that not *every* creative impulse can be conscripted to the cause of opposing social ills” (Thurman, 2012: 100). Dit geld vir teater asook enige ander vorm van die kunste. Sachs, in Thurman (2012: 100), het in die vroeë dae van Suid-Afrika se oorgang na demokrasie gevra: “What are we fighting for, if not the right to express our humanity in all its forms, including our sense of fun and our capacity for love and tenderness and our appreciation of beauty?” Teater is dié platform waar die mensdom in elke vorm ten toon gestel kan word – 'n ruimte wat verskaf word om die onbekende te konfronteer en dit gevolglik te aanvaar al dan nie.

Van die klein hoeveelheid dramas vir teater, selfs sepie vir die televisie, was daar tot dusver maar net 'n beperkte hoeveelheid Kleurlingkarakters. Hierdie karakters word heel dikwels deur Kaapse Kleurlinge met 'n Kaapse Vlakte-aksent vertolk, met ander woorde, die stereotipe word vertolk. “Party bruin aanhangers van die sepie [*Scandal*] was ontevrede omdat die meeste van hulle Kaaps klink. Dit skep by sommige die indruk dat as jy 'n bruin karakter is, word jy gestereotipeer met die sogenaamde ‘gammat-aksent’” (Magerman, 2014). Hierdie akteurs klink dalk Kaaps juis omdat hulle Kapenaars is. Maar word hierdie Kapenaar dan gekies vir hierdie rol bloot omdat hy die stereotipe kan vervul? “*7de Laan* verdien 'n duim-op vir die insluiting van bruin karakters, maar daar is egter al kritiek uitgespreek dat die bruin karakters te ‘Wit’ klink en leef” (Magerman, 2014). Dus as Kleurlinggemeenskap word daar verkies dat die Kleurlingakteurs slegs die stereotipe vertolk.

Wat van die Kleurlinge wat nie woonagtig is op die Kaapse Vlakte nie? Die Kleurlinge met gladde hare, 'n suiwer Wit Afrikaanse aksent en beskaafde maniere wat in 'n rykmansbuurt woon? Ja, die Kaapse Vlakte-gesin sal nie met só 'n Kleurling kan vereenselwig nie, maar aan die anderkant word daar verwag dat die beskaafde Kleurling met die Kaapse Kleurling vereenselwig. “Daar is dramas wat so na aan die werklike lewe lê waarmee hulle kan identifiseer, soos die toneelstuk *My Naam is Ellen Pakkies* wat op ware gebeure gegrond is, en aktuele kwessies soos bendegegeweld en dwelmverslawing aanspreek” (Magerman, 2014). Die Kaapse Kleurling kan homself identifiseer met hierdie kwessies, omdat hy elke dag daarmee omring word. Die beskaafde Kleurling identifiseer óók daarmee, maar op só wyse dat hy dankbaar is dat sy ouers hom van dag een af 'n veiliger en blinker toekoms gebied het weg van die Kaapse Vlakte en sy doen en late. Maar hierdie Kleurling se lewe moet ook in teater en op televisie gewys word, want daar is individue wat wel daarmee wil en kan vereenselwig.

3.6 Opsommings en gevolgtrekkings

In hoofstuk 3 het ek my aandag gevestig op groepsidentiteit soos te sien in die ontwikkeling van die Kleurling en gevolglik ook die Kaapse en Maleise Kleurling.

Groepsidentiteit is 'n sentrale konsep vir verskeie vakgebiede binne die sosiale wetenskappe. Groepe struktureer die sosiale wêreld deur die produk van 'n kollektiewe interne definisie: “In our relationships with significant others we mobilise identifications of similarity and difference, and, in the process, generate group identities” (Jenkins, 1996: 83). 'n Groep word gekenmerk deur die aard van die verhoudinge tussen sy lede en speel gevolglik 'n sterk rol in die strukturering van identiteite. Groepsidentifisering is dus voordelig vir die minderheidsgroepe, veral die etniese groepe wat heel dikwels bevooroordeel word as gevolg van die stigma wat aan die groep kleef. Tog dui dit nie daarop dat identifisering met 'n spesifieke groep voordelig is nie.

Daar is 'n gebrek aan kennis rakende die geskiedenis van die Kleurlinggemeenskap van Suid-Afrika, behalwe miskien vir 'n bewustheid dat dit in die algemeen 'n verhaal is van rasse-onderdrukking. Verskeie navorsers en akademici het talle standpunte oor die oorsprong van die Kleurlingmense wat spruit vanuit die verbastering van die vroeë setlaars, Hottentot-slawe en die swart inwoners van Suid-Afrika. Kleurlinge word dikwels beskou as 'n “mixed race”; 'n gemeenskap wat 'n uiteenlopende, wydverspreid en komplekse oorsprong besit.

Binne 'n politieke konteks word daar melding gemaak van die 1920's en 1930's waartydens die ekonomiese vooruitgang van die Kleurlinggemeenskap ondermyn is deur die beskaafde arbeidsbeleid, sowel as 'n aantal wette wat ontwerp was om die Wit bevolkingsgroep te bevoordeel bo die Swart bevolkingsgroep. Dit was egter gedurende die apartheidsera wat die Kleurlinggemeenskap en hul burgerlike regte die meeste gely het. In die 46 jaar (1948 – 1994) wat die Nasionale Party aan bewind was in die land, is 'n gedugte verskeidenheid van wette wat sosiale, politieke en ekonomiese skeiding op grond van kleur veroorsaak het. Die Groepsgebiedewet van 1950 tesame met die 1953 Wet op Afsodnerlike Geriewe het die diepste letsels gelaat.

Sedert die middel 1990's is daar inisiatiewe gemik om die Kleurling-identiteit te hervestig, hoofsaaklik in die vorm van pogings om Kleurlingmense se trots in hul Khoisan- en slaweverledes te stimuleer.

In teenstelling met die identiteit se stabiliteit onder Wit oorheersing, het die uitdrukking van die Kleurling-identiteit, maar meer spesifiek die Kaapse Kleurling-identiteit, 'n vinnige transformasie ondergaan in die post-apartheid-omgewing. Die nuwe demokratiese bedeling het gesorg vir 'n mate van vryheid van assosiasie en die moontlikheid vir etniese mobilisasie wat ondenkbaar was onder Wit oorheersing. Nie net voel die Wit Kapenaars die begeerte en die reg om te woon in 'n wêreld gekenmerk deur Euro-Amerikaanse kultuur norme nie, maar meer belangrik, die aannames oor die wenslikheid van sodanige norme vorm die lewens van die Kapenaars van kleur. Baie Kleurlinge voel dat vir hulle om te oorleef binne hierdie Euro-Amerikaanse Wit wêreld, moet hulle die Wit ideologie aanneem. Die krag van die nalatenskap dat Wit beter is, lê die swaarste op die skouers van Kaapstad se Kleurlingbevolking.

Vir meer as 150 jaar is die Bo-Kaap die tuiste van die Maleiers. In die sewentiende en agtiende eeu het hul voorouers as slawe, politieke uitgewekenes en handelaars van so ver as die Maleise eiland groepe, Indonesië, Sri Lanka en Indië, na Suid-Afrika gekom. Daar heers verskeie multikulturele invloede wat bygedra het tot die hedendaagse Kaapse Maleier-identiteit.

Teater en literatuur is 'n beduidende aanwyser van die mens se samelewing. 'n Gevoel van gemeenskap, die bewussyn van behoort aan 'n groep, bied 'n bewustheid van kontinuïteit aan in terme van oortuigings en ideale wat weer 'n weerspieëling is van wie die individu dink en glo hy is. Dalk word die tradisionele teateromgewing beskou as 'n formalisering van die gewone, alledaagse gedrag, die uitspeel van ons daaglikse identiteite. Teater dien ook as 'n eksterne doel in die bevordering van 'n kulturele identiteit binne 'n onbekende konteks. Dit is dié platform waar die mensdom in elke vorm ten toon gestel kan word – 'n ruimte wat verskaf word om die onbekende te konfronteer end it gevolglik te aanvaar al dan nie.

In die hoofstuk wat volg, gaan ek fokus op die drie dramas se karakter- en rolverdeling om te bepaal watter wyse die Kleurling-identiteit verteenwoordig en uitgebeeld word.

Hoofstuk 4: Bespreking van *At her feet*

4.1 Die geskiedenis van die dramaturg

Nadia Davids, gebore in 1977 te Kaapstad, is 'n bekroonde skrywer wat werk in verskeie vorme soos dramas, artikels, kortverhale, sowel as draaiboeke. Haar werk is gepubliseer, vervaardig en uitgevoer in Suid-Afrika, Europa asook die VSA. Haar teaterwerk (*At her feet* en *Cissie*) het al verskeie teatertoekennings en -nominasies ontvang, onder andere vyf Fleur du Cap-, een Noma- en een Naledi-toekenning. In 2008 ontvang sy haar doktorsale graad aan die Universiteit van Kaapstad vir 'n tesis getiteld *Inherited Memories: performing the archive*. As 'n A.W. Mellon genoot, is sy 'n besoekende akademikus en kunstenaar by die Universiteit van Kalifornië, Berkley asook die Universiteit van New York se departement van Uitvoerende Studies. Sy is tans 'n voltydse dosent aan die Queen Mary Universiteit van Londen en ontvang in 2013 die Philip Leverhulme Prys vir haar navorsing. Haar nuutste kreatiewe projek, 'n draaiboek verwerking van haar kortverhaal, *The Visit*, wen vir beste Suid-Afrikaanse film projek by die Durban Internasionale Filmfees en is tans in produksiefase. Umuzi Random House publiseer haar debuutroman, *An imperfect blessing*, in April 2014 (Davids, 2014).

4.2 Die agtergrond van die drama

Davids (2006: 68) meld dat die proses waarin *At her feet* geskryf is, deur die toedoen van 'n interne impuls was: "I am trying in a very conscious way to address the issue of how it is that I relate to the outside world based on certain identities that have been prescribed". Vir haar was dit altyd 'n rassekwessie: "I am a South African woman who is not white and not black, but classified as coloured" (Davids, 2006: 68). Nadia Davids wou fokus op spesifieke taboe-kwessies, insluitend die kwessies wat spesifiek op die Kaapse Moslem-konteks gerig is. "We have such an incredibly fractured, creolised society, subject to so many different pulls and influences all the time" (Davids, 2006: 69).

"This is a play about women" (Davids, 2006: 15). Dit is 'n versameling van stories oor moeders, dogters, tannies, niggies, vriendinne en susters en hoe elkeen van hulle worstel om die verskillende kloue te oorbrug en mekaar te bereik. Die drama is geskryf in 'n atmosfeer deurtrek met politieke debatte rondom Islam. "While this play is not autobiographical in the

traditional sense, it draws on composites of people I have known all my life, and plays homage to a place I call home” (Davids, 2006: 16). Die kwessies wat sy wou aanspreek, is op geen wyse inheems aan net die Moslemgemeenskappe nie. Hierdie kwessies sluit die volgende in: kultuur; tradisie; godsdiens; vooroordeel; menseregte; geslagsvooroordeel; en diskriminasie.

While the play and its details are located in a specific place, I think the stories these characters offer are more about finding commonalities and shared histories with their audiences than they are about creating difference (Davids, 2006: 17).

Die titel van die drama is ’n duidelike verwysing na *Hadith*⁹. “I drew on religion to title the play because that is one of strongest links to one another. These women are related through their religious heritage, however different” (Davids, 2006: 73).

Davids ondersoek die verhoudings tussen ras, politiek en godsdiens, asook die stand van die Suid-Afrikaanse Moslem-identiteit vanuit ’n plaaslike en internasionale oogpunt. Die drama se energie en dryfkrag spruit vanuit die gebruik van bekende temas wat geassosieer word met Islam, naamlik ’n patriargale sisteem en bedekte vrouens wat onder hierdie sisteem en ander aspekte ly.

At her feet maak sy debuut by die Arena Teater, by die Hiddingh-kampus van die Universiteit van Kaapstad, in September 2002. Nadia Davids behartig die regie terwyl al die rolle deur Quanita Adams vertolk word. Daarna word dit in 2003 opgevoer by die Kaapstad Kunstefees, Baxter Teater, die Grahamstad Kunstefees, Vrouedag Kunstefees, die St. Anne’s Teaterfees en by SUKOVS se André Huguenet Teater. In 2004 word dit opgevoer in Botswana, Pretoria, Amsterdam en New York.

In 2003 ontvang Nadia Davids die Fleur du Cap-toekenning vir beste nuwe regisseur, en Quanita Adams ontvang op haar beurt die Fleur du Cap vir beste aktrise. Die drama verwerf ’n tweede plek in die *Cape Times* se top tien dramas van 2002.

⁹ “Sayings of the Prophet Mohamed” (Davids, 2006: 76).

4.3 'n Opsomming van die drama

At her feet is 'n eenvrou-vertoning bestaande uit monoloë wat ses Moslemvrouens uitbeeld. Die drama plaas hierdie vrouens naas mekaar omdat hulle dieselfde geloof het, naamlik dié van Islam. “It puts them next to one another, inside one another’s assumptions and prejudices” (Davids, 2006: 9). Te sien deur middel van een aktrise se liggaam, word die verskillende aksente, oortuigings, bedenkinge, belydenisse en stiltes vir die gehoor lewendig.

Hierdie drama is verbind aan die detail van die Moslemvrouens se lewens. Karakters is verwant aan mekaar as ma en dogter, tante en niggie, niggies en vriendinne. Die ritmes van vas, bid, Eid-vieringe, kook, werk en politiek vorm deel van hul alledaagse handeling en geselskap.

Their relationships with one another, the intertwining of religion and ordinary life, the different calendars of the body, the mosque, the kitchen, funerals, childhood, marriage, friendship, politics, sin, transgression, shame, fear, war, solitude, history – these form the material of the characters’ lives and plays (Davids, 2006: 10).

Die aktrise vertolk ses karakters, elkeen 'n stereotipiese karakter, maar tog ook 'n geloofwaardige vrou. Eerstens vertolk sy die rol van die jong Azra al Jamal, 'n Jordaniëse vrou wat gestenig is deur haar pa, broer, oom en neef, omdat sy in gesprek was met 'n man wat nie van haar familie was nie. “The fictionalised story of Azra Jamal drives the action in *At her feet*” (Thurman, 2009). Die drama handel dan verder oor die vier Kaapse Moslemvrouens wat elkeen op Azra se dood reageer, hetsy direk of indirek, en hoe hul reaksie 'n weerspieëling van hulle eie lewens is. Die laaste karakter wat vertolk word, is Azra al Jamal se ma.

Hierdie aaklige gebeurtenis van Azra al Jamal se steniging veroorsaak dat Sara Jacobs, die verteller, die plek van vrouens in haar godsdiens bevraagteken. Sara se vriendin, Ayesha, is 'n militante feminis wat winkels deursoek vir politieke T-hemde en sukkel om te verwoord wat presies Marxisme behels, en tog is sy 'n bewonderaar daarvan. Sara se tannie, Tannie Kariema, lyk op eerste oogopslag soos 'n komiese Kaapse Vlakte- of Bo-Kaapse tannie, maar sy is 'n welgestelde vrou wat breed glimlag wanneer sy kook, want dit is hoe sy geleer is om te kook. Mens kan die blydschap in haar kos proe. Sy is eng in haar sienings wanneer dit kom

by Azra se dood en dra haar eie etniese vooroordele. Met die verloop van die drama raak ons bekend met haar bedenkinge oor die geslagsrituele van die Islam.

Tahira Hussein is Sara se pasgetroude niggie. Sy is meer kompleks as die etiket-bewuste masker wat sy dra. “There is substance to both her fears and her dreams” (Thurman, 2009). Dit is sy wat die skynheiligheid ervaar vanaf diegene wat ’n verkeerde interpretasie het van die kopdoek wat Moslemvrouens dra. Sy word gedwing om haar kopdoek te verwyder deur die eienaar van die reisagentskap waarvoor sy werk. Ten slotte ontmoet die gehoor Azra se moeder, waar sy aan haar bebloede dogter se lyk vasklou (De Swardt, 2009).

4.4 Ontleding van die karakters

Die ontleding van die onderskeie karakters sal plaasvind vanuit die inligting verkry uit Hoofstuk 2 en 3. Verder kyk ek hoe die karakter inpas by ras- en etniese identiteitsvorming, asook waar sy inpas by persoonlik-, groeps- of rolgebaseerde identiteit. ’n Groep word gekenmerk deur die aard van die verhoudinge van sy lede. Ek sal kyk of die karakter deel vorm van so ’n groep, of dan die norm al dan nie, en die karakter se verhoudinge met ander karakters in die drama. Naas hierdie groepsidentiteit sal ek verwys na die twee grootse groepe in die Wes-Kaap, naamlik die Kaapse Kleurling en die Kaapse Maleier, en onder watter een die karakter val en waarom.

4.4.1 Azra al Jamal

Azra al Jamal is ’n jong Jordaniëse Moslem vrou wat gestenig word as ’n ere-dood (Davids, 2006: 24). Hierdie fiktiewe gebeurtenis is die spilpunt waarom die drama handel.

Daar word nie melding gemaak van haar presiese ouderdom nie, maar Sara meld wel dat hulle omtrent dieselfde ouderdom is. “This girl was about my age, I think” (Davids, 2006: 28). Op haar beurt word daar ook nie melding gemaak van Sara se ouderdom nie, maar Auntie Kariema meld wel dat Sara al ’n geruime tyd op universiteit is. “And has been at the university for a long time...” (Davids, 2006: 49). Dus plaas ek beide Sara en Azra in hulle vroeë twintigs. Ek plaas Azra in fase 6, die jong volwasse kategorie van identiteitsontwikkeling.

Die krisis in hierdie fase bestaan uit intimiteit teenoor isolasie. Azra is onsuksesvol ten opsigte van intimiteit. Sy het probeer om met 'n jong man te praat, wat teen haar geloof is, en dit het noodlottig geëindig. “My name is Azra al Jamal and I have just been killed. Because I spoke to a man who was not my father/brother/uncle/cousin” (Davids, 2006: 25). Intimiteit mag nie in hul geloof plaasvind totdat 'n paartjie nie getroud is nie, nog minder mag 'n man en vrou alleen in gesprek met mekaar wees. Sy het in isolasie geleef, weg van enige man wat nie 'n familieverbintenis met haar het nie. Toe sy waag om uit dié isolering te kom, eindig dit noodlottig.

Die basiese uitgangspunt in hierdie fase is nabyheid en wedersydse deel met ander. Azra het haarself in 'n geloof bevind wat dit moeilik gemaak het om ten volle naby aan mense te kon leef, veral mans. Daar word geen melding gemaak van haar verhouding met die vrouens in haar lewe nie. Toe sy die brave stap neem om met 'n jong man in gesprek te tree, neem 40 mans hulle plek in en maak seker sy weet dat jong vrouens nie met jong mans in die publiek mag verskyn nie. “I have sat in the middle of a circle of forty men, and I have just been killed” (Davids, 2006: 25). As gevolg van haar tragiese dood, was haar lewe kortgeknip nog voordat sy haarself behoorlik kon uitleef en, onder andere, die basiese uitgangspunte binne hierdie fase kon bereik. “Azra’s mother: No words for you, or your life that didn’t happen” (Davids, 2006: 64).

In terme van Marcia se identiteitstatusse, bevind Azra haarself in die identiteitsopheffingstatus. Na aanleiding van haar geloof, soos toegepas deur haar pa, is sy verplig om te verbind tot die waardes, oortuigings en idees vanuit haar kinderjare. “Azra’s mother: The al Jamal, the part of you that your father claimed, is gone now” (Davids, 2006: 64). Sy moes haarself verbind tot 'n identiteit wat deur 'n gesagsfiguur aan haar gegee is. Alhoewel sy nou en dan iets rebels gedoen het en haar stem laat hoor het (sy was immers 'n eerbare jong vrou), is haar intensies nou vergete, tesame met haar eerbare rebelsheid. “Made me scream and beg and say ‘I didn’t mean to’, but I did mean to, and my intention doesn’t matter now, because I have no honour” (Davids, 2006: 26).

Indien 'n individu in hierdie status sou afwyk van die identiteit wat aan haar gegee word, sal haar familie (en selfs die gemeenskap) haar verwerp. Hierdie identiteit wat op Azra afgedwing is, het 'n stel reëls gehad waaraan sy moes gehoorsaam wees. Hierdie stel reëls het sy geïgnoreer en toe word sy op 'n baie erge mate deur die gemeenskap verwerp. Hierdie

verwerping lei daartoe dat sy ook haarself verwyd. “And I have no voice. And it is as though my name, my name, Azra al Jamal means nothing, because I have been ground into the sand. Now, curled up in an awkward zero, I am circling my own end” (Davids, 2006: 26).

Azra beskik oor ’n Arabiese etnisiteit. Dit is ’n oorspronklike en fundamentele etniese identiteit, met ander woorde, dit is essensieel en onveranderd (Jenkins, 1996: 65). Individue wat oor ’n Arabiese etnisiteit beskik, vind dit partykeer moeilik om hierdie etnisiteit te ontwikkel weens die beperkte raamwerk waarbinne hulle moet leef. Daar is nie noodwendig ’n ruimte waarbinne individue kan ondersoek, ondervra en leer van die etniese agtergrond waarin hul hulself bevind nie. Hul word tot die etniese groep deur hul ouers en grootouers verbind.

Azra beskik oor ’n rolgebaseerde identiteit. Vrouens in die Islam het ’n spesifieke rol wat hulle moet vertolk na aanleiding van hulle geslag. Azra moes dus optree om die verwagtinge van die rol te vervul en te koördineer. Ek is seker daarvan Azra het telkemale haar rol as vrou bevraagteken, en selfs meer so die reëls en regulasies wat vrouens moes gehoorsaam. Dit het aangehou tot op ’n dag wat sy moeg was van net heeltyd vrae vra en besluit het om tot aksie oor te gaan. Ongelukkig het hierdie besluit veroorsaak dat sy die reëls oortree en gevolglik is sy daarvoor gestraf. “And I have no voice” (Davids, 2006: 26).

Azra se naam beteken “ondeurdringbare pêrel”. “It means that I am untouched. My name is for something pure and unsoiled” (Davids, 2006: 25). Vir iemand so rein en suiwer soos sy, het sy ’n baie wrede dood ervaar. Die rein en suiwerheid verwys ook na die tyd wat sy vermoor is – helder oordag. Daar is geen skaduwees of donker hoeke waarin sy kon wegkruip nie. Die baie donker en bose daad, waar sy met klippe bestook word, kon deur enige iemand wat verby stap, aanskou word. “I know that it is still light. That the sun is hanging persistently at the back of my neck. That there are no shadows, or doorways to hide in” (Davids, 2006: 26).

Waar Kaapse Kleurling-moeders vrees dat hul dogter wat in ’n verhouding is, swanger word, moet Jorjaanse moeders vrees dat hul dogters nie die reëls verbreek en/of bevraagteken nie, want die resultaat is veel erger in vergelyking met ’n Kaapse moeder wat net teleurstelling en hartseer kan toon.

Azra is nou weer deel van die aarde. Waar sy 'n moontlike vrou vir iemand kon wees in 'n vooraf gereëldde huwelik, is sy nou net fyngemaalde sand. Sy en haar naam is nou beide betekenloos. "My name, Azra al Jamal, means nothing, because I have been ground into the sand" (Davids, 2006: 26).

4.4.2 Sara Jacobs

Sara Jacobs is die verteller van die drama. Sy is 'n Suid-Afrikaanse Moslem vrou woonagtig in Kaapstad (Davids, 2006: 24).

Sara word in fase 6 van Erikson se ontwikkelingsfases geplaas. Sy bevind haarself in haar twintigs en is dus 'n jong volwasse. Die krisis in hierdie fase is intimiteit teenoor isolasie. Sara is nog op universiteit en kon dus nie, as gevolg van haar geloof, intiem met 'n jong man verkeer nie. Mens kan wel meld dat sy besef dat sy haarself in 'n baie intieme geloof bevind waar die reëls en regulasies baie streng gevolg moet word, veral nadat sy gesien het hoe Azra vermoor is.

And I remember sitting, staring at the screen, thinking, 'How unbelievably barbaric, God, what an awful faith'. It took me a few moments before I realised it was the same one I was born into (Davids. 2006: 28).

Islam is 'n geloof wat afgesonderd staan van die ander gelowe. Buitestanders word nie altyd ingelig oor die doen en late van hierdie geloof nie, tensy daar gevra word of navorsing gedoen word daaroor. Sara is ook in intieme verhoudings met die vrouens van haar familie, juis omdat hulle haar moes leer van die reëls en regulasies wat sy as vrou moet nakom en gehoorsaam. "I have grown up watching my aunts carefully co-ordinate their scarves with their outfits" (Davids, 2006: 29).

As vrouens in die Islamitiese geloof moet hulle altyd saam dinge doen terwyl die mans weer op hulle beurt saam aktiwiteite doen. Isolاسie kan ook in terme van haar geloof verduidelik word. Sara leef so te sê in isolasie met die vrouens weens die reëls en regulasies wat hulle moet gehoorsaam. So bevraagteken sy ook die isolering waarin die Moslemvrouens hulself bevind, veral diegene wat hulself agter lae en lae kledingstukke versteek. "But who are these

women? These women hidden somewhere behind layers of cloths, with names *burkha*¹⁰” (Davids, 2006: 29). Alhoewel Kaapse Moslemvrouens nie noodwendig in volle *burkha* te siene is nie, dra hulle baie getrou hul kopdoeke. Kopdoeke word uitgekies met ’n gevoel van trots en plesier. “An embroidered flower, a long fringed tassel. A clip to hold your hair in place; or nothing, so that the fabric rests in easy folds around your shoulders” (Davids, 2006: 29). Sy besef wel dat die kopdoek deel van haar lewe uitmaak. Die kopdoek is deel van haar omdat sy dit moet dra as ’n religieuse item. Sy vorm daarom ’n intieme verhouding met die kopdoek. “The scarf is part of me, whether I accept it or reject it” (Davids, 2006: 29).

Die basiese uitgangspunt van hierdie fase behels nabyheid en wedersydse deel met ander. Sy deel sekere aspekte van haar lewe met Azra. Hulle het godsdiens, geslag en ras in gemeen. Dit is juis daarom dat Sara so uiters beangs is deur Azra se dood, want dit kon net sowel sy gewees het. “I am linked to her in a way I don’t even understand” (Davids, 2006: 29). So ook deel sy met ander vroue die belangrikheid van ’n kopdoek in hul geloof. Maar alhoewel sy weet dat dit gedra móét word, vermy sy om haar kopdoek op die tradisionele wyse te dra, as gevolg van die stigma wat daarmee gepaard gaan. Vrouens met kopdoeke word veroordeel. “People see a woman wearing a scarf, they think ‘Ag shame’” (Davids, 2006: 29). Sara sal eerder ’n serp neem en om haar middellyf drapeer; óf draai soos ’n bandana om haar kop; óf ryg deur haar gordel se gate; óf dit sommer net om haar skouers gooi.

Ek sal Sara in twee van Marcia se identiteitstatusse plaas, naamlik identiteitsprestasie, asook die uitstel van ’n gekose identiteit, want sy toon kenmerke in beide statusse. Eerstens kyk ek na die identiteitsprestasie-status. Individue in hierdie status oorweeg verskeie beroepskeuses. Hierdie keuse is dikwels ’n variasie van hulle ouers se wens. In die drama word daar nie melding gemaak van Sara se beroepskeuse nie, maar Auntie Kariema meld wel dat Sara al ’n geruime tyd op universiteit is, met ander woorde, sy het wel ’n besluit gemaak uit ’n beroep wat sy wil volg.

Sy het aan ’n oorheersend Wit skool gematrikuleer waar sy kon leer van ander kulture en godsdienste. Sy kon dus deur ’n krisistydperk vorder (vrae gevra oor wie sy is) en gevolglik haarself verbind tot ’n identiteit. Haar gevoel teenoor die stigmatiese kopdoeke is ’n voorbeeld van haar wat ’n keuse gemaak het tot ’n unieke identiteit. Hierdie individue word

¹⁰ “Long, enveloping garment that entirely covers the head, face and body, worn by some orthodox Muslim women when going out in public” (Davids, 2006: 75).

nie oorweldig deur skielike verskuiwings in die omgewing of onverwagte verantwoordelikhede nie. Tog was sy baie ontsenu deur die gruwelike dood van Azra en het 'n hele gesprek met Auntie Kariema daaroor gehad. "Auntie Kariema: But this girl she was going on so about. What is she so concerned about this girl for?" (Davids, 2006: 50). Sara is slim en (soos individue in hierdie status) vol vertroue.

Sara toon ook kenmerke van die moratoriumstatus, oftewel die uitstel van die identiteit. Individue in hierdie status word gekenmerk deur die verskyning van 'n aktiewe stryd om hulself te verbind tot besluite en/of kwessies. Alhoewel Sara die besluit gemaak het om nie haar kopdoek te dra nie, is sy nie seker wat die rede daaragter is nie. "I wonder if I don't wear one simply because I don't like what it says" (Davids, 2006: 30). Daar is gedurig eksperimentering en 'n soektog na 'n stel idees en oortuigings om aan te neem. Sara het alreeds oortuigings wat sy moes aanneem na aanleiding van haar geloof, maar sy bevraagteken gedurig die doen en late van haar geloof. Haar liggaam mag dalk die reëls outomaties nakom, maar sy hou elkeen fyn dop.

Your internal clock gets sets to a new rhythm. Up at four and you swallow down spiced beef sandwiches and sugary cups of tea. And then: Eid day. And somehow, it's all so different if you are a boy (Davids, 2006: 44).

Daar word altyd 'n kompromie getref tussen die ouers se wense, die samelewing se vereistes en die individu se eie behoeftes. Sara moet haar geloof gehoorsaam, want dit word deur beide haar ouers en hul samelewing vereis. Maar tog het sy 'n baie liberale uitkyk op die wêreld. Individue in hierdie status, insluitend Sara, beskik oor 'n goeie selfbeeld, kulturele gesofistikeerdheid en 'n behoefte aan rebellie.

Sara is 'n Kleurling. Tesame met haar ras wat onveranderlik is, is haar geloof ook op hierdie stadium onveranderlik. Etniese identiteit is 'n raam waarbinne individue bewustelik of onbewustelik identifiseer met diegene waarmee hulle 'n gemeenskaplike band vorm as gevolg van soortgelyke tradisies, gedrag, waardes en oortuigings. Sara beskik oor die Moslem, oftewel Kaapse Maleise, etnisiteit.

Etniese identiteitsontwikkeling bestaan uit 'n individu se skuif waar sy bewustelik identifiseer met haar eie kulturele waardes, oortuigings en tradisies in plaas daarvan om te identifiseer met dié van die etnisiteit. Sara is juis konstant besig met 'n bewustelike

ondervraging van waarom sekere dinge op 'n sekere manier gedoen word. Daar was nooit vir haar die geleentheid om hierdie etniese identiteit te verken nie. Sy kon nie aktiewe ondervraging ondergaan of identiteite met mekaar vergelyk nie. Die etniese identiteit is aan haar gegee en sy moes haarself daaraan verbind. Dit is 'n fundamentele identiteit wat essensieel en onveranderd bly ten spyte van die situasie waarin die individu haarself bevind.

Dit is tog interessant om te sien dat, alhoewel Sara die meerderheid van die reëls en regulasies van haar geloof en kultuur gehoorsaam, sien sy haarself as 'n inboorling van Afrika. "Auntie Kariema, we are all African" (Davids, 2006: 50). Sara, sowel as die ander karakters, het 'n baie meer komplekse identiteitsstelsel waar nie nét geloof en ras 'n beduidende rol speel in terme van identiteitskepping nie, maar so ook faktore soos spesifieke areas, in die geval Afrika en Jordanië. Beide hierdie gebiede huisves die Islamitiese geloof en sy volgelinge, maar elke plek huisves 'n ander tipe kultuur wat weer 'n invloed het op die manier waarop die geloof se reëls en regulasies uitgevoer word.

Wanneer daar gekyk word na persoonlik-, groeps- of rolgebaseerde identiteite, sal ek Sara in beide die rol- en persoonlikgebaseerde identiteit plaas. In terme van die rolgebaseerde identiteit, tree individue tree op om sodoende die verwagtinge van die rol te vervul en te koördineer. Binne die Moslemgemeenskap moet vrouens spesifieke rolle vervul. As voorbeeld kan daar verwys word na die meisies wat by die huis moet bly op Eid¹¹-dag en help met die voorbereiding van die kos terwyl seuns saam met die mans na die moskee gaan. "Boys go down to the mosque with their fathers, while girls stay home to cook" (Davids, 2006: 44).

Sara kan ook in die persoonlike identiteitskategorie geplaas word. Tot 'n mate het sy 'n unieke entiteit wat haar verskillend maak van ander Moslemvrouens. Sy is uniek na aanleiding van haar konstante bevraagtekening van die geloof se reëls, regulasies, tradisies en waardes. Sy kom dit getrou na, maar wonder tog waarom sekere aspekte op sekere maniere gedoen word.

Wanneer daar gekyk word na groepsidentiteit, sal daarop gelet word dat Sara deel is van die Kaapse Maleise gemeenskap. Die grootste verskil tussen die Kaapse Maleier en die Kaapse Kleurlinggroepe is dat die een Islam volg en die ander Christendom. Die Islamitiese

¹¹ "Muslims celebrate the festival of Eid-ul-Fitr after the sighting the new moon at the end of Ramadan. Ramadan is the month during which practising Muslims fast from sunrise to sunset" (Davids, 2006: 76 & 78).

godsdienst is vir die Kaapse Maleier 'n prioriteit. Klasseverskille word bepaal ten opsigte van die godsdienstige vereistes waaraan die individu voldoen. Islamitiese feesvieringe en tradisies is vir hulle belangrik. Afgesien van hierdie geleentheid, het die Kaapse Maleiers unieke feesvieringe eie aan die Kaap. Nietemin plaas Sara baie klem op die Eid-vieringe. Eid-vieringe is verantwoordelik vir die meeste opwinding in die Bo-Kaapse gebiede. Eid dui op die einde van Ramadan en die vastydperk (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 76). “The days of the fast fall in structured spaces. And then: Eid day” (Davids, 2006: 44). Eid is 'n belangrike teken in die Islamgeloof. Dit is veral 'n tyd wanneer die geloof die meeste in die karakters se lewens na vore kom. Sara verdeel Eid in drie dele, interessant genoeg, soos wat 'n jong man dit sal ervaar: in die oggend sit hy in die moskee, nog half aan die slaap; die middag word hy verplig om by sy ouerhuis te wees vir middagete waar die hele familie teenwoordig sal wees; later die aand, geklee in sy duur ontwerperspak en skoene, leen hy sy pa se kar en gaan na die Waterfront waar hy saam met die res van die jong generasie in hul duur klere paradeer.

[The boys] get their fathers' cars on Eid day, and later that night, the Eid fashion show begins. The venue is a shopping mall. My cousin Tahira once dragged me along with her and Rifait. In a green BMW, with a colour-coded power steering-wheel, rocking to the sounds of the latest R&B diva, a prayer dangling from the rear-view mirror. And I vowed to myself never again (Davids, 2006: 44–45).

Dit is duidelik dat Sara nie 'n aanhanger is van die jong generasie wat net opgewonde raak oor Eid omdat hulle nuwe uitrustings kry nie. Sy is nog minder 'n aanhanger van die feit dat mans en vroues dieselfde Eid-viering verskillend ervaar.

And somehow, it's all so different when you are a boy. Boys hang out in groups, they go down to the mosque with their fathers, while girls stay home to cook and put *meebos*¹² and sweets into cut-glass bowls (Davids, 2006: 44).

Eid is 'n kenmerkende faktor van die Islam-, oftewel Maleise, kultuur. So ook is die Bo-Kaap 'n kenmerkende woonbuurt vir die Kaapse Maleiers. Die drama meld nie in watter area Sara woon nie, maar wel dat sy in Kaapstad woonagtig is. Sy woon heel waarskynlik in die Bo-Kaap.

¹² “Strips or squares of dried fruit, a traditional South African sweetmeat” (Davids, 2006: 77).

Voorkoms is ook belangrik vir hierdie groep. Oor die algemeen het Moslemvrouens reguit en gladde hare, nes dié van Sara. Wanneer 'n individu se hare minder glad en reguit is, sal van die gemeenskapslede van mening wees dat daardie persoon beskik oor 'n Swart herkoms. “Auntie Kariema: ‘No Sara, you can’t be black’ – you know the child got such beautiful and straight hair” (Davids, 2006: 50).

Sara is 'n baie liberale Moslem-individu. Sy is oop vir nuwe opinies en idees en bevraagteken dikwels haar geloof se tradisies en sieninge. Sy word dikwels aangespreek deur Auntie Kariema omdat sy té veel vrae vra en wonder oor iets wat swart op wit vasgevang is in die Koran. Maar sy wil nie net die tipiese jong Moslemvrou wees wat alles gehoorsaam sonder rede nie. Sy is 'n opgevoede individu wat, tesame met haar geloof se waardes en tradisies, ook haar eie wil vorm en 'n sterk opinie mag lewer indien dit nodig sou wees. Dit beteken ook dat sy van die voorskriftelike aspekte van die verwagte identiteit wegbeweeg – iets wat nie noodwendig deur die ander karakters gedoen kan word nie. Hierdie onafhanklikheid is 'n sterk aspek wat haar van die ander karakters onderskei.

4.4.3 Auntie Kariema

Auntie Kariema is Sara se tannie. Sy is 'n middeljarige Moslemvrou woonagtig in Kaapstad en identifiseer haarself as 'n Maleier (Davids, 2006: 24).

Auntie Kariema is in haar vyftigs, dus plaas ek haar in fase 7 van Erikson se ontwikkelingsfases. Hierdie mid-volwasse fase se krisisaspekte behels generatiewiteit teenoor stilstand. Generatiewiteit behels 'n volwassene se besorgdheid met leiding, versorging en vestiging van die volgende generasie. 'n Gevoel van omgee vir die toekoms en vir die volgende generasie word in die jong volwasse fase gegenereer (fase 6) wanneer kinders gebaar word. Generatiewiteit is 'n voortbouende proses wat staatmaak op die vorige fase (fase 6) se basiese uitgangspunt, naamlik nabyheid en wedersydse deel met ander, veral ten opsigte van die individu se kinders.

Dit beteken Auntie Kariema is suksesvol met die krisis. Sy het twee kinders, 'n seun (Nazeem) en 'n dogter. Sy is 'n baie streng ma wat net die beste vir haar kinders wil hê. “Ayesha: His mother is one of those hectic Muslim mothers: possessive, controlling, thinks the sun shines out of her son’s bum... Auntie Kariema” (Davids, 2006: 37). Wanneer die

reëls oortree word, moet jy gestraf word. “So she breaks the rules and she must get away with it?” (Davids, 2006: 31). Sy is nie net streng met haar eie kinders nie, maar ook met haar susterskind, Sara. “Remember when you were little and I used to warn you, ‘Sara, if you don’t wash your face at night, the *shaytaan*¹³ will come and lick it clean for you?’” (Davids, 2006: 33).

Sy was baie voorbeeldig as kind, juis omdat haar pa so streng was, maar sy glo dit was goed dat hy so streng was, want sy is baie gelukkig.

Do you think I went sneaking around to meet boys at your age? Never! Your grandfather was very strict. And now look at me, *Algamduri’Allah*¹⁴, nice house, nice TV, nice kitchen – I am very happy (Davids, 2006: 33).

Familie is vir haar baie belangrik. Sy sal hulle altyd versorg en spesiaal laat voel. “My family loves my cooking. That is because I now take a lot of time thinking about at least one thing that everyone will want” (Davids, 2006: 49). Sy wil hê haar kinders, tesame met haar susters en broers se kinders, moet net die beste kry sodat hulle ook eendag gelukkig kan wees. Dit sluit haar goedkeuring van haar kinders se aanstaandes in. Iets so klein soos die tipe hare wat die aanstaande het, sal deur haar bevraagteken word. Dit word gesien wanneer Nazeem verduidelik waarom hy nie sy meisie kan neem om sy ma te ontmoet nie: “I can’t take you home because your goddam hair is so *kroes*¹⁵ that my mother will think you’re a boesman and not a Muslim” (Davids, 2006: 38).

Haar geloof is vir haar baie belangrik. Sy gebruik dit as ’n identiteitskeppende faktor. Sy leef naby daaraan en deel die belangrikheid daarvan met haar familie. “It’s the middle of the fast, I have a lot of cooking to do, and you know it’s *haraam*¹⁶ to *fitna in the pwasa*¹⁷” (Davids, 2006: 33). Sy herinner haar kinders gereeld daaraan dat hulle hul geloof moet respekteer en gehoorsaam. “Go tell that cousin of yours Nazeem, that I said he better to go to *Travee*¹⁸

¹³ “The devil” (Davids, 2006: 78).

¹⁴ “Praise be to Allah” (Davids, 2006: 75).

¹⁵ “Afrikaans, literally curly or wiry hair, often used in a derogatory way to indicate that someone is of African or coloured descent” (Davids, 2006: 77).

¹⁶ “Forbidden; the opposite of *halaal*” (Davids, 2006: 76).

¹⁷ “It is forbidden to gossip in the fast” (Davids, 2006: 76).

¹⁸ “[Taraweeh] evening prayers at mosque during Ramadan” (Davids, 2006: 79).

tonight with his daddy” (Davids, 2006: 33). Die religieuse taal van die Islamgeloof is Arabies. Auntie Kariema meld dat jy net die taal mag praat wanneer jy geklee is daarvoor en gevolglik die nodige respek toon. “Don’t *you* speak about Arabic with your head uncovered – you act like it’s any other language” (Davids, 2006: 31).

Wanneer daar gekyk word na Marcia se identiteitstatusse, bevind Auntie Kariema haarself in die kategorie waar identiteite opgehef word. Sy het verbind tot die waardes, oortuigings en idees vanuit haar kinderjare. Individue in hierdie status word dit wat ander wil hê hulle moet wees. Daar word nie melding gemaak van ’n beroep wat Auntie Kariema nagestreef het nie, maar sy het wel getrou met ’n man wat deur haar pa goedgekeur is. “I would never have married anyone he didn’t one hundred per cent approve of” (Davids, 2006: 33). Sy het haarself verbind aan ’n identiteit soos deur ’n gesagsfiguur aan haar gegee.

Die Koran maak melding van ’n meisie/jong vrou/volwasse vrou se rol in die samelewing. Haar ouers moet dit so aan haar oordra. ’n Jong vrou moet na aan haar ma leef om sodoende haar verantwoordelikhede te leer. “My mother and I were very close. From whence I was small already, I’d sit at this wooden table in the kitchen and watch her, how she makes the pies” (Davids, 2006: 51). As ’n individu afwyk van die identiteit wat aan haar gegee is, sal die familie haar verwerp. Op die jong ouderdom van 10 jaar het Auntie Kariema alreeds geweet van die reëls en regulasies van die Islamgeloof. Sy het geweet dat meisies en vrouens nie teenwoordig mag wees wanneer iemand begrawe word nie. Tog het sy saam met die mans gestap toe hulle haar ma moes begrawe. Sy het net ’n behoefte gehad om te sien hoe haar ma begrawe word.

I followed the men out the door, and tried to tag along, maybe make myself unnoticed. And one of the men, a stranger who walked close by the coffin, turned to me and said, ‘What are you doing? You know you’re not allowed, go back to the house’ (Davids, 2006: 53).

Al het ’n man vir haar gesê sy oortree die reël, het sy hulle nogsteeds gevolg, totdat haar pa haar moes terugneem huis toe. Dit bly verbode vir ’n meisie om ’n begrafnis by te woon, hetsy dit jou eie ma is al dan nie. “But you see, I kept on walking, because I needed to bury my mother. I kept walking until my father, his face full of pain, picked me up and carried me to the *stoep* by our house” (Davids, 2006: 53). Op die jong ouderdom van 10 jaar het sy die

oortuigings bevraagteken en wou sy teen haar geloof beweeg, maar het geluister na haar streng pa wat gesag oor haar gehad het.

I stood there crying, while the women went inside to make pies and tea and sandwiches with their grief. So this girl, this Arab girl. I suppose I can understand her... I wanted to walk and she wanted to talk (Davids, 2006: 53).

Auntie Kariema is 'n Kleurling. Haar ras, soos met enige individu, kan nooit verander nie. So ook is sy onveranderd en getrou aan haar geloof wat nooit sal verander nie. Haar etnisiteit, met ander woorde haar kulturele gebruike en tradisies, is dié van die Kaapse Maleier. Etniese identiteit is die raam waarbinne Auntie Kariema bewustelik identifiseer met diegene waarmee sy 'n gemeenskaplike band vorm as gevolg van soortgelyke tradisies, gedrag, waardes en oortuigings. Dit is as gevolg van hierdie sterk bewustelike identifisering dat sy die Arabiere verpes wat voorgee dat hulle sulke sterk aanhangers van die Islamitiese geloof is, maar agter geslote deure is hulle taamlik skynheilig is.

Those bladdy Arabs act like they own Islam. You always hear these horror stories from people who have gone on *hajj*¹⁹, that's the pilgrimage hey, and they say that there, the women may walk around in full *hijab*²⁰ outside, but the minute they set a foot indoors... it's *net* designer miniskirts! Well, I am sorry, but that is just one letter away from *haraam* as far as I am concerned. And we have a name for people like that here... *water slamse*²¹ (Davids, 2006: 50).

Sy bly getrou aan haar etniese gewoontes, veral die kookgewoontes wat sy geërf het. "The only leaves I cook with is bay leaves and the only stuffing I do is for my roast chicken, and that is my grandmother's recipe" (Davids, 2006: 49). So ook koop sy haar vleis by 'n sekere winkel.

I now used the mince from Mr Adam's in Park Road. Last time I was at Wembly, they gave me such bad service, I said to myself, 'Kariema, plush interior and fancy brass handles or not, you are not going back there' (Davids, 2006: 32).

¹⁹ "Pilgrimage to the holy site of Mecca; it is obligatory for Muslims to make the journey atleast once" (Davids, 2006: 76).

²⁰ "Veil or headscarf worn by tradisionalist or orthodox Muslim women when in public" (Davids, 2006: 76).

²¹ "Those whose Islamic faith is 'watered down'" (Davids, 2006: 79).

Auntie Kariema beskik oor beide 'n rolgebaseerde identiteit sowel as 'n persoonlike identiteit. Dit is 'n rolgebaseerde identiteit, want sy het 'n spesifieke rol wat sy moet vertolk binne haar gemeenskap, soos vermeld in die Koran. Sy tree op om die verwagtinge wat met die rol gepaard gaan, te vervul, met ander woorde, haar rol en verantwoordelikhede as ma vir haar kinders en vrou vir haar man, Shafiek. Verskille in persepsies en aksies vergesel die rol soos wat sy met ander rolle kommunikeer. 'n Voorbeeld hiervan sal wees waar sy verskil met Sara oor die dood van Azra. Terwyl Sara gewalg was deur hierdie barbaarse voorval, voel Auntie Kariema dat sy moes gestraf word vir haar oortreding. "If you do something naughty, here in the *Dunya*²², you will get punished sooner if not later" (Davids, 2006: 33). Maar tog stem sy saam dat dood dalk die verkeerde tipe van straf was, want niemand mag 'n besluit neem rakende die dood behalwe God nie. "I'm not saying she should have died, only Allah Ta'Ala can make that choice" (Davids, 2006: 33).

In terme van persoonlik-, groeps- of rolgebaseerde identiteite, beskik sy ook oor 'n persoonlike identiteit. Sy het haar eie opinie oor verskeie kwessies en is glad nie bang om dit te lug nie. Sy blameer byvoorbeeld die radio en sy Amerikaanse liedjies wat daagliks speel vir die kinders wat hulself toewy aan die Amerikaanse droom en Vryheid wat daarmee gepaard gaan. Sy glo hierdie sangers is seksueel gedrewe mense wat 'n slegte voorbeeld is vir die kinders. "That village gets a radio from somewhere, next thing you know, Madonna's blaring out 'Justify My Love' and 'Like a Virgin', and this girl thinks she can do what she damn well pleases" (Davids, 2006: 31). Sy kyk Amerikaanse programme sodat sy weet waaraan kinders blootgestel word en hulle kan weghou van dié euwels. "How come I know so much about them? Because I watch MTV. I can't always be watching *Big Brother* – those girls are so loose" (Davids, 2006: 32).

Daarmee saam glo sy ook dat die Indiese kultuur hopeloos te vulgêr en openlik is. Sy verkies haar Moslemkultuur, want wanneer dit in die publieke-oog verskyn, word dit deur ander individue gerespekteer. "You wear a sari with your stomach showing, and make a mess on your hands and wave your arms about" (Davids, 2006: 32).

Hierdie sieninge van haar wys tog maar dat sy óók skynheilig is. Dit word verder ondersteun deur Nazeem wat sê: "She's totally bigoted" (Davids, 2006: 38). Individue in hierdie status tree op in terme van hul eie behoeftes en begeertes. Op die ouderdom van 10 jaar het sy die

²² "[Duniya] earth or world" (Davids, 2006: 76).

begeerte gehad om haar ma te begrawe, al het dit beteken dat sy die reëls sou oortree. Op daardie dag was haar behoefte om haar ma te ruste te lê. Haar pa het haar vinnig laat beseef dat haar geloof eerste kom en daarna haar gevoelens.

In terme van groepsidentiteit is Auntie Kariema deel van die Kaapse Maleier gemeenskap. Die drama meld net dat sy in Kaapstad woonagtig is, maar die groot meerderheid van die Kaapse Maleiers is woonagtig in die Bo-Kaap. Hierdie groep praat hoofsaaklik Afrikaans, maar baie van die jonger generasie praat ook Engels. Auntie Kariema praat Engels, maar haar Kaapse Vlakte-aksent kom redelik sterk deur op sekere plekke. “Dis amper soos ‘n Libra, ma isie a Libra nie, liber... ‘Liberal!’ Ja, whiteys is mos ‘liberals’ na?” (Davids, 2006: 49).

Islam is vir hulle ’n prioriteit, indien nie die hoofprioriteit nie. Kinders word vanaf ’n baie jong ouderdom presies gesê wat van hulle verwag word in terme van hul rolle in die gemeenskap en hul geloof. Klasseverskille word bepaal na aanleiding van godsdienstige vereistes waaraan voldoen moet word. Daar is ook ’n gevoel rondom gewildheid onder die vrouens. Auntie Kariema is byvoorbeeld die een huis waarheen almal móét gaan op Eid-dag. Sy is trots op die feit dat almal haar besoek om van haar smaaklike disse te kan geniet. “For the last four years, *Labarang*²³ has been on such a beautiful day, and this house has been packed full since the morning, everyone coming to greet here by us. See... not a thing left” (Davids, 2006: 48). Hierdie feesvieringe is dan ook belangrik vir haar, want dit gee haar die geleentheid om haar groot liefde vir kook ten toon te stel. Dit is ’n liefde wat sy met haar ma gedeel het.

Voorkoms is ook vir haar baie belangrik. Sy sal dit verkies as haar kinders met iemand trou wat sy goedkeur. ’n Groot gedeelte van daardie goedkeuring gaan hoofsaaklik oor die persoon se fisiese voorkoms, veral na gelang van die draad van die hare (reguit en glad al dan nie). Sy is ’n gewilde lid van die gemeenskap en is dus bang dat die mense gaan skinder as een van haar kinders met iemand trou wat nie goed lyk nie.

Auntie Kariema doen baie dinge om haar gewildheid binne die gemeenskap te behou. Sy neem besluite namens haarself en haar familie, sodat hulle ’n sekere beeld van hulself in die oë van die gemeenskap kan behou. Sy maak haar kinders groot volgens haar geloof se waardes, en sal maklik praat van diegene wat nie suiwer Islamities leef nie. Op ’n manier is sy skynheilig en weerspreek haarself dikwels. Sy lewer ook opinies voordat sy werklik

²³ “Eid (derived from Malay)” (Davids, 2006: 77).

gedink het oor die waarde daarvan. Maar tog, as sy tot stilte kom en op haar eie sit en rook (iets wat ook volgens die Islam verbied word), dan dwaal haar gedagtes en dan kom sy tot die besef dat sy een maal in haar lewe ook teen die godsdiens wou gaan, 'n godsdiens waarvolgens sy nou leef en mense oordeel na aanleiding van haar geloof se woord.

Diep binne-in haarself verwytt Auntie Kariema haar geloof, want dit is hierdie aspek wat veroorsaak het dat sy nooit haar geliefde ma te ruste te kon lê nie. Hierdie gebeurtenis lei tot spanning in haar identiteit. Haar geloof, wat 'n belangrike faktor is in haar identiteitskepping, het haar op 'n baie jong ouderdom teleurgestel. Dit het veroorsaak dat sy haar hart en emosies, wat op daardie stadium vir haar die belangrikste was, tweede moes plaas. Sy is nou, tot 'n mate, immuun teen sekere gevoelens en emosies. Sy besef dat sy nooit enige van haar geliefdes sal kan begrawe nie. Voor familie, vriende en die gemeenskap is Auntie Kariema 'n baie sterk gelowige individu. Agter geslote deure besef sy die seer wat eintlik met hierdie geloof gepaard gaan.

4.4.4 Ayesha

Ayesha is Sara se vriendin. Hierdie jong Moslem is 'n feminis en 'n ritmiese digteres wat in Kaapstad woonagtig is (Davids, 2006: 24). Daar word nie melding gemaak van haar ouderdom nie, maar siende dat sy Sara se vriendin is, sal ek haar ook in haar twintings plaas, dus in fase 6 van Erikson se ontwikkelingsfases.

Fase 6, ook bekend as die jong volwasse fase, se krisis bestaan uit intimiteit teenoor isolasie. Ayesha se intimiteit is te vinde in haar liefde vir Auntie Kariema se seun, Nazeem. Hierdie gevoel het ontstaan toe Sara haar vertel dat hy uniek is; 'n onkonvensionele individu met 'n sterk, persoonlike opinie.

There was this boy. My friend Sara's cousin, Nazeem. I was passionate about this man, and Sara assures me that he was 'different'. Unconventional, didn't run with the herd, played drums... (Davids, 2006: 37).

Hulle het hierdie verhouding 'n geheim gehou: hy het hulle van sy ma geïsoleer. Alhoewel sy die afgelope paar weke telkemale geskimp het dat hy haar na sy huis toe moet neem, het hy die situasie waar sy vir Auntie Kariema moet ontmoet, vermy: "So we're dating and after a

few weeks he's avoiding taking me home. He is avoiding introducing me to his mother" (Davids, 2006: 37). Sy het aanvanklik geglo dit is as gevolg van die onkonvensionele manier waarop sy haarself in die openbaar gedra. Sy is luidrugtig, rook dagga en drink alkohol. Sy is ook 'n politieke feminis wat glo dat Moslemvrouens moet saamstaan teen hierdie rol wat sonder hul toestemming aan hulle toegeskryf word.

Die werklike rede hoekom Nazeem haar nie aan sy ma wil voorstel nie, is omdat haar hare te kroes is (Davids, 2006: 38). Hierdie opmerking het 'n groot emosionele letsel gelaat en sy moes dit net vat soos dit kom – net soos wat Azra se liggaam die pyn van verskeie klippe moes neem soos wat die mans na haar gegooi het. "My body absorbed the emotional rocks thrown at it" (Davids, 2006: 38). Sy het haar verhouding met Nazeem verbreek, maar eers nadat sy, met 'n blonde reguithaar-pruik, vir Auntie Kariema ontmoet het. Dit het haar net weer laat besef dat die res van haar Moslemgemeenskap eintlik in isolasie woon, want hulle verkies net die mooi en beskaafde mense met reguit hare, en nie die luidrugtige individue met kroes hare en 'n sterk opinie nie. Dit is dan ook hierdie gewaarwording wat veroorsaak dat sy in isolasie leef. "To hear these girls with their genuine hair and slightly Eastern features looking for all the world like Arab princesses caught somewhere in a Western consumerist time-warp, looking more Muslim than I do, talking about their Jenni Button²⁴ suits..." (Davids, 2006: 37).

Die basiese uitgangspunt van hierdie fase behels nabyheid en wedersydse deel met ander. Sy het baie naby aan Nazeem geleef, "So we're dating, going out, endless coffees, *dagga*, hip-hop parties..." (Davids, 2006: 37), totdat sy die verhouding verbreek het as gevolg van sy ma se oppervlakkigheid. Maar haar vriendskap met Sara toon dat sy wel suksesvol is met nabyheid, want Sara neem haar saam na verskeie familie aangeleenthede. "Tahira Hussein: So it wasn't such a big wedding...just family you know. Except that girl, the one with her hair all out and bushy. That's one of my cousin's friends, Ayesha" (Davids, 2006: 40).

Sy leef ook baie na aan haar Islamitiese geloof. Sy het egter die geloof gemeng met ander oortuigings en waardes. "I take Islam very seriously... Islam blended with some Black Consciousness, Biko, Baraka, Malcolm, some feminist theory, big up to Spivak and Judith Butler, and of course my personal hero, Edward Said" (Davids, 2006: 36). Sy dra tog haar kopdoek uit respek wanneer sy die huis verlaat. Sy is altyd baie gretig om haar opinie met

²⁴ "Cape Town design label, associated with fairly conservative and expensive Western clothing" (Davids, 2006: 76).

ander te deel, hetsy of hulle dit aanvaar al dan nie. Een van hierdie opinies is dié van Azra se moord. Ayesha voel baie sterk oor geweld teen vrouens, veral wanneer hulle onskuldig is en iets kleins teen hul geloof gedoen het, al was dit ten bate van hulself. Sy voel so sterk oor hierdie punt dat sy selfs teen haar eie mense sal gaan wat die dade pleeg.

Tahira Hussein: She came up to me in Cavendish the other day, and asked me and my friend Shamiela to sign this petition about something and she was going on and on about this other girl in Jordan. And I just don't think that now is a good time to be criticising other Muslim people... we need to stand together (Davids, 2006: 41).

Hierdie woede wat sy in haar het, word gedurig na buite geprojekteer om sodoende ander deel te maak van hierdie bewusmaking rondom die geweld wat aan die gebeur is. "Tahira Hussein: She always looks so *angry*. She is just so *open*, and then at the same time she runs around screaming about women and Islam" (Davids, 2006: 40 & 41).

Wanneer daar gelet word op Marcia se identiteitstatusse, plaas ek vir Ayesha in die moratoriumstatus, oftewel die uitstelling van die gekose identiteit. Adollesente in hierdie status ondersoek nog hul identiteite. Alhoewel Ayesha nie meer 'n adollesent is nie, blyk dit dat sy 'n stryd het met die magsgedrewe identiteit wat aan haar gegee word. Individue in hierdie status eksperimenteer met ander idees en oortuigings. Ayesha, wat haar Islam meng met ander idees, is 'n voorbeeld hiervan. Daar is 'n tipe kompromie tussen die samelewing se vereistes en haar eie behoeftes. Almal is bewus van haar gevoelens, maar verdra haar maar tot 'n mate. Haar behoefte vir rebellie is ook kenmerkend van hierdie status.

Die Kleurlingras maak deel uit van Ayesha se onveranderlike genotipe. Die tipe hare van 'n individu kan ook deel uitmaak van hierdie klassifiserings. Ayesha, asook Tahira Hussein, maak dit baie duidelik dat alhoewel hulle in dieselfde kring van mense is, hulle hare hemelsbreed verskil. "These girls with their genuine hair and slighty Eastern features, 'cos the black blood I *know* is passing through their veins didn't show up as well on them as it does on me" (Davids, 2006: 37). Tahira Hussein het reguit en gladde hare teenoor Ayesha se kroes hare. Hierdie klassifisering is afkomstig van hul herkoms se gene. Hierdie aspekte is ook belangrik wanneer daar na die afkoms van die karakters gekyk word en hoe hulle met die Wit, of die Swart, voorvaders identifiseer.

Etnisiteit is die kulturele tradisies en gebruike wat in 'n gebied plaasvind. Dit is 'n klassifisering wat kan verander deurdat 'n individu nuwe gebruike, oftewel gewoontes, aanleer. Ayesha vorm deel van die Kaapse Maleier se etniese identiteit. Die etniese identiteit bied 'n raam waarbinne individue bewustelik óf onbewustelik identifiseer met diegene waarmee hulle 'n gemeenskaplike band vorm.

Ayesha identifiseer bewustelik met haar etnisiteit, maar dit beteken nie noodwendig dat sy dit uit eie wil doen nie. Sy is onverdraagsaam teenoor die Moslemvrouens wat vaskyk teen materialistiese items soos ontwerpersklere en rykdom.

You just take one look at them in their camel corduroy pants, pointy-toed boots and Jahan denim jackets, and you *know*, you just *know*. These girls are the bane of my existence. Call me intolerant or whatever (Davids, 2006: 35).

Maar sy vereenselwig haarself graag met diegene wat wegbreek van die norm en 'n materialistiese baan. Sy vind aanklank by die onkonvensionele individue, soos byvoorbeeld Nazeem en Sara. "I mean we are not talking about a *halaal*²⁵ raver, a Cavendish²⁶-roaming Nikes and Spikes boy" (Davids, 2006: 37). Sy val onder die etniese identiteitsontwikkelingskategorie, want sy het 'n bewustelike besluit geneem om te identifiseer met haar eie kulturele waardes, gedrag, oortuigings en tradisies. Sy is nog steeds deel van die Maleise gemeenskap en die Islamgeloof, maar het dit aangepas volgens haar smaak. Terwyl die Maleise kultuur hul persoonlike lewens redelik privaat hou, maak sy seker daarvan dat almal van haar doen en late weet.

Vanuit 'n biologiese oogpunt is haar etnisiteit afkomstig vanaf haar fisiese eienskappe en gene. Vanuit 'n sosiale oogpunt beskik sy oor 'n kollektiewe identiteit gebaseer op haar persepsie dat sy 'n gemeenskaplike erfenis deel met die Kleurling-rasgroep.

In terme van persoonlik-, groeps- of rolgebaseerde identiteit beskik Ayesha oor 'n persoonlike identiteit. Binne die Maleiergemeenskap beskik sy oor 'n unieke identiteit, duidelik verskillend van ander jong vrouens. Iets so eenvoudig soos haar keuse van kleredrag toon alreeds 'n ooglopende verskil met die ander vroue. "*Ayesha comes centre stage, making repeated black power salutes, wearing a red Che Guevara T-shirt*" (Davids,

²⁵ "Clean or permissible" (Davids, 2006: 76).

²⁶ "One of the first shopping malls in Cape Town, in the middle-class suburb of Claremont" (Davids, 2006: 75).

2006: 33). In hierdie kategorie tree die individue op in terme van hul eie doelwitte, behoeftes en begeertes. Sy kies klere en kleure na aanleiding van haar politieke siening. As Marxis dra sy meestal net rooi kledingstukke. “There were a million of these T-shirts, all in different colours. But you know, there really is only one option ... red. Because I’m a Marxist” (Davids, 2006: 34). Sy sal nie Amerikaanse handelsmerke dra nie weens die 9/11 gebeurtenis. “Ignoring Levi’s, ‘cos I don’t buy American” (Davids, 2006: 35).

Volgens Ayesha is sy uniek in haar gemeenskap weens die ideologiese verskille tussen haar en die gemeenskap. Materialistiese rykdom is vir hulle belangrik. Dit is veral sigbaar in hul voorkoms. Daarmee saam sal hulle die Islam onder verdenking bring om ander individue tevrede te stel. “Tahira stopped wearing a scarf to work because her boss told her to” (Davids, 2006: 35). Op haar beurt bevat Ayesha se beginsels dié van haar Islamitiese waardes. Sy respekteer haar geloof ten volle en sal selfs tydens spesiale vieringe ekstra moeite doen om seker te maak sy kom haar plig na.

It’s the end of Ramadan, and I have spent a month really purging myself. Placing myself in spaces that’s set aside this month for reflection. And I’m coming up with ways to integrate this new consciousness with my lifestyle (Davids, 2006: 36).

So sterk as wat sy oor haar geloof voel, so sterk voel sy ook oor die mishandeling van vroue en geweld wat teen hulle gepleeg word.

In terme van Ayesha se groepsidentiteit is dit duidelik dat sy tot die Kaapse Maleier-groep behoort. Terwyl hierdie groep meestal Afrikaans en die Kaapse Vlakte-aksent gebruik (afhangende van die area waarin die individu woon), is Ayesha hoofsaaklik Engels. Maar dit is ’n baie basiese Engels waaroor sy beskik. “And then I start to cry – not ‘cos I’m sad, but ‘cos I’m frustrated” (Davids, 2006: 38). Daarmee saam gebruik sy Afrikaans wanneer sy sarkasties is. “No thank you, it started to rain, *so ek en my hare gaan huis toe*” (Davids, 2006: 39). So ook gebruik sy Kaapse geselstaal, afkomstig van Maleis, wanneer sy met die ouer garde gesels: “And I had tea with a stunned Auntie Kariema, eating her pies, saying, ‘*Kanala*, Auntie Kariema” (Davids, 2006: 38).

Vir hierdie groep is hulle geloof hoofprioriteit, so ook vir Ayesha, veral die feesvieringe en tradisies wat daarmee gepaard gaan. Klasseverskille word bepaal na aanleiding van godsdienstige vereistes wat voltooi word. Vir Ayesha is klasseverskille nie belangrik nie. Sy

verpes juis hierdie mense wat hulself hoër as ander ag. Maar tog speel ekonomiese statusse ook 'n rol wanneer dit kom by klasseverskille. Maar weereens is rykdom nie een van Ayesha se prioriteite nie. Ten opsigte van voorkoms, is 'n individu se hare egter baie belangrik. Soveel so dat die draad van jou hare sal bepaal of jy met iemand sal trou – hoe swakker die draad van jou hare, hoe minder geskik is jy vir iemand met goeie hare, met ander woorde, iemand met hoë status. Tog glo Ayesha dat hare nie bepaal wie jy is nie.

Ayesha wil eendag bekend wees as 'n sterk en formidabele vrou wat baklei het vir die regte van vroue. Sy wil hê dat alles gelyk en regverdig moet wees vir beide geslagte. Soveel so dat sy graag haar seun na Che wil vernoem. “I’m going to name my son Che. A strong, powerful name, with a real note of resistance” (Davids, 2006: 34), want sy glo dat die wêreld meer revolusionêre individue kort wat sal baklei vir beide mans en vrouens.

Sy wil vir elke vrou 'n pad na vrede bou. In hierdie wêreld sal elke vrou vry kan leef sonder die verlede wat aan haar kleef. Tog sal sy nooit vergeet van diegene wat swaargeskry het in die verlede nie, want dit is juis hierdie vrouens wat haar inspireer om hierdie pad na vryheid te bou. Hierdie aspekte van haar identiteit dui op 'n meer ouer tipe identiteit, soos dié van Auntie Kariema, want sy dink aan die versorging van ander. So, alhoewel sy ook aspekte van die adolessente identiteit het, besit sy ook eienskappe van die ouer groepe se identiteite.

4.4.5 Tahira Hussein

Tahira Hussein is Sara se niggie. Sy is 'n pasgetroude Indiese Moslemvrou wat werk vir 'n reisagentskap in Kaapstad (Davids, 2006: 24). Daar word nie melding gemaak van Tahira se ouderdom nie, maar ek skat haar in haar middel twintigs, aangesien Sara en Ayesha haar portuur is. Sy pas dus in by fase 6 van Erikson se ontwikkelingsfases.

Hierdie jong volwasse fase se krisis bestaan, net soos by Sara en Ayesha, uit intimiteit teenoor isolasie. Sy is suksesvol ten opsigte van intimiteit, want met die aanvang van die drama is sy alreeds ongeveer 'n jaar met haar man, Rifait, getroud (Davids, 2006: 40). Ongelukkig kan hulle mekaar nie ten volle geniet en alleen wees nie, want hulle bly nog by haar skoonouers. Hulle wil ook eers tyd saam spandeer voordat hulle kinders kry, maar op die oomblik het hulle nie eers persoonlike ruimte vir hulself nie. In hierdie opsig is haar intimiteitsfaktor nie ten volle suksesvol nie.

Rifait and me moved into my in-laws' place. I really like my new parents, they are wonderful people, but Rifait and I want to spend as much time alone together before we have our kids (Davids, 2006: 41).

Hulle het alreeds begin spaar om hul eie huis te koop. Dít wys dat sy, tesame met haar man, daaraan werk om hul privaatheid te verseker, wat dan suksesvolle intimiteit sal laat geskied. "But we are actually saving up to get a house of our own. And no one will miss us, because we won't move far away. There's a stunning house just two streets away from his parents that we've got our eye on" (Davids, 2006: 41). Die private intimiteit word tydens haar tweede toneel bevestig wanneer sy swanger is met 'n babadogtertjie. "*As Tahira turns, we see that she is heavily pregnant.* I know! Can you believe it? It's a girl. I just asked the gynae" (Davids, 2006: 54).

In terme van isolasie kan mens meld dat Tahira Hussein baie gesteld is op privaatheid. Mense hoef nie van haar persoonlike lewe te weet nie. Sy is so gesteld op haar privaatheid dat sy tot 'n mate geïsoleerd leef van diegene wie sy nie hou nie. "*She pulls a face indicating she can't stand her mother-in-law, and then gets up to check if she can hear her.* I mean she really is a wonderful person... but she just works so on my nerves!" (Davids, 2006: 55). Sy sal enige iets doen om hierdie individue te vermy.

I turned around and saw that it was Sara's auntie, auntie Kariema... you know some people are just so *bus*²⁷! And I was trying to find a way to like make a break for it, so I just picked up the first paper I could (Davids, 2006: 56).

Die basiese uitgangspunt van fase 6 behels nabyheid en wedersydse deel met ander. Tahira Hussein leef baie naby aan haar man. Gebeurtenisse word met hom gedeel en alles word eers met hom bespreek voordat sy 'n besluit neem. Sy heg baie waarde aan sy opinie. "And I asked him what I must do, man, and Rifait, he just said it's now not his choice, but he'll support whatever I do" (Davids, 2006: 43). So ook leef sy naby aan haar twee vriendinne, Shamiela Parker en Nasreen. Dit is die dames met wie sy vereenselwig. Hulle is gedurig in winkelsentrums en dra net duur handelsmerke. "Ayesha: In Cavendish, standing slightly to the left of me, hair flicking, cellphone dangling like a fucking earring, is Shamiela Parker and the just-recently married Tahira Hussein" (Davids, 2006: 35).

²⁷ "Nosy" (Davids, 2006: 75).

Hierdie vriendinne deel in haar opgewondenheid oor die swangerskap. Hulle laat ook nie 'n geleentheid verbygaan om te pronk in 'n nuwe kledingstuk nie.

They threw me this baby shower. Nasreen was there in these cool new Nine West boots, she was just showing them so off the whole time, but there's no way that *these* ankles are getting in *those* boots for the next few months (Davids, 2006: 55).

In sekere plekke deel sy nie die belangrikheid van haar geloof nie. Haar werk het vereis dat sy nie 'n kopdoek dra nie. Haar baas het wel erken dat sy nie verantwoordelik was vir die tragiese gebeure van 11 September nie, maar dat kliënte wel vooropgestelde idees en persepsies van haar mag hê. "That the customers don't feel comfortable buying plane tickets from me" (Davids, 2006: 42). Dit was eerder geen kopdoek óf geen werk. Sy het besluit om haar werk te behou en het vir byna 'n jaar haar geloof verloën. "Basically he said I could either take off my scarf or go work somewhere else. So now, here I am. Nearly a year later. My head uncovered at work. My scarf stuffed in my bag. What else should I do?" (Davids, 2006: 43). Die enigste rede waarom sy bedank het, was omdat sy swanger was. Rifait het gesê die onnodige stres by die werk is sleg vir die baba. "Rifait said I must leave because it was just stressing me out, and it wasn't good for the baby" (Davids, 2006: 54).

Dit was vir haar 'n verligting om te bedank, want ten minste is die kopdoek-kwessie nou uitgesorteer. Maar aan die ander kant het dit beteken sy moes hulle drome om die huis te koop, prysgee, want nou het sy nie meer 'n inkomste nie. Sy en Ayesha deel 'n wedersydse gevoel vir veiligheid, maar terwyl Ayesha veg vir die veiligheid van alle vrouens, is Tahira Hussein net gemoeid met haar ongebore baba se veiligheid. "Sometimes I get so scared to bring our baby into all this. Sometimes I lie awake at night, and I swear I can hear her heartbeat inside me" (Davids, 2006: 57).

In terme van Marcia se identiteitstatusse, bevind Tahira Hussein haarself in die moratoriumstatus. Sy beskik oor 'n identiteit wat behep is met materialistiese rykdom. Hier word individue gekenmerk deur die verskyning van 'n aktiewe stryd om hulself te verbind tot besluite en/of kwessies. Die kwessie by die werk rakende haar kopdoek is 'n voorbeeld hiervan. Sy het besluit om nie meer die kopdoek by die werk te dra nie, maar dit het haar steeds ongemaklik gelaat.

Vandat Tahira Hussein swanger geraak en bedank het by die werk, kan sy nie meer haar duur handelsmerke bekostig nie. Maar afgesien daarvan maak hierdie handelsmerke nie voorsiening vir swanger vrouens nie. Dit maak haar jaloers op haar vriendinne wat nog die duur klere en skoene kan bekostig én daarin pas (Davids, 2006: 55). Die status meld dat individue eksperimenteer en soek na 'n nuwe stel idees en oortuigings om aan te neem. Tahira Hussein is gevestig in haar Islamitiese oortuigings, maar hier en daar rebelleer sy tog teen haar oortuigings en drink 'n alkoholiese drankie en rook. Hierdie oomblikke van haar word tog in privaatheid gedoen, sodat niemand weet nie. “I heard that she, you know, takes a *dop*²⁸. And I mean of course young people do that, and a lot of the boys smoke and I also take my Camel Lights time and again, but she is just so *open*” (Davids, 2006: 41). Sy het, soos die status meld, 'n kompromie gevind tussen haar ouers se wense, die samelewing se vereistes en haar eie vaardighede en behoeftes. Haar ouers moes Rifait goedkeur en sy moes maar haar kopdoek in haar sak wegsteek by die werk, want die samelewing het dit vereis. Sy word gekenmerk deur ang, 'n goeie selfbeeld en 'n behoefte aan rebellie. Maar tog word sy redelik goed ontvang deur ander Moslems, behalwe deur Ayesha natuurlik.

Tahira Hussein se velkleur plaas haar in die Kleurlingrasgroep. Maar sy is ietwat donkerder, wat haar 'n meer Indiese voorkoms gee. Die Swart gene is nie so sterk teenwoordig in haar bloed nie. Etniese identiteit is die raam waarbinne Tahira Hussein bewustelik identifiseer met diegene met wie sy 'n gemeenskaplike band vorm as gevolg van soortgelyke tradisies, gedrag, waardes en oortuigings. Daar is individue in haar familie, onder andere Auntie Kariema en haar skoonma, met wie sy identifiseer en wat sy terselfdertyd glad nie kan verdra nie. Sy identifiseer beslis met haar vriendinne met wie sy 'n gemeenskaplike smaak in klere het. Sy weier om met Ayesha te identifiseer, want haar waardes en oortuigings is vir haar vreemd. Tahira Hussein moes verbind tot haar Maleise etnisiteit sonder dat sy 'n kans gehad het om dit te verken. Sy sal ook nie hierdie aspekte verder kan verken nou dat sy getroud is nie. Die ouer garde in die gemeenskap sê haar selfs voor waar sy haar vleis moet koop, “Auntie Kariema: I wouldn't trust that if I were you...why don't you buy from Mr Adams?” (Davids, 2006: 56), en haar skoonma sê hoe sy vir Rifait moet kosmaak, “And then his mommy tried to come with extra *dhania*²⁹, less chilli, telling me my *garam masala*³⁰ was wrong! (Davids, 2006: 58).

²⁸ “Alcoholic drink” (Davids, 2006: 76).

²⁹ “Culinary herb, also coriander or cilantro” (Davids, 2006: 75).

Sy is suksesvol in terme van etnies-spesifieke deelname, want sy weet presies wat dit beteken om deel te wees van hierdie Maleise etniese groep. Wanneer kliënte die werk bel en sy antwoord, dan sal hul dikwels navraag doen oor haar etnisiteit as gevolg van haar naam. “Flying high with Talbot Travel Tahira speaking how may I help you? No, Tahira. Yes, it’s Arabic. Yes, very exotic... to you. No, I’ve never been to India” (Davids, 2006: 40). Hierdie etniese identiteit van haar verander na gelang van die omstandighede waarin sy haarself bevind. Sy sou byvoorbeeld by die werk haar Islamitiese oortuigings op so ’n wyse manipuleer dat sy nie die kopdoek hoef te dra nie. Aan die einde van die dag, vanuit ’n biologiese oogpunt, is haar Maleise etnisiteit afkomstig van haar fisiese eienskappe, gene en karaktereenskappe. Dit is dan ook hoekom daar ’n titseltjie Indiese gene na vore kom met betrekking tot ’n donkerder velkleur en gladder hare.

Alhoewel sy en haar vriendinne ’n tipe groepsgedrewe identiteit het, beskik sy nog steeds oor ’n persoonlike identiteit. Tot ’n mate is sy ooglopend verskillend van ander buite haar vriendekring. Materialistiese aspekte is te sien in haar voorkoms, veral kleredrag en skoene, asook fisiese kwaliteite in terme van die tekstuur van hare. Sy tree op in terme van haar eie doelwitte, behoeftes en begeertes.

Tydens haar swangerskap besef sy dat sy nie saam met haar vriendinne mooi klere en skoene kan dra nie, want dit gaan haar ongelukkig nie pas nie. Buitendien moet sy geld spaar vir die baba. Haar doelwitte is aanpasbaar na aanleiding van haar omstandighede. Hierdie aanpasbaarheid dui natuurlik ook aan hoe die individu van een fase na die volgende fase ontwikkel. Wanneer sy saam met haar vriendinne is, beskik sy oor ’n groepsgedrewe identiteit. Hierdie sosiale identiteit word aangeneem om saam met die norm te smelt. Daar heers ’n eenvormigheid ten opsigte van persepsies en aksies tussen die groepslede. Dit is ook baie belangrik dat hulle nie dieselfde uitrusting dra nie. “*Ayesha begins to impersonate Shamiela*. ‘Omigooooood...I was totally freaked out when I saw what you were going to wear, because you know, my cousin has the exact same outfit, no, I swear...Jenni Button? Ja...’” (Davids, 2006: 36). Alles word vanuit die groep se perspektief beskou – as jy nie ’n duur kledingstuk dra nie, kan jy nie meng met hierdie dames wat materialisme en rykdom as hoë prioriteite plaas nie.

³⁰ “Indian spice blend; cooks often mix their own personal blends” (Davids, 2006: 76).

In terme van haar hoofgroepsidentiteit, behoort Tahira Hussein tot die Kaapse Maleier-groep. Die drama meld nie spesifiek in watter area Tahira woonagtig is nie, maar wel dat sy in Kaapstad is. Die Kaapse Maleiers woon hoofsaaklik in die Bo-Kaap. Afrikaans en Suid-Afrikaanse Engels is die twee tale wat gebruik word in hulle huishoudings. Dikwels sal die Kaapse Vlakte-dialek ook in sekere gesprekke 'n verskyning maak. Tahira gebruik 'n Suid-Afrikaanse Engels waar die Kaapse dialek heel dikwels na vore kom. "And when they first hear you got so a Indian name, then they wanna come with their *Kama Sutra* ideas" (Davids, 2006: 40).

Hul Islamitiese godsdiens is 'n belangrike prioriteit. Tahira was nog altyd 'n sterk gelowige individu. Sy het onder andere altyd haar kopdoek gedra omdat sy wou. "You know, I have worn a scarf since I was sixteen ... because I want to" (Davids, 2006: 43), totdat haar baas eendag vir haar gesê het om dit nie by die werk te dra nie. Sy kon nooit hierdie insident verstaan nie, nog minder hoe haar geloofsoortuigings ander mense kon ontstig.

In die Kaapse Maleier-groep word klasverskille bepaal na aanleiding van godsdiensvereistes wat voltooi is, tesame met ekonomiese status wat behaal word. Tahira het, na aanleiding van haar keuse van handelsmerke, 'n redelik goeie ekonomiese status. Maar terselfdertyd kan daar gesê word dat sy haar geld op die verkeerde items spandeer, want sy woon nog by haar skoonouers. Dit dui op materialisme en hoe sy voorkoms as belangriker as haar privaatheid ag. Alhoewel die Islamitiese feesvieringe en tradisies vir haar belangrik is, is dit selfs belangriker vir haar om die beste uitrusting voor te berei. Die uitrusting moet iets nuuts wees waarmee sy ander kan beïndruk.

Voorkoms is vir die Kaapse Maleiers belangrik; nie soseer die keuse van klere nie, maar die tipe hare wat die individu het. Reguit en gladde hare is baie belangrik in vergelyking met kroes hare. 'n Individu met kroes hare, soos Ayesha, word sommer as minderwaardig beskou, terwyl 'n individu met gladde hare summier genader word as potensiële verloofde. Dit is dan seker ook hoekom Tahira al getroud is terwyl Ayesha nog petisies opstel en Sara nog studeer.

Dit wil voorkom of Tahira Hussein 'n redelik oppervlakkige individu is wat haar lewe prioritiseer na aanleiding van materialisme. Die beeld wat sy oordra aan die publiek, moet wys dat sy 'n inkomste verdien wat van so 'n aard is dat sy duur ontwerpersklere kan bekostig. Sy praat Engels, dra duur klere en het reguit, gladde hare. Sy kom haar godsdienstige pligte na (sover as wat sy kan, alhoewel daar ook kompromieë aangegaan

word), asook haar verantwoordelikhede teenoor haar man. Met haar onverwagse swangerskap het sy rustiger geraak en haar prioriteite het verskuif. Haar ongebore baba se veiligheid word hoofprioriteit en sy besef dat sy haar duur klerekas sal moet inperk om sodoende 'n nuwe mensie in die lewe te bring. Sodra jy verantwoordelik is vir 'n hulpelose baba, dan word dié baba se lewe jou lewe. “You know, the longer I carry her, the more I understand what it takes to help another person into this world” (Davids, 2006: 57).

4.4.6 Azra's mother

Hierdie karakter is die jong Jordaniëse vrou se ma (Davids, 2006: 24). Nêrens in die drama word daar melding gemaak van die ma se ouderdom nie, maar ek gaan haar plaas in fase 7 (40- tot 65-jarige ouderdom), die mid-volwasse kategorie. Ek plaas haar in hierdie fase, want Sara meld dat sy en Azra omtrent dieselfde ouderdom is en daarom sal haar ma in hierdie ouderdomsgroep val.

Fase 7 se krisis bestaan uit generatief teenoor stilstand. 'n Generatiewe individu is besorgd met die leiding, versorging en vestiging van die volgende generasie. Daar heers 'n gevoel van omgee vir die volgende generasie. Hierdie gevoel word alreeds in die jong volwasse fase, fase 6, gevestig wanneer daar kinders gebaar word. Hierdie gevoel duur vir die res van die volwasse lewensduur voort. Azra se ma het dus hierdie gevoel van omgee gevestig toe sy haar dogter gebaar het. Die een plek waar sy haar dogter veilig kon hou, was in haar baarmoeder. “My womb, where I had kept you secret and safe for all those months” (Davids, 2006: 64). Die veiligheid van haar ongebore baba was vir haar van soveel belang, dat sy gehuil het toe sy sien dat sy 'n dogtertjie gebaar het. “I reached out and I wept that you were born a girl” (Davids, 2006: 64).

In hulle wêreld kry vrouens swaar. Sy sou 'n seun makliker kon veilig hou en beskerm. “We don't want girls because we don't want our children to be prisoners of their own bodies” (Davids, 2006: 64). Azra se ma is dus geslaagd as 'n generatiewe individu. Soos wat sy haar bebloede dogter vashou nadat sy gestenig is, is dit vir haar soos 'n siklus wat voltooi is. Met die eerste oogopslag by die geboorte was die babadogtertjie vol bloed soos wat sy uit die baarmoeder verskyn het. Die dogter het in 'n wêreld gewoon waar enige iemand haar leed kon aandoen. Nou, waar sy haar dogter se kop in haar skoot vashou, is sy weer vol bloed.

Maar ten minste is haar dogter weer haar eie. “You are mine again, as I hold you close to me in an embrace of blood, so like your beginning” (Davids, 2006: 65). Sy het nie tot stilstand gekom met die gruwelike moord van haar dogter nie. Sy weet dat haar dogter in ’n beter plek is, en daar sal sy veilig en in vrede kan leef.

You are somewhere in the gardens of God. I know that. You are in the arms of The Most Merciful, and at the feet of the Infinitely Compassionate. And I, I am your mother, and I send you greetings of peace (Davids, 2006: 65).

Die basiese uitgangspunt van fase 7 spruit vanuit fase 6 se uitgangspunt – nabyheid en wedersydse deel met ander. Azra se ma is tot ’n mate suksesvol ten opsigte van nabyheid. Sy het haar dogter net onder ’n wakende oog gehou toe sy klein was. Want as sy haar dogter naby genoeg aan haar gehou het, kon sy moontlik nog geleef het. Maar aan die ander kant sou dit beteken het dat sy haar twintigjarige dogter moes oorbeskerm en nog meer kluisenaar hou as wat sy alreeds was. Op die ou end is daar niks wat sy nou meer kan doen nie. Sy was naby, maar nie naby genoeg nie. Maar tog het sy nie haar dogter gedeel met ander nie. Haar kleredrag het haar altyd van die wêreld versteek. Selfs nou met haar gewelddadige dood, selfs nou word sy weggesteek sodat mense nie kan sien wat gebeur het nie. “Wrapped in cloth that hides you from the world the minute you start to bleed. Wrapped, hidden” (Davids, 2006: 64).

Wanneer daar gelet word op Marcia se 4 identiteitstatusse, plaas ek Azra se ma in die status waar die identiteit opgehef word. Alhoewel hierdie status meld dat ’n individu blindelings verbind tot waardes, oortuigings en idees vanuit hul kinderjare, is dit nie die geval met die Islamgeloof nie. Vrouens word van ’n jong ouderdom ingelig oor wat van hul verwag word. Hulle moet gehoorsaam wees aan die waardes, oortuigings en idees van hulle geloof en kultuur. Die geloof, soos uiteengesit in die Koran en Hadiths, bepaal die identiteit waaraan die individu, veral die vrouens, moet verbind.

Individue wat hulself in hierdie status bevind, toon nie sterk emosie nie. “I hold you in a circle of gentleness and a flood of tears. There are no words” (Davids, 2006: 64). Hulle ondersteun nie outoritêre standpunte nie. “No words for the men that have lost their humanity and their connection to God through your murder” (Davids, 2006: 65). Hulle toon goeie gedrag. “I will bear witness. I will not forget” (Davids, 2006: 65). Hulle het ’n behoefte aan sosiale goedkeuring en volg stereotipiese verhoudings. Indien hierdie individu afwyk van die

identiteit, sal die familie, oftewel gemeenskap, haar verwerp. Azra se dogter het afgewyk van die identiteit wat aan haar gegee is. Gevolglik het die gemeenskap haar tot só 'n mate verwerp dat hulle haar vermoor het. Azra word óók nouverwerp, want sy kon nie haar dogter in toom hou nie. “No words for you, or your life that didn’t happen, or the senselessness of your death. I am the mother and I will bear witness” (Davids, 2006: 64–65).

Azra se ma is van Arabiese etnisiteit. Sy weet wat dit beteken om 'n lid te wees van hierdie etniese groep. Dit is dus etniese-spesifieke deelname wat ons by die karakter vind. Vanuit 'n sosiale oogpunt moet 'n individu 'n gevoel van groeps- of kollektiewe identiteit ervaar na aanleiding van haar persepsie dat sy wel 'n gemeenskaplike erfenis met 'n spesifieke rasgroep deel. Azra se ma weet dat sy behoort tot hierdie groep na aanleiding van haar geloofsoortuigings, maar verstaan nie noodwendig die tradisies wat daarmee gepaard gaan nie.

Hierdie karakter beskik ook oor 'n rolgebaseerde identiteit. Sy tree op om die verwagtinge van die rol te vervul, te koördineer en die interaksie tussen rolvennote te beheer. Hierdie rol plaas haar in 'n spesifieke geloofs- en genderstruktuur. Die rol word aan haar gegee deur die oortuigings van die geloof, soos voorgeskryf deur die mans in die gemeenskap.

Waar die ander Kaaps Maleise vrouens kommentaar lewer op Azra se dood en sodoende 'n weerspieëling van hul eie lewens te openbaar, is Azra se ma die enigste karakter wat werklik direk geraak word deur haar dogter se dood. Sy en Azra is ook die enigste karakters wat nie van Kaapstad afkomstig is nie.

Net soos die Kaapse Kleurling daagliks omring word deur hul eie gemeenskapslede wat deelneem aan bendegeweld, so ook loop die Jordaniërs daagliks deur onder hul eie gewelddadige mense. Waar die Kaapse Kleurling-moeders daagliks vrees dat hul seuns sal deel word van bendegroepe, moet die Moslemvrouens vrees vir hul dogters se veiligheid. Selfs wanneer hul swanger is, hoop hulle dat hul nie 'n dogtertjie verwag nie. “We don’t want girls because we don’t want our children to be prisoners of their own bodies” (Davids, 2006: 64).

4.5 Gevolgtrekking

At her feet is 'n drama wat die Kaapse Maleiers verteenwoordig. Die twee Jordaanse karakters is glad nie Kaapse Kleurlinge of Maleiers nie, maar die ander karakters vind elkeen op hul eie manier by hulle aanklank en daar is 'n gedeelde lot tussen die twee stelle karakters. Die Kaapse Maleiers, tesame met die Kaapse Kleurlinge, is die twee grootste groepe wat in die Wes-Kaap aangetref word. Terwyl die Kaapse Kleurlinge woonagtig is op die Kaapse Vlakte, woon die meerderheid van die Kaapse Maleiers in die Bo-Kaap.

Die Kaapse Maleiers word in hierdie drama taamlik goed verteenwoordig. Daar is 'n voorbeeld van die ouer gardes wat ietwat meer van 'n mengsel is tussen die Kaapse Kleurling en Kaapse Maleier, naamlik Auntie Kariema. Sy identifiseer haarself as Maleis terwyl haar taalgebruik meer neig na dié van die Kaapse Kleurling. Sy is die perfekte voorbeeld van 'n vrou wat op soek is na 'n mooi meisie vir haar seun. Net soos die Kleurling-tannies is hare vir haar belangrik – dit moet pikswart, reguit en glad wees. Verkieslik van nature af so en nié met behulp van chemiese produkte nie. Sy is ook 'n goeie voorbeeld van die tannies wat gedurig skinder oor ander se doen en late, en terselfdertyd is haar huishouding net die beste in die area. Dit is natuurlik ook die huis wat almal kom besoek op Eid – Auntie Kariema maak immers die beste disse. Sy is die stereotipiese Kleurling-tannie, kopdoek styf vasgemaak, hande in die sye met haar neus in die wind.

Sara is veel eerder 'n Kaapse Maleier as wat sy 'n Kaapse Kleurling is. Sy verteenwoordig die jonger generasie wat 'n voorliefde gekweek het om alles te bevraagteken wat sy moet doen, spesifiek haar rol as vrou in die Moslemgemeenskap. Sy wil weet wie hierdie vrouens is wat agter lae en lae klere wegkruip. Maar haar grootste vraag: Waarom? Sy is 'n geesdriftige jong Suid-Afrikaanse Moslem met liberale sieninge. Haar geloof is vir haar belangrik, maar sy wil net graag weet wat die redes is agter sekere reëls, regulasies en tradisies waaraan die vrou moet voldoen. Sara is dus nie 'n stereotipiese Moslem nie, nog minder 'n sterk Kaapse Maleier. Sy is 'n universiteitstudent wat haar vryheid binne perke moet benut weens die strengheid van haar geloof.

Ayesha is 'n feminis wat individue verpes wat nie verder kan dink as wat hul neus lank is nie. Sy is 'n sterk Kaapse Maleier wat haar geloof baie ernstig opneem. Tog vermeng sy dit met van haar eie oortuigings en waardes om dit, volgens haar, selfs nóg sterker en beter te maak. Die Kleurling kom baie sterk in haar deur ten opsigte van haar kroes hare. Maar dit pla haar

nie in die minste nie, want dit is hoe sy geskape is en mense moet haar so aanvaar. Hierdie verskynsel is natuurlik baie skaars in die Kleurlinggemeenskap. Dit sit nie in enige iemand se broek om hul gene te aanvaar en hul hare oor te laat aan die natuur nie. Sy het selfs so ver gegaan en haar verhouding met haar kêrel verbreek omdat sy ma nie van kroes hare gehou het nie. Net soos die beeld van die stereotipiese Kleurling, is sy baie luidrugtig en glad nie op haar bek geval nie.

Tahira Hussein is 'n Kaapse Maleier met sterk Indiese eienskappe. Sy is die individu in die gemeenskap waarop seker meisies jaloers sal wees en dít net omdat sy reguit en gladde hare het. So ook omdat Tahira net die duurste vir haarself koop – Jenni Button, Nine West – handelsmerke wat die Kleurlingmeisies net van kan droom. Sy is die tipiese individu wat in 'n winkelsentrum gesien word en 'n verbyganger sal onmiddellik dink dat sy welgesteld is. Maar intussen is sy nog woonagtig by haar skoonouers. Die beeld wat sy uitstraal, is nie noodwendig die waarheid nie. Tahira is godsdienstig en kom haar verantwoordelikhede goed na. Dit is so eie aan haar dat sy heeltemal onkant betrap word toe haar baas haar verplig om sonder 'n kopdoek te kom werk. Sy was in twee geskeur, maar het aan die einde van die dag sy wens nagekom. Sy kort immers die inkomste om, onder andere, haar duur lewenstyl te handhaaf. Tahira sal nooit teen haar gemeenskap in beweeg nie. In haar oë is hulle een mens en moet mekaar te alle tye ondersteun en dra. Ongelukkig is daar maar een of twee individue wat, volgens haar, nie hoort in hulle gemeenskap nie. As jy 'n Moslem is, word daar verwag dat jy volgens Moslemwaardes leef en dit ten alle tye verteenwoordig. Individue wat nie só leef nie, word tereggewys en dikwels weggewys.

Die rol van die vrou in die twee identiteitsgroepe, naamlik die Kleurlinggroep en die Maleiergroep, ontwikkel elkeen op sy eie. Du Plessis en Lückhoff (1953: 70–71) meld dat die Moslemwet bepaal dat die vrou 'n minderwaardige plek in die samelewing moet inneem. Alhoewel sy die leidende krag in haar gesinslewe aanneem, word haar ontwikkeling deur die *pardah*³¹ belemmer. Sy mag nie aktief deelneem aan die sosiale aktiwiteite van haar gemeenskap nie, tensy dit met haar familie verbind is. Haar plek is by die huis waar haar daaglikse take beperk word tot dié van 'n huisvrou en 'n ma.

Op haar beurt is die Kleurlingvrou ook haar gesin se leidende krag. Sy het 'n sekere mate van bevryding bereik en word beskou as die man se gelyke. Sy is geneig om 'n leier te word,

³¹ “This literally means that she is hidden from the sight of strangers” (Du Plessis & Lückhoff, 1953: 70).

teenoor die Moslemgemeenskap waar slegs mans leiersposisies mag beklee (Du Plessis & Lückhoff, 1953: 70–71). Indien sy wou, mag sy aan alle sosiale aktiwiteite deelneem. Alles wat onaanvaarbaar is vir die Moslemvrou na aanleiding van haar geloof se reëls en regulasies, is aanvaarbaar vir die Kleurlingvrou. Die grootste verskil lê in die feit dat die Kleurlingvrou haar eie keuses kan maak na aanleiding van haar waardes en oortuigings.

At her feet word gedryf deur ses vrouens se gevoel teenoor geslag en geloof, tesame met Azra se ere-dood. Die rol as vrou binne die twee identiteitsgroepe, en gevolglik hul rol in Islam, word onder 'n vergrootglas geplaas met kommentaar wat seevier vanuit die karakters se verskeie monoloë en dialoë. Alhoewel die Kaapse Maleiers slegs te vind is in die Wes-Kaap, word hulle geraak deur insidente regoor die wêreld via hul geloof. Hul Islamitiese geloof is die kern van hul bestaan. Die drama kry dit reg om, terwyl dit wel blyk om 'n paar stereotipiese uitbeeldings van die karakters voor te stel, wel van hierdie stereotipes weg te breek om komplekse, multidimensionele karakters te skep wat die werklikheid van 'n sekere etniese groep en klasgroep suksesvol uit te beeld.

Hoofstuk 5: Bespreking van *Die Joseph en Mary Affair*

5.1 Die geskiedenis van die dramaturge

Ilse Oppelt, gebore op 29 April 1977 te Paarlvallei, is 'n bekende aktrise, dramaturg, regisseur en drama-opvoeder. Sy het 'n BDram-graad behaal aan die Universiteit van Stellenbosch waarna sy haar akteursloopbaan begin het (Hugo, 2008: 38). Oppelt het al verskeie rolle in verskillende genres vertolk. Haar mees beminlike rol is dié van Katrien in die sitkom *Fishy Fêshuns* (1999). Ander noemenswaardige televisierolle sluit in die aggressiewe Rose van Mitchell's Plain in die Schuster-fliek *Oh Shucks, I'm Gatvol* (2004); Mrs Bruinders in *Klein Karoo* (2013); kol. Marga Hoffman in *Die Laaste Tango* (2013); en Katie in *Stuur groete aan Mannetjies Roux* (2013). Haar verhoog-repertoire sluit in produksies soos *Angels Everywhere* (medeskrywer), *Suip, Doubt* (waarvoor sy 'n Fleur du Cap- en Naledi-nominasie ontvang vir Beste Ondersteunende Aktrise) en *Die Proponentjie* (waarvoor sy 'n Kanna- en Fiësta-nominasie ontvang vir Beste Aktrise). Haar dramaskool, Ilse's Acting Factory, werk grotendeels met die jeug en fokus op klassieke asook praktiese teater tegnieke. Omdat sy die jeug in verskeie toneelspelstyle onderrig, word daar terselfdertyd sekere lewensvaardighede aangeleer. Oppelt het haar dramaskool op die been gebring omdat sy gevoel het teater se fundamentele funksionaliteit as oorlewingsmeganisme moet weer seëvier in plaas daarvan om verlore te raak agter die idee van roem en vermaaklikheid (Klein Karoo, 2012).

Malan Steyn, gebore op 11 Januarie 1974, is 'n welbekende dramaturg wat BDrama en Afrikaans en Nederlands (Meestersgraad) aan die Universiteit van Stellenbosch studeer het. Hier het hy ook 'n BA Honneurs in toneelskryf ontvang. Steyn is die skrywer van verskeie teater tekste, onder andere *Die Kaal Generaals* (1995), *Bok-Bok staan styf* (2002), *Eet alles* (2004), *Johnny is nie dood nie* (2011) en *Bos* (2012). Hy is aangewys as die naaswenner van die AngloGold Smeltkroesprys vir *Outopsie* (2001), *Drie Susters: 'n plek* (mede-skrywer Amelda Brand – 2003) en *Eet Alles* (2004). Saam met Ilse Oppelt wen hy in 2002 die AngloGold Smeltkroesprys vir *Die Joseph en Mary Affair* (Hugo, 2008: 30). Steyn is ook een van die hoofskrywers van die gewilde Afrikaanse sepie *Binnelanders*. In 2009 word hy aangestel as dosent van toneelskrywery aan die US Drama Departement (Malan Steyn, 2013).

5.2 Die agtergrond van die drama

Ilse Oppelt, Abduragman Adams en Denver Vraagom was die konseptualiseerders van hierdie drama. Dit het ontstaan vanuit 'n desperaatheid om 'n drama te skep wat beskik oor rolle vir Kleurlingakteurs. “Om vir onself 'n *play* te skryf en dié rolle te skep wat ons altyd kla ons nie kry nie” (Oppelt, 2008: 31). Terwyl Oppelt verantwoordelik was vir die skryf van dialoog tussen karakters, het Steyn die hele struktuur van die drama en die verloop van die storie verfyn (Oppelt, 2008: 31). *Die Joseph en Mary Affair* maak sy debuut tydens die Aardklopfes in 2002 met Abduragaan Adams as Munier, Ilse Oppelt as Gerty en Charlton George as Speedy in die rolverdeling (Burger, 2002). Die drama veskyn weer by die KKNK in 2007 met Brendon Daniels as Munier, Charlton George as Speedy en Euodia Samson as Gerty. Die drama was te sien by verskeie teaters en feeste, onder andere die Baxter Teater; Vleis, Rys en Aartappel fees en Theatre in the District.

5.3 'n Opsomming van die drama

Die Joseph en Mary Affair, deur Ilse Oppelt en Malan Steyn, speel af in 'n fabriek in Woodstock wat in die proses is om sy deure te sluit, sonder die medewete van sy werknemers. Dit is 'n aangrypende terugslag in die lewens van twee fabriekwerkers: Speedy Cupido – die *organizing director* (Oppelt, 2008: 31) en Gerty September – die ‘stoomtrein’ en 'n eks van Speedy (Oppelt, 2008: 31). Daar is ook die fabriek se sekuriteitsbeampte Munier Pahad – die *softy* Moslem-sekuriteitswag (Oppelt, 2008: 31). Saam is hierdie drie hard aan die repeteer aan 'n Kersspel vir die fabriek se jaareindfunksie. Met Speedy Cupido as 'n tipe regisseur, dring hy aan op 'n Kersspel ten spyte van die feit dat Munier 'n Moslem is. Hulle probeer tog 'n middeweg vind tussen die twee gelowe (Vorster, 2007), maar dit is moeilik met Gerty se uitgesprokenheid. Die drama bied 'n komiese en eerlike blik op godsdienstige verskille, liefde en 'n gemeenskaplike strewe na medemenslikheid in 'n eg Kaapse omgewing (Campbell, 2008).

5.4 Ontleding van die karakters

In *Die Joseph en Mary Affair* is daar drie karakters: Speedy Cupido, Gerty September en Munier Pahad. Ek sal die karakters in daardie volgorde ontleed en bespreek deur gebruik te maak van die verskillende identiteitstatusse, sowel as deur hul ras- en identiteitsvorming binne groepsverband te ondersoek.

5.4.1 Speedy Cupido (Andrew Brent Cupido)

Speedy is in sy twintigerjare en werk by die versendingsafdeling in 'n klerefabriek (Steyn & Oppelt, 2008: 32). Aangesien Speedy in sy twintigerjare is, bevind hy homself in fase 6 van Erikson se agt (8) ontwikkelingsfases. Hierdie jong volwasse fase se krisis bestaan uit intimiteit teenoor isolasie.

In terme van intimiteit was Speedy suksesvol, aangesien dat hy voorheen in 'n verhouding was met Gerty totdat hy uitgevind het dat sy swanger is. Hierdie nuus het hom die hasepad laat kies. “Gerty: Dit was ‘n miscarriage, not ‘n abortion. Speedy het net gesê dis nou bad timing vir hom, en gefokkof” (Steyn & Oppelt, 2008: 46). Speedy is ook suksesvol met intimiteit in terme van vertroue. Volgens hom plaas beide die bestuur van die fabriek en die vakbonde baie vertroue in hom. “Ek’s baie in, met die unions en met management. Hulle confide in my...” (Steyn & Oppelt, 2008: 36). Maar Munier en Gerty is skepties oor die feit dat die bestuur soveel vertroue in hom plaas dat hy alleen die jaareindfunskie kan reël, want bestuur vertrou nie ‘n Kleurling nie.

Munier: Management? ‘n Coloured trust? Nou hoekom het ek met toemaaktyd saans ‘n whitey wat saam met my by die deur staan? Hoekom is daai, huh Speedy? En jy, met al jou union en management connections, why doen jy nog altyd net small quantity deliveries? Jy’s dan al ses jaar hierso. En Gerty, hoekom roep hulle altyd vir jou as daar stock wegraak?

Gerty: Uh ... Speedy, hoekom is daai? (Steyn & Oppelt, 2008: 57).

Maar as gevolg van Speedy se verskillende vorme van konkelry, vertrou diegene naby aan hom (sy vriende) hom nie sommer maklik nie. “Munier: As dié weer een van jou schemes

is...” (Steyn & Oppelt, 2008: 35). Nie eers Gerty, wat soveel vertroue in hom gehad het dat sy onbeskermd met hom in ’n seksuele verhouding was nie, het meer vertroue in hom nie. “Gerty: Dis g’n meeting dié nie, Speedy. Is weer een van jou schemes, en ou Gerty Gout is weer die fool wat daarvoor val...” (Steyn & Oppelt, 2008: 33).

Deur middel van die Kersspel het Speedy geglo hy sal kan vergoed vir al die leed wat hy aan hulle gedoen het. En hy het die bestuur gevra of hy die Kersspel kan doen, maar hy het nooit gedink dit gaan eindig met hulle wat sonder werk sit nie. “Ek wou net opmaak vir al die bad stuff van die past. Ek het na management toe gegaan en hulle gevra van die nativity. Hulle’t gesê hulle sal dit consider...Ek’s ok maar vir ’n ride gevat” (Steyn & Oppelt, 2008: 67). Hierdie is ’n bewys dat hy wel probeer het hom weer sy naastes se vertroue terug te wen. Hy wou dus sy intimiteit suksesvol maak.

In terme van isolasie kan mens verwys na Speedy wat al vir 6 jaar lank vir dieselfde afdeling in die fabriek werk. Hy lewe hier in isolasie, want sy vriende (Gerty en Munier) is in ander afdelings van die fabriek. Hy is in so ’n erge isolasie, dat sy werksroetine al tweede natuur vir hom is. “Sommer met die inklokslag staan daai bokse vir jou en wag. Dis net orders check, en bokse seal en bokse label en bokse laai” (Steyn & Oppelt, 2008: 59). Die enigste tyd wat hierdie tweede natuur van hom ietwat afwyk, is wanneer die aantal bokse nie ooreenstem met die bestelvorm nie. “En laat daai order form nou net sê 1000 en daar’s net 999, dan’s dit daai selle bokse aflaai, bokse oopskeur, orders check, bokse seal, bokse label en bokse laai” (Steyn & Oppelt, 2008: 59). Speedy se vrese in die lewe word met niemand gedeel nie. Omdat hy al vir 6 jaar daagliks dieselfde doen, is hy bang dat hy eintlik nie goed genoeg is vir enige iets anders nie. ’n Vrees bestaan dat hy nie weet wat anders om te doen behalwe aflewering nie. “Ek’s bang. Ek’s bang ek is nie goed genoeg nie. Of dat ek nie weet wat om te doen nie. Of waarom ek dit doen nie” (Steyn & Oppelt, 2008: 60). Speedy is dan ook verantwoordelik vir sy eie isolasie as gevolg van sy geskiedenis van konkelry. Almal weet daarvan en verkies om hom eerder te vermy as wat hulle ’n rat voor die oë gedraai word.

Die basiese uitgangspunt van hierdie fase is nabyheid en wedersydse deel met ander. Speedy was naby aan Gerty toe hulle in ’n verhouding was, maar was vinnig weer onsuksesvol toe hy haar met haar swangerskap verlaat het. Hy het ook ’n goeie verhouding met sy ma gehad, alhoewel dit blyk dat sy gesterf het toe hy nog baie jonk was. Hy dra ’n foto van hulle twee in sy beursie wat wys dat hy sy ma se trots en vreugde was. “Ek’t ’n photo van my ma. Ek dra

dit altyd in my wallet. Mens kan sien ek was 'n happy baby. My mother's pride and joy. Sy kyk my aan met loving tender care" (Steyn & Oppelt, 2008: 39). Speedy wil altyd ander deel maak van sy konkelry, maar omdat hulle so huiwerig is, deel hy graag komplimente uit om hulle te oorreed:

Speedy: Ek appreciate dit Gerty, jy's one of a kind.

Gerty: Douvoordag, en dit met gout in my voete...

Speedy: Ai Gerty, come what may, jy's 'n staatmaker.

Gerty: En dit met my maagsenuwees...

Speedy: Like the rock of Gibraltar –

Gerty: Jy kan maar ophou gevreet koop (Steyn & Oppelt, 2008: 32).

Alhoewel hy vir Gerty in die steek gelaat het toe sy op die ouderdom van 18 swanger was, het hy nog steeds gevoelens vir haar. En toe hy uitvind sy is weer swanger en woon nie meer by Bokkom nie, is hy bereid om met haar te trou. "Maria [Gerty], al dra jy in jou skoot 'n ander se kind, ek's lief vir jou, Maria, jou kind is my kind..." (Steyn & Oppelt, 2008: 69). Hierdie daad van liefde toon dat hy sy lewe met Gerty wil deel en haar kind as sy eie grootmaak. Dit wys ook dat hy volwassenheid bereik het wat, volgens die fase, 'n geruime tyd sou neem.

Vervolgens kyk ek na Marcia se 4 identiteitstatusse. Ek plaas Speedy in die moratoriumstatus: uitstelling van die gekose identiteit. Individue in hierdie status word gekenmerk deur die verskyning van 'n aktiewe stryd om hulself te verbind tot besluite en/of kwessies. Speedy het heeltemal daarteen gestry om sy verantwoordelikheid as pa na te kom. Geen verbinding het hier plaasgevind nie. Dit blyk dat Speedy se pa 'n taamlike mag oor hom gehad het. Die pa het selfs sterk opinies oor sy ma gehad – iemand aan wie hy baie naby was. "Dêrra sê sy was 'n los meid, fokkol gevoel vir haar family" (Steyn & Oppelt, 2008: 39). Hy eksperimenteer en soek na 'n stel idees en oortuigings om te aanvaar. Hy is altyd besig met plannetjies en idees waarmee hy vinnig geld kan maak. In terme van geloof, ken Speedy maar net die basiese van die Christengeloof. Hy stel self voor dat hulle dele uit die Bybel neem en 'n storielyn vorm soos wat hulle dink dit gebeur het:

- Gerty: Lukas sê niks van daai anonymous angel waarvan Joseph gedroom het nie.
- Speedy: En Mattheus sê weer niks van Maria se engel Gabriël nie...
- Gerty: Well, clearly he's not to be trusted!
- Speedy: Maar nie een praat dieselfde storie nie. Mens moet maar so cut and paste soos wat jy dink dit moes gebeur het.
- Gerty: Wat maak ons? Die Gospel according to Speedy? Ek willie voor gelieg wees nie, Speedy. En ek wil oekie vir anner liegstories vertel nie ... Die's religion die. Jy kan nie sommer net kom staan en cut en paste soes jy willie! (Steyn & Oppelt, 2008: 40).

Daar word gemeld dat 'n individu in hierdie status 'n kompromie vind tussen sy ouers se wense, die samelewing se vereistes en sy eie vaardighede. Speedy se ma is oorlede toe hy nog baie jonk was, so hy sou nie noodwendig weet wat haar wense vir hom was nie. Omdat sy pa so streng is, sou ek aanneem dat die pa net wou hê hy moet werk sodat hy 'n inkomste kan verdien en vir homself kan sorg.

Die samelewing sou vereis dat Speedy sy verantwoordelikheid as pa nakom, maar hy het eerder weggehardloop. Speedy het 'n goeie selfbeeld en 'n sterk behoefte aan rebellie en aanvaarding. "Dinge was toe net besig om reg te kom tussen ons. Ek wou dit nie jeopardise nie... Ek wou maar net hê julle moes my weer respect, respect en trust... Sorry, Gerty. Tamaalf, Munier" (Steyn & Oppelt, 2008: 67).

Volgende kyk ek na ras- en etniese identiteit. Ras is die belangrikste aanduiding van fisiese verskil tussen mense. Hierdie fisiese verskil kan nooit verander word nie. Die gebruik van velkleur is een van vele klassifiserings wat individue en groepe hulself laat distansieer van diegene wat hul sien as anders as hulself. Speedy het 'n bruin velkleur, hy is dus van die Kleurling-rasgroep.

Speedy beskik oor die Kleurling-etnisiteit. Etniese identiteit is die raam waarbinne individue bewustelik of onbewustelik identifiseer met diegene met wie hulle 'n gemeenskaplike band vorm as gevolg van soortgelyke tradisies, gedrag, waardes en oortuigings. Speedy besef dat Munier en Gerty sy naaste en beste vriende is. Hulle deel 'n gemeenskaplike band ten opsigte

van werkloosheid en finansiële verknorsing na afloop van die fabriek se sluiting. Verantwoordelikhede soos om huur te betaal en voedsel te verskaf is in die wiele gery. “Gerty: Nou sit ek met my gat op straat, sonder ’n sent op my naam, met net die klere aan my lyf” (Steyn & Oppelt, 2008: 66).

Met die besluit wat Speedy maak om Gerty by te staan en as pa op te tree vir haar baba, is hy suksesvol met etniese identiteitsontwikkeling. Hy het die skuif gemaak na ’n uiters bewustelike identifisering met sy eie waardes, gedrag en oortuigings. Hy aanvaar nou verantwoordelikheid waar hy dit voorheen vermy het. Binne die Kleurlingkultuur is dit ’n bekende verskynsel dat ma’s as enkelouers hul kinders grootmaak. Hy beweeg dus teen hierdie alledaagse gedrag in en identifiseer met sy verantwoordelikheid.

Speedy se biologiese etnisiteit is afkomstig van sy fisiese eienskappe, gene en karaktereenskappe. Die poging om vinnig geld te probeer maak is ’n algemene, stereotipiese karaktereenskap van die Kleurlinggroep. Speedy se alewige konkelry is ’n voorbeeld hiervan. Sy Kleurling-etnisiteit is fundamenteel, essensieel en onveranderd.

In terme van persoonlik-, groeps- of rolgebaseerde identiteit, kan daar geargumenteer word dat Speedy oor beide groeps- en rolgebaseerde identiteite beskik. Hy beskik oor ’n groepsidentiteit in terme van die groep fabriekswerkers waarvan hy deel uitmaak. Hy neem hierdie sosiale identiteit aan en smelt saam met die groep. By die fabriek is hulle beperk. Elkeen het ’n spesifieke werk wat elke dag teen ’n spesifieke tyd afgehandel moet wees. “Gerty: Eight o’clock klok ek in. Ek stitch 600 collars a day. Five o’clock klok ek uit. Five days a week” (Steyn & Oppelt, 2008: 59).

Daar heers ’n eenvormigheid van persepsies en perspektiewe onder die groepslede. Niemand bevraagteken ooit hierdie persepsies en perspektiewe nie. “Gerty: Het jy gehoor watse stories loop hier innie rondte? Die stories wat Jonathan besig is om te versprei? Arme Munier is nou net die subject of gossip, die laughing stock of the factory...” (Steyn & Oppelt, 2008: 60). Speedy het ’n rolgebaseerde identiteit aangeneem toe hy besluit het om die pa van Gerty se ongebore baba te wees. Nes Josef, was hy gereed om ’n pa te wees vir ’n kind wat nie biologies syne is nie. Hy sou optree om sodoende die verwagtinge van die rol te vervul. Hierdie strukturele rol sou hom meganies koppel aan verantwoordelikhede om vir sy gesin te sorg:

Munier: Josef [Speedy], seun van Dawid, moenie bang wees om met Maria [Gerty] te trou nie, want wat in haar verwek is, kom uit die Heilige Gees.

Speedy: Maria, al dra jy in jou skoot 'n ander se kind, ek's lief vir jou, Maria, jou kind is my kind... (Steyn & Oppelt, 2008: 69).

Maar tog besit Speedy ook 'n persoonlike identiteit. Hy tree op in terme van sy eie doelwitte, behoeftes en begeertes in plaas van 'n lid van 'n groep. Die groep fabriekswerkers versprei stories van Munier, maar Speedy weier om dit te glo. "Gerty, jy moet besluit waar jou loyalities lê. Gaan jy na die factory se skinderbekke luister, of gaan jy by jou vrind staan? As for me, ek sal my vrind beskerm met my lewe" (Steyn & Oppelt, 2008: 60 & 61).

Sy konkelry is ook hier van pas, want hy het 'n behoefte gehad om vinnig geld te maak, en sal ander omkoop om deel te word van sy planne. Hierdie identiteit van hom is aanpasbaar na aanleiding van situasies en waarna hy op soek is.

Speedy vorm deel van 'n groter groepsidentiteit, naamlik dié van die Kaapse Kleurlinge. Hierdie is een van die twee grootste groepe in die Wes-Kaap. Hierdie groep is grotendeels woonagtig in die Kaapse Vlakte. Speedy werk by 'n fabriek in Woodstock. Beide die Kaapse Vlakte en Woodstock is geleë in die Tafelbaaidistrik. Speedy se velkleur, die mees belangrike fenotipiese eienskap, bepaal dat hy 'n Kleurling is. Individue in hierdie groep behoort tot die Christengeloof, soos ons sien met Speedy wat 'n Kersspel organiseer vir die fabriek se jaareindfunksie. Die Kaapse Vlakte-aksent is ook baie kenmerkend van hierdie groep. Daar word ook daarna verwys as *gamtaal*. Speedy beskik oor die Kaapse Vlakte-aksent: "Shame on you, Gerty September, jy's skandelik! Jy kan nie 'n Muslim só innie gevreet vat nie" (Steyn & Oppelt, 2008: 50). Alhoewel mans in hierdie groep geassosieer word met geweld, misdaad en bendebedrywighede, word daar nie melding gemaak dat Speedy aan hierdie aktiwiteite deelneem nie. Hy is wel altyd doenig met klein onwettige konkelry. Hy het onder andere 'n splinternuwe horlosie en selfoon uit mnr. Ferreira se kantoor laat verdwyn, maar gelukkig vir hom het Munier nie die insident gerapporteer nie. Omdat Speedy 'n Kersspel met helderkleurige kostuums en agterdoek organiseer, kan daar geargumenteer word dat dit een van die Kleurlinggroep se kenmerke verteenwoordig, naamlik die Kaapse Klopse feesvieringe.

Speedy is definitief 'n Kaapse Kleurling, want hy beskik oor die aksent en is woonagtig in die area. Hy is nie betrokke by bendegegeweld nie, maar tog behels sy konkelry kleinskaalse diefstal. Sy werk betaal heel moontlik 'n baie basiese salaris waarmee Speedy nie eintlik kan oorleef nie, vandaar die stelery. Nes enige Kleurling van die Kaapse Vlakte probeer hy sy bes om kop bo water te hou. Met die fabriekswerk wat hy al ses jaar lank doen, is dit duidelik dat hy nie naskoolse opleiding het nie. Daar was heel waarskynlik nie geld om te gaan studeer nie. Speedy was moontlik 'n leerling wat homself nie veel oor skoolwerk bekommer het nie, want hy het tog geweet dat hy nie na skool sou kon leer nie. Hy is dus 'n voorbeeld van 'n Kleurling wat sy lot aanvaar, sukkel om kop bo water te hou met 'n baie gemiddelde werk, en as gevolg daarvan oorgaan tot diefstal om gemakliker te kan leef.

5.4.2 Gerty September (Gertruida September)

Gerty is in haar twintigerjare en is 'n naaldwerkster in 'n klerefabriek (Steyn & Oppelt, 2008: 32). Na aanleiding van haar ouderdom word sy gekategoriseer in fase 6 van Erikson se 8 ontwikkelingsfases.

Sy was op die ouderdom van 18 jaar swanger met Speedy se kind, maar het ongelukkig 'n miskraam gehad. "Ek het gehoor hoe aunty Queenie vir my ma vertel van Cherelle van aunty Mavis vannie Atlantis wat geelbos gedrink het om die kind af te bring. Dit wassie suppose om te werk nie – 'ouvroustories', het Daddy dan nog gelag" (Steyn & Oppelt, 2008: 46). Gerty is weer swanger. "Ja Munier, dis 'n wind! En oor nege maande stoot ek 'n poep in 'n pram rond!" (Steyn & Oppelt, 2008: 56). Maar hierdie keer het sy twee keer gedink voordat sy sommer met enige Jan Rap en sy maat intiem verkeer:

Speedy: Support Bokkom jou dam? Jy weet hy's famous vir lyf wegsteek. Hy beter sy gat in rat kry, hy't nou responsibilities.

Gerty: Hoor wie praat, Mr Responsible himself. Dié keer is dit anders; ek's nou baie meer uitsoekerig oor wie ek in my binnekamer toelaat. Ek stamp nie my kop twee keer teen dieselfde klip nie (Steyn & Oppelt, 2008: 56).

Dit blyk dat Bokkom aansienlik ouer is as Gerty. Volgens Speedy het hy 'n oog vir jonger vrouens, dit is dan seker dan waarom hy in 'n verhouding met Gerty is. Sy is vas oortuig dat sy verloof is aan 'n man met veel meer murg in sy pype as Speedy:

Gerty: I'm engaged to be married...

Speedy: Engaged to be married met wat! 'n Ou bokkom met 'n lustful eye virrie jong girls ... Hy haal skaars asem. Jy hoort jou te skaam, Gerty.

Gerty: Ten minste het ou Bokkom 'n kar en 'n colour TV en iets wat remotely lyk na 'n backbone, and that's more that I can say for some people (Steyn & Oppelt, 2008: 33).

Omdat sy in haar tweede swangerskap is én verloof is aan 'n ouer man, blyk dit dat Gerty ten volle suksesvol is in terme van intimiteit. Tesame met hierdie fisiese intimiteit van haar, het sy ook 'n intieme verhouding met sterrewiggelary. Sy glo elke woord wat in haar daaglikse horoskoop voorspel word. Sy lees ook ander se voorspellings en probeer 'n verband tussen die persoon se horoskoop en sy lewe vind. "En jy weet, my horoscope sê hoeka ons Maagde het dit maar weer swaar met die finances, oorlat Mercury al weer verkeerd loop lê het..." (Steyn & Oppelt, 2008: 32).

In terme van isolasie kan mens óók verwys na Gerty se werk wat sy al vir 8 jaar lank by die fabriek doen. Sy moet elke oggend stiptelik aanmeld by die werk om binne 'n sekere aantal ure 'n sekere aantal krae te stik. Haar lewe bestaan uit hierdie herhalende patroon. Sy lewe in isolasie met haar naaimasjien. Dit is amper asof sy van 08:00 af in 'n beswyming is en weer om 17:00 wakker skrik. "Ek's bang ek skrik eendag wakker innie hemel. Op 'n conveyor belt. En al wat ek doen, is stitch en stitch en stitch en stitch en stitch..." (Steyn & Oppelt, 2008: 60). Sy maak altyd seker dat werksverwante kwessies vinnig uitgesorteer word om te verseker sy kry haar salaris en 'n weeklikse bonus. "Slaai daai klok half past, loop ek. Ek moet my klokkaart gaan uitsort, dit willie vaneffent geswipe het nie. As my klokkaart nie werk nie, is my weekly bonus in sy maai!" (Steyn & Oppelt, 2008: 32)

Die basiese uitgangspunt van hierdie fase is nabyheid en wedersydse deel met ander. Gerty leef na aan haar godsdiens en haar sterrelesery. Sy besit 'n baie groot Bybel waarin sy gereeld lees. "*Gerty haal 'n reusegroot Bybel uit haar sak.* Munier: Jitte Gerty, nou gee jy darem nuwe meaning aan die term 'Die Groot Boek'!" (Steyn & Oppelt, 2008: 39). Sy is goed

vertoud met sekere dele van die Bybel. “Nee, Speedy man, ek ken dit nie so nie! Daai engel het g’n aan Joseph ge-appear nie. Dis my engel daai. Laasnag nog gelees. Lukas is baie seker van sy saak oor daai ding” (Steyn & Oppelt, 2008: 40).

Met haar tweede swangerskap besluit sy om uit te trek by Bokkom en die baba op haar eie groot te maak. Sy gaan na aan hierdie kleintjie leef en die verantwoordelikheid op haarself neem. “Al is my hart gevul met liefde vir jou, ek kan my nie nou aan enige man in die eg verbind nie. Ek sal my kindjie alleen in die wêreld bring. Ek sal alleen my kruis dra...” (Steyn & Oppelt, 2008: 69). Gerty is lief om haar persoonlike lewe en kwale met ander te deel. Ander moet altyd weet sy is in ’n penarie of sy is siek. “Ek lewe met gout! Met ’n permanente kol oppie maag! En daai naar kol oppie maag is ook nie net van honger nie, Munier, dis van kak opvreet!” (Steyn & Oppelt, 2008: 45) Die enigste gebeurtenis in haar lewe waarvan mense nie weet nie, is die miskraam wat sy gehad het. “Ek het begin bloei innie bad... Eers net krampe en bloed, en toe die klonte soos rou beeslewer. Ek het ’n derde vannie baba uitgebloei” (Steyn & Oppelt, 2008: 46). Hierdie gebeurtenis hou sy maar tussen haar en haar ouers. Dit is iets van haar verlede, en haar verlede het sy begrawe. “Ek’t dit wat oorgebly het van my baby uit die badwater uitgehaal. Ons het hom maar in ’n swartsak gesit en gaat begrawe innie...” (Steyn & Oppelt, 2008: 46). Gerty deel graag in die skinderstories by die werk. Sy leen haar oor uit en soek dan na allerhande redes om die stories vir haarself te bevestig.

Speedy: Gerty, jy moet oppas aan wie jy jou ore uitleen.

Gerty: Ek sê nou nie Munier is ’n moffie nie. Maar as ek nou reg nagaan, het ek nog nooit vir Munier met ’n girlfriend gesien nie. En ek sal moet admit, dit is partykeer vir my snaaks, as ek nou so buk, sal Munier nou nie kyk soos mans nou maar nie kan help om te kyk nie (Steyn & Oppelt, 2008: 60).

Hierdie fase meld dat volwassenheid en onafhanklikheid ’n geruime tyd kan neem voor dit bereik word. Gerty het haar volwassenheid ten volle bereik met haar besluit dat sy haar ongebore babatjie alleen en onafhanklik van ander in die wêreld sal bring.

Na aanleiding van Marcia se 4 identiteitstatusse, word Gerty in die moratoriumstatus gekategoriseer. Hierdie status, ook bekend as die status waar ’n gekose identiteit uitgestel

word, word gekenmerk deur die verskyning van 'n aktiewe stryd om jouself te verbind tot besluite en/of kwessies. Gerty het die besluit geneem om deel te wees van Speedy se Kersspel, alhoewel sy vanaf dag een skepties daaroor was. 'n Paar keer tydens die repetisies was daar klein onderonsies tussen haar en Munier en/of Speedy. Selfs die bestuur se geheimsinnigheid het haar agterdogtig gelaat. “Ja jong, hier’s snaakse goed aan die gang... daar was nou die dag sulke vyf Douglas Greens oppie vloer... Jêppies, man” (Steyn & Oppelt, 2008: 53).

Haar agterdog en twyfelagtigheid oor die Kersspel word toe reg bewys aan die einde, toe dit tog weer een van Speedy se konkelstories is. “Dit surprise my nou glad nie; hy’s ou gewoonde weghardloop van responsibilities... Jirre, daar gaan stamp ou Gerty Gout waaragtig haar kop weer teen dieselfde klip! Nee jong, ons is alweer vir ’n ride gevat” (Steyn & Oppelt, 2008: 65). Gerty het die besluit geneem om geelbostee te drink, want dit sou die kind afbring. Hierdie besluit is geneem omdat sy te jonk was om ’n kind alleen groot te maak. “Ek was 18, hoe moes ek ’n baby alleen grootkry?” (Steyn & Oppelt, 2008: 46) Sy het nooit geweet dat die kind so sou swaarkry nie. Maar sy het wel geweet dat die kind ’n swaar lewe sou hê met ’n jong en enkelma. “As die virgin Mary geweet het haar kind sal só moet suffer, soos ek geweet het my baby gaan suffer, sou sy nog so blessed gevoel het oor daai baby in haar maag?” (Steyn & Oppelt, 2008: 46) Alhoewel sy meld dat hierdie gebeurtenis in die verlede gebeur het, en sy dit in die verlede los, is dit nog steeds ’n beeld wat in haar gedagtes bly.

Individue eksperimenteer en soek na ’n stel idees en oortuigings om aan te neem. Nie net is Gerty gereeld besig met haar sterrewiggelary en voorspellings nie, sy het haar besluit geneem oor enkelouer vir haar ongebore baba na aanleiding van die Koran.

Gerty: Ek wil net weet: Toe Saytinna³² Maryam [Maria] – (*Sy wag en beduie vir Munier om die blessing uit te spreek*)

Munier: Radiyal-lahu Anha.

Gerty: Toe sy pregnant geraak het, hoe het sy gecope so sonder ’n man?

Munier: Sy was maar bang; sy was geworry oor hoe sy ’n kind alleen in die lewe gaan bring; hoe sy haar kind sonder ’n pa gaan grootmaak. En dit het haar baie gepla wat die mense van haar gaan dink en sê. En toe die

³² “’n Titel wat aan heiliges gegee word” (Hugo, 2008: 70).

baby eers gebore was, was sy van voor af bang. Maar toe het Allah 'n wonderwerk laat gebeur en haar baby het met haar gepraat. Dis toe dat Saytinna Maryam besef het, maak nie saak wat die mense gaan sê nie, daai kindjie in haar arms is 'n gift van Allah (Steyn & Oppelt, 2008: 64 & 65).

Dus, alhoewel Gerty alreeds haar Christengeloof se waardes aangeneem het, oorweeg sy nou om idees van die Koran, oftewel Islamgeloof, aan te neem. In die Koran het Maria nie 'n Josef gehad nie.

Munier: Daa'sie 'n Joseph in onse storie nie.

Gerty: Nou aan wie was Maria dan engaged?

Munier: Haar naam was Saytinna Maryam Radiyal-lahu Anha, en Radiyal-lahu Anha beteken: may the Lord be pleased with her. En sy het nie 'n man, 'n fiancé, of 'n boyfriend gehad nie (Steyn & Oppelt, 2008: 41 & 42).

Ek glo dat Gerty veel meer aanklank gevind het by Saytinna Maryam as by Maria en dit sterk oorweeg om haar kind alleen in die wêreld groot te maak. Individue in hierdie status vind 'n kompromie tussen hul ouers se wense, die samelewing se vereistes en hul eie vaardighede. Haar swangerskappe is 'n goeie voorbeeld van hierdie kenmerk. Met haar eerste swangerskap sou haar ouers heel waarskynlik wou hê dat sy die kind moet grootmaak met Speedy as pa. Die samelewing sou ook vereis dat sy en Speedy hul verantwoordelikhede nakom, maar ongelukkig het nie een van die twee agtienjarige adolessente die vaardighede gehad om 'n baba groot te maak nie. Dus kies Speedy om te vlug en Gerty besluit om geelbostee te drink wat 'n miskraam tot gevolg het. Met haar tweede swangerskap is sy bietjie meer volwasse en ervaar. Alhoewel sy nog steeds nie die vaardighede het om 'n baba groot te maak nie, weet sy dat sy meer van 'n toekoms vir die kind sal bied, iets wat beide haar ouers en die samelewing van haar sal vereis. Die Koran ondersteun haar besluit om 'n baba alleen in die wêreld te bring ten spyte van wat ander mense gaan sê.

Gerty, na aanleiding van haar velkleur, is 'n Kleurling. Gerty beskik oor 'n Kleurling-etnisiteit waarbinne sy onbewustelik met ander Kleurlinge identifiseer. Sy het op 'n baie jong ouderdom verbind tot hierdie etnisiteit soos dit aan haar gegee is deur haar ouers. Sy het al geleer wat dit beteken om 'n lid van haar etniese groep te wees. Vanuit 'n biologiese oogpunt

is haar etnisiteit afkomstig van haar fisiese eienskappe, gene en karaktereienskappe. Vanuit 'n sosiale oogpunt heers daar 'n gevoel van groeps- of kollektiewe identiteit gebaseer op die individu se persepsie dat hy 'n gemeenskaplike erfenis met 'n spesifieke rasgroep deel. Gerty deel 'n gemeenskaplike erfenis met die Kleurlinggroep, maar sy hunker na die Moslem-etnisiteit en hul geloof. Omdat sy dit oorweeg om die Koran se storie te volg en haar kind alleen in die wêreld te bring, neem sy deel aan 'n etnies-bepaalde soektog – 'n individu in die proses van ondervraging om te bepaal wat dit beteken om 'n lid te wees van 'n etniese groep. Alhoewel die Kleurlinggemeenskap glo dat 'n kind deur twee ouers grootgemaak word, besluit sy om haar kind alleen groot te maak. Sy gaan soos Saytinna Maryam wees en nie omgee wat ander van haar en haar keuses dink nie.

In terme van persoonlik-, groeps- en rolgebaseerde identiteit gaan ek argumenteer dat Gerty oor beide persoonlik- en groepsgebaseerde identiteite beskik. Wanneer 'n individu beskik oor 'n persoonlikgebaseerde identiteit, sien dit die self as 'n unieke entiteit wat verskillend is van ander individue. Gerty is die tipe individu wat aandag ontlok deurdat sy openlik is oor haar persoonlike lewe en kwale. Almal weet van die gout in haar voete en die konstante maagsenuwees waaronder sy ly. Haar sterrelesery word ook prontuit met ander gedeel, soveel so dat sy sommer hulle horoskoop met hulle deel sonder dat hul daarvoor vra. Die individu tree op in terme van haar eie doelwitte, behoeftes en begeertes. Gerty besluit om geelbostee te drink, want sy kan nie op agtienjarige ouderdom 'n kind op haar eie grootmaak nie. Die behoefte was dus daar om die kind te aborteer, wat toe in 'n miskraam ontaard het. Met haar tweede swangerskap het sy 'n behoefte daaraan om haar kind alleen in die wêreld te bring. Haar doelwit is om onafhanklik na hierdie kind om te sien. Hierdie identiteit is aanpasbaar na aanleiding van situasies en omstandighede.

Gerty beskik dan ook oor 'n groepsgebaseerde identiteit. Sy vorm deel van die groep fabriekswerkers wat daaglik van 08:00 tot 17:00 'n roetine behartig. Sy neem dus 'n sosiale identiteit aan en smelt saam met die groep, oftewel die norm en verwagting dat hulle daaglik 600 krae moet stik. Sy tree op soos haar mede-groepslede – hierdie is 'n identiteit wat beperk word tot die reëls en regulasies van die fabriek. Sy beskou alles uit die groep se perspektief. Sy is verskriklik liggelowig en sal enige storie glo wat sy teëkom.

Gerty behoort tot 'n groter groepsidentiteit, naamlik die Kaapse Kleurlinggroep. Die drama meld nie in watter area Gerty woon nie, maar sy werk by die fabriek in Woodstock.

Kenmerkend van die Kaapse Kleurlinggroep, veral die vrouens, is dat hulle altyd behep is met voorkoms, soos die draad van die hare (kroes of gladde, fyn hare), skakering van die velkleur en die kleredrag wat die persoon dra. Dus dan ook hoekom Gerty verantwoordelik is vir die Kersspel se kostuums:

Speedy: Gerty, waar's my halo?

Gerty: Nee, ek weet nie ... vra vir Munier.

Munier: Gerty, daai's nie my department nie. Halo is costumes (Steyn & Oppelt, 2008: 53 & 54).

Die Kaapse Kleurlinge volg oorwegend die Christengeloof. Gerty is 'n gelowige individu wat glo wat in die Bybel staan is wet en wanneer mens te doen kry met enige aspek van die Christengeloof, moet mens dit respekteer. "Julle weet dis 'n kerk-play, en 'n mens kannie huigel innie kerk nie; mens word sommer neergeslaan met 'n bliksemstraal" (Steyn & Oppelt, 2008: 37).

Die Kaapse Vlake-aksent, oftewel gamtaal, is ook baie kenmerkend van hierdie groep. Gerty beskik dan ook oor 'n sterk Kaapse Vlake-dialek: "Nou hoekom kry hulle nie weer die bënd soos laas jaar nie?" (Steyn & Oppelt, 2008: 35). Gerty beskik oor 'n redelike aantal kenmerke wat eie is aan die Kaapse Kleurlinggroep.

Gerty is 'n Kaapse Kleurling-individu wat beskik oor 'n werk wat haar in die lae-inkomste-klas plaas. Hierdie eentonige en herhalende werk het sy aanvaar, omdat geen kwalifikasies vereis was om die werk te kan doen nie. Daar was heel waarskynlik nie die finansies gewees vir tersiêre opleiding nie, dus het Gerty ook nie veel moeite gedoen op skool nie. Maar afgesien van die finansiële situasie, het haar pa haar heel moontlik gestraf omdat sy op so 'n jong ouderdom swanger geword het. Gerty moes maar enige werk aanvaar wat sy kon kry. En so sit sy ná agt jaar nog steeds met dieselfde pos. Hierdie min geldjies sal maar moet doen. Met die sluiting van die fabriek sit Gerty egter sonder werk en dan is sy nog swanger ook. Die gebrek aan inkomste is vir haar op hierdie stadium minder belangrik, want sy het 'n groot besluit geneem om hierdie kind alleen in die wêreld te bring. Sy het geen man nodig op wie sy hoef staat te maak nie. Sy is die maagd Maria wat benadig word deur God – haar kleintjie was verwek uit die Heilige Gees. Die enigste man op wie sy moet steun, is die Here.

5.4.3 Munier Pahad (Munier Pahad Kamaldien)

Munier is 'n sekuriteitsbeampte by 'n klerefabriek (Steyn & Oppelt, 2008: 32). Daar word nie melding gemaak van Munier se ouderdom nie, maar hy vind aanklank by Gerty en Speedy, dus sal ek argumenteer dat hy hulle portuur is. Na aanleiding van Erikson se 8 ontwikkelingsfases, word Munier ook in fase 6 geplaas.

Munier is onsuksesvol in terme van fisiese intimiteit, want hy het nog nooit 'n verhouding met 'n vrou gehad nie. Dit wil blyk of Munier nooit in 'n verhouding met 'n vrou sal wees nie, want daar is stories wat die rondte doen in die fabriek dat hy met Jonathan flankeer. “Gerty: Maar hy meen te vertel Munier het 'n pass op hom wat Jonathan is, gemaak” (Steyn & Oppelt, 2008: 60).

Munier het wel 'n intieme verhouding met sy geloof. Hy is 'n sterk gelowige en kom dus die reëls en regulasies goed na. “Gerty, jy kannie aan my vattie, want voor ek aan die Qur'an kan vat, moet ek eers deur 'n cleansing gaan. En as jy aan my vat, dan breek jy my abdas and then I have to take ablution again” (Steyn & Oppelt, 2008: 42). Waar Speedy bereid was om dele vanuit die Bybel te neem en saam te sit om een storie te vorm, sal Munier nooit dieselfde doen met sy geloof óf met die Koran nie. “Cut and paste jy nou maar jou religion, maar moetie dink ek moet dieselfde doen nie. The prophets are sacred. They lived. They served God, en hulle het hulle boodskap vir ons gelos” (Steyn & Oppelt, 2008: 45).

Munier sê gereeld gebede op en vra dat Allah hom sal behoed en bewaar teen die gevare by die werk. “Ek sê altyd ‘n doah³³ voor ek aan diens gaan, veral as ek op night shift is. Dan vra ek Allah om my te bewaar, want 'n mens weet nooit wat kan gebeur nie” (Steyn & Oppelt, 2008: 50). Maar alhoewel Munier 'n sterk gelowige is en gereeld bid, is hy nogsteeds bang sy geloof gaan hom in die steek laat. “En ek's bang my religion vergeet van my” (Steyn & Oppelt, 2008: 60). Munier leef in isolasie by die werk. Hy is elke aand alleen op nagdiens waar hy sy rondtes in die donker doen. “En ek stap in die donker rond, doing my rounds” (Steyn & Oppelt, 2008: 59). Hy leef in soveel isolasie en stilte by die werk dat sy gedagtes met hom praat. “'n Security guard het extra protection nodig. Nie net van guns nie, van jou kop ok. Veral as dit so stil raak op night shift. Dan loop jou kop met jou” (Steyn & Oppelt, 2008: 50).

³³ “'n Gebed” (Hugo, 2008: 70).

Hy leef ook in isolasie ten opsigte van wie hy werklik is. Munier is homoseksueel, maar baklei daarteen in die teenwoordigheid van ander. “Solank ek weet wat die waarheid is, kan die mense maar skinder tot hulle blou trek, ek weet wat die waarheid is... Ek gaan my nie defend teen iets wat ek weet liegstories is nie” (Steyn & Oppelt, 2008: 61). Maar wanneer hy op sy eie is, dan weet hy wie hy werklik is.

Ek het probeer dink aan die portrait wat ek van Jonathan wou maak vir sy birthday. Ek het mos gedroom hy’s ’n engel. Hy was ’n mooi engel, dié Jonathan. Maar ek het besluit om die portrait van Jonathan vir eers te los... Mense sal tog nie verstaan nie (Steyn & Oppelt, 2008: 50 & 51).

Die basiese uitgangspunt van fase 6 is nabyheid en wedersydse deel met ander. Soos voorheen gemeld, leef Munier baie na aan sy geloof. Hy glo net dit wat in die Koran staan. “Dis oorlat julle so klomp different kerke het wat julle nie kan besluit of dit nou Maria of Joseph se engel gaat wees nie. Ek wil nou nie snaaks wees nie, maar dié storie correlate nie met wat in die Qur’an staan nie” (Steyn & Oppelt, 2008: 41). Soveel so dat hy glo dat profete nie sommer net op ’n verhoog geplaas kan word en deur enige Jan Rap en sy maat verteenwoordig word nie. “The prophets are sacred, Speedy. Jy kan hulle nie net op ’n stage sit en represent nie. En dié ek is nie so verwaand om te dink ek kan ’n prophet speel nie. Dis sacrilege!” (Steyn & Oppelt, 2008: 45).

Hy deel graag sy liefde vir ontwerp met ander. “En het jy hulle vertel vannie crèche se mural wat ek gepaint het ennie ice sculpture vir Zurayda se troue en...” (Steyn & Oppelt, 2008: 36). Hy is altyd gretig om enige iets vir enige geleentheid te ontwerp. So ook wou hy veel eerder die Kersspél se stel ontwerp en bou in plaas daarvan om daarin te speel. “Ek hoop nie jy expect van my om in dié nativity te spél nie... Jy weet ek’s net hier om die set te bou” (Steyn & Oppelt, 2008: 37). Hy neem hierdie liefde vir sy ontwerp baie ernstig op. Elke besluit moet bydra tot die groter beeld wat hy in gedagte het. “Ja Gerty, dis ’n nativity play, nie ’n extravaganza nie. En jy beter eers met my consult oor die colour scheme voor jy links en regs begin bridal gowns maak” (Steyn & Oppelt, 2008: 44).

Die fase meld dat die bereiking van volwassenheid en onafhanklikheid ’n geruime tyd kan duur. Munier sorg vir hom en sy familie. Hy woon by hulle waar hy betaal vir die huur én hy sorg dat almal elke aand iets te ete het. “Gaat sorry nou die rent betaal? Gaat sorry nou kos op my en my family se tafel sit?” (Steyn & Oppelt, 2008: 66). Hierdie is ’n bewys dat hy alreeds

volwassenheid bereik het, want hy moet vir sy hele familie sorg. Maar weens hierdie verantwoordelikhede kan Munier nie onafhanklik leef nie, want sy familie is finansieel van hom afhanklik.

Na aanleiding van Marcia se 4 identiteitstatusse, plaas ek vir Munier in die status waar opheffing van die identiteit plaavind. Individue in hierdie status word gekenmerk deurdat hulle nog nie 'n ontdekkingsreis ondergaan het nie, maar hulself blindelings verbind het tot die waardes, oortuigings en idees van hul kinderjare. Moslems (net soos Christene) word vanaf 'n baie jong ouderdom spesifieke waardes en idees aangeleer. Munier het ook sekere waardes en idees waarby hy moet hou. Die een keer wat hy daarteen gegaan, hou hy eerder 'n geheim. "Gaat sorry opmaak vir die sacrifices wat ek gemaak het, in terms of al die liegstories wat ek vir my mense moes opmaak omdat ek nie vir hulle kan sê ek's in 'n nativity nie?" (Steyn & Oppelt, 2008: 67). Hierdie identiteitstatus meld dat individue dit word wat ander wil hê hulle moet wees. Munier moes heel waarskynlik enige werk neem wat hy kon kry, want hy het die verantwoordelikheid oorgeneem om vir sy familie te sorg. Hy het dus verbind tot 'n identiteit wat aan hom deur 'n gesagsfiguur gegee is, heel waarskynlik sy pa.

Individue in hierdie identiteitstatus toon 'n behoefte aan sosiale goedkeuring: Munier hou sekere dinge vir homself, want hy wil nie hê mense moet hom anders hanteer nie. En hulle toon goeie gedrag: Munier is 'n getroue sekuriteitswerker vir die fabriek. As 'n individu sou afwyk vanaf hierdie identiteit, sal die familie hom verwerp en hy sal homself verwyte. Munier sal nooit aan sy familie kan vertel dat hy eintlik homoseksueel is, want hulle sal hom verwyte. Hy kon nie eers vir hulle vertel dat hy in 'n Kersspel speel nie, want dit sou beteken dat hy teen sy geloofsidentiteit inbeweeg. Alhoewel Munier weet dat hy homoseksueel is, sal hy nooit daardie identiteit kan volg nie, want dit sal nie aanvaar word deur sy familie of sy geloofsgemeenskap nie.

Munier is 'n Kleurling volgens rasklassifikasies. Munier identifiseer onbewustelik met sy Moslem-, oftewel Maleier-etnisiteit. Die Islam geloof het tradisies en waardes wat deur sy volgelinge nagekom moet word. Munier het hierdie tradisies en waardes op 'n baie jong ouderdom aangeleer. Dit is al tweede natuur by hom. Hy identifiseer ook met die Kleurlinggroep by die werk. Hulle deel dieselfde idees en waardes. Die grootste verskil tussen Munier en Gerty en/of Speedy, is sy Islamgeloof.

Hy het 'n gevoel van lidmaatskap en emosionele verbintenis tot die Moslemgroep. Munier weet dus wat dit beteken om deel te wees van hierdie etniese groep. Hy het ook aan 'n tipe etnies-bepaalde soektog deelgeneem waar hy 'n proses ondergaan het om te bepaal wat dit sou beteken om homoseksueel in sy etniese groep te wees. “Mense sal tog nie verstaan nie” (Steyn & Oppelt, 2008: 51). Hy weet dat die Moslemgroep hom nie sal aanvaar as hy moet verduidelik dat hy homoseksueel is nie.

Faud het gehuil toe hy ons ma moes groet daar innie magistrate's court. ‘En dit nou alles oor 'n moffie,’ het uncle Rashid gesug en vir my gefluister: ‘Hy’t mos 'n steek gesoek’ (Steyn & Oppelt, 2008: 51).

Vanuit 'n biologiese oogpunt is Munier se etnisiteit afkomstig vanaf sy fisiese eienskappe, gene en ander karaktereienskappe. Vanuit 'n sosiale oogpunt heers daar 'n gevoel van groepsidentiteit gebaseer op sy persepsie dat hy 'n gemeenskaplike erfenis met sy Kleurling-rasgroep deel. Hierdie etniese identiteit van Munier is essensieel en fundamenteel – dit sal nie verander nie.

In terme van persoonlik-, groeps- of rolgebaseerde identiteite, beskik Munier oor 'n rolgebaseerde identiteit. Hy tree op om sodoende die verwagtinge van die rol te vervul en te koördineer. Munier vervul die rol van broodwinner vir sy familie. Hy moet huur betaal en sorg dat sy familie elke aand iets te ete het. Hierdie individue manipuleer ook die omgewing om hulpbronne, waarvoor hulle verantwoordelik is, te beheer. Sekere informasie oor Munier se doen en late word van sy familie weerhou. Hy sorg vir hulle en hou hulle gelukkig. Sy persoonlike lewe, veral die detail waaroor hulle kan kwaad raak, word geheim gehou. Munier het al gehoor wat die Moslems van homoseksuele mans dink. Hulle is so daarteen dat sy broer betrokke was in 'n moord toe 'n homoseksuele man met hulle geflankeer het.

Die prosecutor het gewys na die photo's vannie chlora³⁴ se disfigured body langs die treinspoor. ‘The work of Shaytaan³⁵,’ het links-agter gefluister. ‘Maar daai chlora het hulle ge-chaff³⁶. What did he expect? Om Muslim-mans te chaff!’ het langsaan gesis (Steyn & Oppelt, 2008: 51).

³⁴ “Gay sleng wat na 'n gay bruin man verwys” (Hugo, 2008: 70).

³⁵ “The Devil or an evil spirit” (Oxford Dictionaries, 2014).

³⁶ “Om by iemand aan te lê” (Hugo, 2008: 70).

Hierdie identiteit plaas hom in 'n struktuur wat hom beperk tot dit wat volgens die groep reg is.

Wanneer daar gekyk word na die oorhoofse groepsidentiteit, word dit gekenmerk deur die aard van die verhoudings van die lede. Munier behoort tot die Kaapse Maleier-groep. Met Afrikaans as huistaal, maak hulle ook gebruik van die Kaapse Vlake-aksent.

Nei man, Gerty. Nie alleen eet nie, man. Jy kom nou net da uit die toilet uit... en ek en Speedy is mos ok honger van allie ge-rehearse...en jy's hoeka so swaar oppie rug... huh-eh man (Steyn & Oppelt, 2008: 50).

Hulle godsdiens, Islam, is vir hulle 'n belangrike prioriteit. Klasseverskille word gebaseer op die Godsdienstige vereistes waaraan daar voldoen word al dan nie, asook die individu se ekonomiese status. Munier val in 'n lae ekonomiese klas-verskil, want hy verdien 'n ondergemiddelde salaris vir sy werk as nagskof-sekuriteitswag by die fabriek. Met hierdie klein salaris moet hy sorg vir huur en vir sy familie. Feesvieringe en tradisies is 'n belangrike kenmerk van die Kaapse Maleiers. Beide Islamitiese tradisies, asook tradisies wat uniek is aan die Kaapenaars, word getrou uitgevoer. “Ja, maar as dit Labarang³⁷ is, dan vreet julle die Slamse se kos...” (Steyn & Oppelt, 2008: 38). Voorkoms is ook 'n belangrike kenmerke, veral die draad van beide mans en vrouens se hare. Hoe gladder en reguiter, hoe beter. Munier het ongelukkig nie gladde hare nie. “Gerty: Oe, en moenie vergeet van Shamiel nie. (*Kyk vir Munier.*) Kyk, daai's darem nou 'n Slams met gladde hare” (Steyn & Oppelt, 2008: 38). Omdat Munier so getrou is aan sy Maleiergroep en sy godsdiens, sal hy nooit daarvan afwyk nie.

Daar word nie van Munier se opvoedkundige kwalifikasies melding gemaak nie, maar omdat hy 'n werk het as sekuriteitswag, kan ons aflei dat hy nie enige tersiêre kwalifikasies het nie. Finansiële komplikasies was moontlik die hoofrede hiervoor. Maar tog is Munier 'n baie toegewyde individu. Wanneer hy besluit om iets te doen of iemand te help, sal hy aandag daaraan skenk totdat die taak voltooi is. “Jy, Speedy, jy kan bly wees ek is so dedicated... want ek het nou al klaar 'n paar idees oor die set...” (Steyn & Oppelt, 2008: 43). So ook is hy toegewyd aan sy werk, want dit is die een ding wat sorg vir sy familie. Maar tog veroorsaak hierdie nagskofwerk dat sy lewe ietwat ongebalanseerd is.

³⁷ “Moslemfees wat op enige van twee tye gevier word, naamlik die beëindiging van die vastyd van Ramadaan, of op die vooraand van die pelgrimsreis na Mekka” (Hugo, 2008: 70).

As ek 7 o'clock die aand inval, gaan die res van die wêreld slaap. En as ek 7 o'clock die oggend uitval, dan staan die res van die wêreld op. My lewe bly out of pace. Ek voel die heelyd off-beat (Steyn & Oppelt, 2008: 59).

Maar dit is 'n opoffering wat hy sal maak vir sy familie, want familie en vriende (Speedy en Gerty) is vir hom baie belangrik. Hy sal selfs so ver gaan en sy godsdiens opoffer om sy familie en vriende uit te help. "Gaaf sorry opmaak vir al die sacrifices wat ek gemaak het, in terms of my religion?" (Steyn & Oppelt, 2008: 67). Munier is 'n baie liefdevolle en sorgsame individu wat ander belangriker ag as homself en sy behoeftes.

5.5 Gevolgtrekking

Die Joseph en Mary affair is 'n drama wat beide die Kaapse Kleurlinge én die Kaapse Maleiers verteenwoordig. Waar Gerty en Speedy goeie voorbeelde van die Kaapse Vlakte Kleurlinge is, is Munier nie so 'n sterk verteenwoordiger van die Maleier groep nie, want hy was bereid om sy geloof op te offer om vir Speedy met sy Kersspel te help. Aan die ander kant voldoen hy aan hierdie groep se vereistes deur nie 'n homoseksuele leefstyl te volg nie, na sy familie om te sien, sowel as om die godsdienstige verpligtinge rakende gebed, gereeld na te kom.

Die drama doen geregtigheid aan die Kaapse Kleurlinggroep deur middel van die gespesifiseerde verteenwoordiging van hierdie individue. Gerty is 'n tipiese lae-inkomste-klas Kaapse Kleurling wat tevrede is met 'n middelmatige werk waar sy elke dag vir die afgelope 8 jaar presies dieselfde doen. As gevolg van swak finansiële omstandighede was daar geen geleentheid vir tersiêre opleiding nie. Speedy is óók 'n tipiese Kaapse Kleurling met sy sterk Kaapse Vlakte-aksent. Hierdie lae inkomste-klas Kaapse Kleurling is nie betrokke by bendegegeweld nie, maar sy konkelry bestaan uit kleinskaalse diefstal om 'n vinnige geldjie te verseker. Op dié manier probeer hy, soos enige ander Kaapse Kleurling, maar kop bo water hou. Hy is 'n tipiese Kleurling wat maar net sy lot aanvaar en tevrede is met 'n middelmatige werk. Maar waar hy aanvanklik geen verantwoordelikhede aanvaar het nie en net vir homself gesorg het, wou hy deur middel van die Kersspel opmaak vir al die leed wat hy aan Gerty en Munier gedoen het. Aan die einde van die drama betree hy volwassenheid en neem verantwoordelikheid vir die seer waarmee hy Gerty destyds gelaat

het. Munier vorm deel van die Kaapse Maleier-groep van die Wes-Kaap. Hy is 'n Kleurling met 'n sterk Kaapse Vlake-aksent en is moontlik woonagtig in die Bo-Kaapse area. Hy beskik oor 'n middelmatige werk, behoort tot die lae-inkomste-klas en werk met die uitsluitlike doel om sy familie te onderhou. Alhoewel Munier 'n Moslem is met sterk Islamitiese waardes, soos die groep tipies gekenmerk word, is hy nogsteeds bereid om sy geloof op te offer om sy vriende uit te help. Munier leef vir sy groot liefde van ontwerp en bou. Sy ander liefde, die liefde vir mans, is streng verbode in die gemeenskap. Ontwerp is dus die een genotvolle ding in sy lewe. Maar nog steeds word ander se geluk en behoeftes voor sy eie geplaas.

Die Joseph en Mary affair word gedryf deur medemenslikheid tussen drie fabriekswerkers. Speedy, Gerty en Munier is almal Kleurlinge met 'n middelmatige werk en 'n baie klein salaris waarmee hulle kop bo water hou. Die enigste verskil tussen hierdie drie, is hulle geloof – Islam en Christenskap. Maar deur al hierdie swaarkry en kwessies bly hulle maar nog steeds, sover moontlik, positief en goedgesind teenoor mekaar. Die drama kry dit ook reg om, terwyl dit wel blyk om 'n stereotipiese uitbeelding van die karakters voor te stel, wel van hierdie stereotipes weg te breek om komplekse, multidimensionele karakters te skep wat die werklikheid van 'n sekere bevolkingsgroep en klasgroep suksesvol uit te beeld.

Hoofstuk 6: Bespreking van *Bullets over Bishop Lavis*

6.1 Die geskiedenis van die dramaturge

Christo Davids, gebore in 1983 te Simonstad, is al vanaf 'n jong ouderdom af 'n bekende en bekwame akteur. Hy begin sy loopbaan op die ouderdom van 11 met sy debuutverskyning in die Afrikaanse televisiereeks *Onder Engele*. Talle films, televisie- en teaterwerk volg na hierdie debuut. Hy is bekend vir sy rol as Errol in *7de Laan*. Van sy nuutste teaterproduksies sluit in Athol Fugard se *Booitjie and the Oubaas*, regie deur Janice Honeyman; *Bloedbroers*, die Afrikaanse weergawe van Athol Fugard se *The Bloodknot*, onder leiding van Zane Meas; *Adam September en die Nazi-skat*, onder leiding Chris Vorster; *Krismis van Map Jacobs* en *Some like it vrot*, beide se regie behartiging deur David Kramer. *Bullets over Bishop Lavis* is Christo Davids se eerste gepubliseerde drama en dit is genomineer vir 'n Fiësta-toekenning vir Beste Nuwe Suid-Afrikaanse Teks. Davids is die artistieke direkteur van *Cape Heart Theatre Company*, sowel as 'n direkteur van *Jester Productions*, tesame met Jody Abrahams en Diaan Lawrenson.

Jody Abrahams, gebore in 1974 te Kaapstad, is geen vreemdeling in die vermaaklikheidsbedryf nie. As medeskrywer van hierdie drama ontvang hy ook die nominasie vir 'n Fiësta-toekenning vir Beste Nuwe Suid-Afrikaanse Teks. Abrahams behartig dan ook die regie van die stuk. Naas sy Tony-nominasie op Broadway vir sy optrede in die bekroonde *Kat and the Kings*, ontvang hy verskeie toekennings en nominasies. Jody was al te sien in verskeie televisiereekse, onder andere *7de Laan*, *Hopeville* en *Jacob's Cross*, asook internasionale films en advertensies. Hy konsulteer op plaaslike films, en werk op storielyn-konseptualisering vir televisiereekse. Hy skryf, vervaardig, ontwikkel en behartig die regie van verskeie oorspronklike Suid-Afrikaanse werke. "He is passionate about re-imagining our history, documenting our present and sharing his experience with industry hopefuls" (Davids & Abrahams, 2013: 7). Hy verwerk en behartig die regie van *Bullets over Bishop Lavis* as kortfilm tydens 2013 se *Silwerskermfees*.

6.2 Die agtergrond van die drama

Bullets over Bishop Lavis is 'n stem vir vele gemeenskappe regoor Suid-Afrika, maar veral binne die Wes-Kaap, wat onder geweld ly. “It is time to tell the story behind the trigger” (Davids & Abrahams, 2013: 11). Hierdie is 'n drama vir die gemeenskap oor die gemeenskap.

Bullets over Bishop Lavis maak sy debuut in 2011 tydens die Klein Karoo Nasionale Kunstefees met Abduragmaan Adams (Ronnie), Charlton George (Jerome), Erica Wessels (Anel) en Bronwyn van Graan (Malaysia) in die rolverdeling. Die regie word behartig deur Jody Abrahams. In 2012 word die drama weer op die planke gesien tydens die Suidoosterfees met dieselfde geselskap, behalwe dat Anel deur Diaan Lawrenson vertolk word. Later die jaar (2012) is dit weer te sien by die Woordfees, asook die Baxter Teater met laasgenoemde rolverdeling.

6.3 'n Opsomming van die drama

Bishop Lavis, in die hartjie van die Kaapse Vlakte, is 'n gemeenskap wat daaglik deur bendes, dwelms en misdaad beheer word. Dag na dag veg hierdie inwoners vir 'n beter toekoms vir hul kinders – 'n toekoms sonder bendes. *Bullets over Bishop Lavis* is die storie van hierdie gemeenskap. Twee neefs, Ronnie (Abduragmaan Adams) en Jerome (Charlton George), het saam grootgeword, soos broers in Ronnie se pa se smokkelhuis wat geleë is in Bishop Lavis. Daar is terugflitse na hierdie tyd in die 1990's waar Jerome die ideologiese vryheidsvegter was in die stryd teen apartheid, en Ronnie wat studeer vir 'n prokureur. Een aand gaan daar 'n skoot af en die twee se paadjies skei.

Die grootste gedeelte van die drama vind in 1997 plaas, sewe jaar na hierdie insident. Ronnie is nou 'n kriminele prokureur en is woonagtig in die luukse gebied van Tamboerskloof, terwyl Jerome pas uit die tronk vrygelaat is. In hierdie sewe jaar het daar baie gebeur, onder andere Ronnie se egskeiding van Malaysia en sy tweede troue met Anel. Hierdie vier karakters word almal herenig en staan van aangesig tot aangesig met hul verlede, verraad en geraamtes in die kas.

6.4 Ontleding van die karakters

Ek sal, soos in die ander hoofstukke, dieselfde patroon volg om die onderskeie karakters van hierdie tunnelstuk te ontleed.

6.4.1 Ronnie Williams (Ronald Williams)

Ronnie (Ronald) Williams het in Bishop Lavis grootgeword; met sy eerste vrou, Malaysia, trek hy Belhar toe; met sy tweede vrou, Anel, trek hy Tamboerskloof toe (Davids & Abrahams, 2013: 9).

Ronnie bevind homself op die ouderdom van 32 jaar in fase 6 van die identiteitsontwikkelingskaal. Die basiese uitgangspunt in hierdie fase is intimiteit, oftewel nabyheid, en 'n wedersydse deel met ander. Ronnie het beide hierdie aspekte bekom – hy is bereid om te deel met ander: “Ek kan jou financially help, my broe” (Davids & Abrahams, 2013: 52). Intimiteit is bereik saam met sy tweede vrou, Anel, met hul seun as bewys. Erikson (Fleming, 2004) meld dat intimiteit tussen twee mense as 'n paartjie slegs moontlik is wanneer elkeen 'n sterk afsonderlike identiteit ontwikkel het. Beide Ronnie en Anel het sterk afsonderlike identiteite. Wat hy met Malaysia gedeel het, het 'n band tussen hulle gevorm en hy sal altyd vir haar omgee, afgesien van die feit dat hulle 4 jaar laas gepraat het. Hy het ook 'n paar jaar van intimiteit met haar gedeel en sal haar nooit wegwys as sy by sy huis opdaag nie. “Maybe, it’s something important... why else would she come from Belhar to Tamboerskloof?” (Davids & Abrahams, 2013: 23)

Die twee punte van konflik in dié fase is intimiteit en isolasie. Intimiteit kan ook verwys na die manier waarop Ronnie situasies hanteer: binne 'n intieme en vertroulike omgewing. “Hoekom kom julle nie op 'n ander tyd nie? Kom visit my sommer by die werk; dis mos nader” (Davids & Abrahams, 2013: 25). Isolاسie verwys weer na hom wat verkies dat sy vrou so min as moontlik van sy verlede weet; hy het aanbeweeg en homself in sy nuwe lewe geïsoleer. “Anel: Ronnie has changed a lot ... he doesn’t want to be part of that world anymore” (Davids & Abrahams, 2013: 57).

Ronnie val in die identiteitsprestasie-status. Hy het homself tydens sy adolessente jare verbind tot wie hy is. Sy beroepskeuse was dié van 'n prokureur. Dit was nie noodwendig sy

pa se keuse nie, want sy pa wou heel waarskynlik net hê hy moes studeer en 'n beter toekoms vir homself verseker. Sy pa het bepaalde reëls vir hom neergelê om seker te maak hy bly op die regte pad en raak nie betrokke by die bendes in hul omgewing nie. “Jy weet, my pa laaiks dit nie as ek hier [smokkelhuis] uithang nie, my broe” (Davids & Abrahams, 2013: 66). So ook het sy pa hom nie met alledaagse huistake opgesaal nie, juis sodat hy op sy skoolwerk kon fokus. “As my pa wou gehad het ek moet sy yard uitvee, sal hy my gevra het. Ek moet by varsity kom” (Davids & Abrahams, 2013: 46).

Individue in hierdie fase word nie deur onverwagse verantwoordelikhede of skielike verskuiwings in hul omgewing oorweldig nie. Alhoewel daar verskeie optogte en opstande in die 1990's teen apartheid was, tesame met die bendebedryghede wat in Bishop Lavis bedryf is, het Ronnie gefokus gebly en nooit hierdie aktiwiteite bygewoon nie. “Ek is die example dat daar nie net gangsters op die Cape Flats grootgemaak word nie” (Davids & Abrahams, 2013: 20). Soos te sien in Hoofstuk 2, is hierdie individue onafhanklik, slim en word goed deur ander ontvang. Ronnie het goed gevaar op skool en kon regte gaan studeer. Hy was ook slim genoeg om nie vasgevang te raak in die UDF se doen en late nie. “Ek het fokkal teen die UDF, my broe, maar ek is in my final year. Volgende jaar kan ek gaan articles doen en dan kan ek jou help” (Davids & Abrahams, 2013: 46). Dít dui ook sy intellektuele volwassenheid aan: Hy het 'n visie vir die toekoms en besef wat nodig is om te doen om verandering te laat plaasvind.

Ronnie is 'n Kleurling. Biologies dui sy fisiese eienskappe en gene ook daarop dat hy Kleurling is. Maar vanuit die sosiale oogpunt behoort hy nie meer aan die Kleurlinggroep nie. “Jerome: Maar jy is mos lankal nie meer coloured nie” (Davids & Abrahams, 2013: 17). Die sosiale standpunt definieer dat 'n individu 'n gevoel van groepsidentiteit en 'n gemeenskaplike erfenis met hierdie rasgroep moet deel. Ronnie het aanbeweeg vanuit die Kleurlinggemeenskap en het eerder 'n nuwe kulturele identiteit ontwikkel. Met behulp van sy Wit vrou het hy nuwe gebruike en tradisies aangeleer. Daar is nou 'n sekere manier van dinge doen, wat hy nie voorheen in Bishop Lavis sou doen nie. “Anel: Ronnie, how many times have I told you the little white towels are for the guests?” (Davids & Abrahams, 2013: 22)

Wanneer daar gelet word op etniese verkenning en verbintenis, kan ek meld dat Ronnie wel die Kaapse Kleurling-identiteit verken het. Hy was in Bishop Lavis woonagtig tydens sy grootword- en studiejare, sowel as die kort tyd wat hy met Malaysia getroud was. Hy het vir

ongeveer 28 jaar saam met die Kleurlinggroep gewoon. Hy is dus goed vertrouwd met hul waardes, oortuigings en daaglikse doelwitte. Maar tog, toe hy kies om 'n nuwe lewe met Anel in Tamboerskloof te begin, het hy besluit om met 'n nuwe (Wit) identiteit te verbind. Hierdie besluit kan waargeneem word in die eenvoudige verskynsel van sy versuiwerde Afrikaans wanneer hy met Malaysia en Jerome praat, asook die keuse van Engels as hy met sy gesin praat.

Ek sou sê dat Ronnie 'n persoonlikgebaseerde identiteit aanneem, maar so ook 'n rolgebaseerde identiteit. 'n Persoonlikgebaseerde identiteit word gevind, want hy is 'n unieke entiteit wat duidelik verskil van die Kleurlinggroep. Hy tree op in terme van sy eie doelwitte. “Daar is lawyers oek, om te kyk lat die gangsters oraait is. Ek try my bes om my part vir society te doen” (Davids & Abrahams, 2013: 20). Die persoonlike identiteit is dan ook aanpasbaar na aanleiding van situasies, asook die mense wat in die situasie te vind is. Hy sal oorslaan na 'n Kaapse Vlakte-aksent wanneer hy met Jerome praat: “Nogal 'n goose met 'n kar” (Davids & Abrahams, 2013: 21), maar hou by sy Engels wanneer hy met Anel in gesprek is.

Hy het dan ook 'n rolgebaseerde identiteit aangeneem met die besluit om met 'n Wit vrou te trou en na 'n oorheersend Wit gebied te trek. Die man is die broodwinner van die huis en die ma bly tuis om na die kinders te kyk en sodoende meer tyd met die gesin deur te bring. “Anel: Ronnie wasn't happy. You were always working; you didn't want to have children” (Davids & Abrahams, 2013: 37).

'n Groep word gekenmerk deur die aard van die verhoudings tussen sy lede. Lede vorm deel van hierdie norm, al dan nie. Binne die Kleurling-identiteit is daar verskeie groepe, waarvan die Kaapse Maleier en die Kaapse Kleurling die twee grootste groepe in die Wes-Kaap is. As gevolg van Ronnie se ras, val hy onder die Kaapse Kleurlinggroep. In sy jonger dae was hy woonagtig in Bishop Lavis (Kaapse Vlakte) en het met 'n Kaapse Vlakte-dialek gepraat. Nou dat hy werk, woon hy in Tamboerskloof en praat 'n meer gesuiwerde Afrikaans. Engels is nou ook 'n taal wat hy meer gebruik, want sy tweede vrou is Engels. Hy het dus nog nooit aan die norm behoort nie.

Ronnie is 'n voorbeeld van 'n Kleurling wat nie sy omstandighede aanvaar het nie. Sy pa het hom ook bygestaan en op die pad gehou en gekeer dat hy by bendes en dwelms betrokke raak. Ronnie het gemik vir 'n beter lewe, weg van die stigma van die Kaapse Vlakte en sy

inwoners. Individue soos Ronnie, wat grootword op die Kaapse Vlakte en daarop fokus om 'n positiewe toekoms vir hulself te verseker, moet werklik 'n intense fokus behou om nie beïnvloed te word deur die negatiewe van die omgewing nie. Hy het daarin geslaag om buite die raamwerk van 'n stereotipiese Kleurling te beweeg deur na Tamboerskloof ('n oorwegende Wit gebied) te trek, te trou met 'n Wit vrou en as prokureur te werk.

Ongelukkig is die oorheersende Kleurlinggroep nie altyd gelukkig met diegene wat uitstyg en buite die Kaapse Vlakte sukses behaal nie. Afgesien van die feit dat mens graag sou wou hê dat ander Kleurlinge trots sou wees op diegene wat 'n goeie en eerlike lewe vir hulself gebou het, is hulle eerder jaloers. Daar is ook diegene wat afgunstig is op die nuwe lewe en die gemakliker lewe waarvoor die individu nou beskik. Ander is weer kwaad, want hulle kon ook hierdie lewe gehad het as hulle net hard en gefokus gewerk het, of hulle is kwaad want hierdie individu beweeg weg vanaf sy erfenis en verloor alle respek en belangstelling vir sy kultuur en gemeenskap. Daar is ook die kwessie van geleenthede wat oorwegend nie in hierdie gemeenskappe is nie. Hy het die geleentheid gehad om te gaan studeer, want sy pa het 'n smokkelhuis gehad, dus geld om te betaal vir tersiêre opleiding. 'n Ander aspek wat hiermee gepaard gaan, is dat, omdat sy pa 'n smokkelhuis gehad het, die gemeenskap kan voel dat hy 'n sukses gemaak het ten koste van hulle. Die geld het van hulle af gekom – en nie noodwendig op 'n eerbare manier nie. Die smokkelhuiseienaars is nie noodwendig “gesiene” lede van die gemeenskap nie.

Ronnie was nooit ten volle deel van die gemeenskap nie. Sy toekoms was vir hom belangrik. Hierdie toekoms moes ook buite die Kaapse Vlakte wees. Sy toekoms sou hy verseker ten koste van enige iemand en enige iets. “Ek het 'n future gehad. Ek is bly Jerome het die fall gevat, want waar sou ek vandag gewees het? Ek kon nie laat daai met my gebeur nie” (Davids & Abrahams, 2013: 88). Die Kaapse Vlakte en sy inwoners is bekend vir saamstaan en mekaar beskerm. Maar as puntjie by paaltjie kom, is dit maar net elke man vir homself. “Die een van die twee wat dit wel gemaak het, soes hulle sal sê” (Davids & Abrahams, 2013: 20).

6.4.2 Jerome

Jerome, Ronnie se neef, woon op die ouderdom van 13 die verbeteringskool in Faure by, waarna hy by Ronnie se familie in Bishop Lavis gaan woon het. Jerome was in die tronk vanaf 1990 tot 1997 (Davids & Abrahams, 2013: 9).

Jerome is ongeveer dieselfde ouderdom as Ronnie (± 32 jaar oud). Hy val dus ook in fase 6 van Erikson se identiteitsontwikkelingsfases. Hierdie fase se krisis behels intimiteit teenoor isolasie. Nêrens in die toneelstuk word daar melding gemaak van 'n vrou met wie hy moontlik intiem kon verkeer nie. Hy het wel nou 'n vaste verhouding met 'n vriendin van 18 jaar. "Het ek vir jou gesê ek het my nou 'n vaste goosie gekry? Sy het dan nou net matriek klaargemaak" (Davids & Abrahams, 2013: 21). Dit kan nie 'n gesonde vlak van intimiteit wees nie. Hy is 14 jaar ouer as sy. Sy is nog in fase 5 van haar identiteitsontwikkeling, waar sy self nog haar identiteit moet vind.

Isolasie het wel op 'n pertinente manier plaasgevind omdat hy op die ouderdom van 13 in 'n verbeteringskool geplaas is én later 7 jaar in die tronk was vir moord. "Hy was maar dertien toe hy Faure reform-skool toe is, glo saam met tjommies ingebreek by 'n huiswinkel" (Davids & Abrahams, 2013: 19). Daarmee saam was hy verwerp as kind en gestuur om saam met Ronnie-hulle te bly. "Malaysia: Hy het by hulle kom bly toe ons in High School was" (Davids & Abrahams, 2013: 19). Hierdie isolasie van sy ouers se kant het hom gekniehalter en gevolglik het hy homself geïsoleer deur 'n rebel te word.

Die basiese uitgangspunt van hierdie fase is nabyheid en wedersydse deel met ander. Hy het 'n tipe van nabyheid met Ronnie gedeel, want hy het hom as sy broer gesien. "Malaysia: Hulle was soos broers" (Davids & Abrahams, 2013: 18). Vir sy familie sal hy altyd uit sy pad gaan om in enige situasie te help. Hy het sy tyd só bestee dat familie altyd deel uitmaak daarvan. Hy het dus 'n aandeel aan Ronnie se suksesvolle beroep.

Ronnie: Ma se kin, ek het daai job gekry.

Jerome: Watter job?

Ronnie: Ek gaan my articles doen by De Klerk en Vennote.

Jerome: Ek is proud op jou, my broe. Jy deserve it.

- Ronnie: Plus, daai bra van jou wat saam met jou by Faure was ... wat is sy naam?
- Jerome: Markus...
- Ronnie: Hy organize my nogal daai job ... wonder wat het hom aan my laat dink?
- Jerome: Ek is self nie wys wie het hom van jou gesê nie...
- Ronnie: Thanks (Davids & Abrahams, 2013: 39–40).

Daarmee saam het hy verseker dat Ronnie 'n toekoms sal hê toe hy die blaam neem vir die skietery. “Ek het alles vir jou opgegee” (Davids & Abrahams, 2013: 81). Ten spyte van die feit dat Jerome sy hele toekoms opgegee het vir sy neef/broer Ronnie se suksesvolle toekoms, het Ronnie hom óók geïsoleer en verwerp toe hy nooit sy belofte nakom nie. “As jy next jaar 'n lawyer is... kê haal my... promise my net daai [maar] toe ek jou nooit by die hof sien nie... toe het ek geweet... Jerome, hier staan jy alleen” (Davids & Abrahams, 2013: 73 & 81). Sy familie wat hom isoleer is dus 'n herhalende patroon. Die ouers het hom geïsoleer deur hom by Ronnie se ouers te los en so ook het Ronnie hom geïsoleer en verwerp. Hy het vir sewe jaar lank in die tronk in isolasie gewoon, terwyl die res van die wêreld voortgegaan het. Nou dat hy vrygelaat is, leef hy weer in isolasie, want die gemeenskap kom nie naby misdadigers nie.

In hierdie fase 6 word daar gemeld dat volwassenheid en onafhanklikheid 'n geruimte tyd in beslag neem. Of Jerome volwassenheid bereik het, is debatteerbaar. Voordat Jerome tronk toe is, was die politiek vir hom baie belangrik. Hy was deel van die vryheidvegters wat baklei het vir diegene wat nog nie kon nie. Hulle het geglo bevryding kom voor opvoeding. “Ek struggle vir jou, my broe. Liberation before education” (Davids & Abrahams, 2013: 46). En daarmee saam het hy geglo gaan hy president word. “Om president te word. Oor 'n paar jaar is die struggle verby, dan gaan ek oek 'n larnie wees. Watch my, ge-suit, ge-tie en ge-Mercedes Benz” (Davids & Abrahams, 2013: 40 & 41). Die groot droom om eendag president te wees, kan gesien word as onrealisties en kinderlik. As lid van die UDF het hy geveg vir die vryheid van duisende mense. Man alleen sal hy nie 'n verskil kan maak nie, maar tog het hy gehou van die idee dat hy deel is van iets groots. “Dis 1990, my broe, hier gaan groot dinge gebeur in die land, en ek dink nie jy moet uitmis op daai nie. Raak

involved” (Davids & Abrahams, 2013: 47). Maar sy drome word verpletter toe hy in hegtenis geneem word. “Ek het toe nie saam met Mandela uit die tronk geloop nie... ek het oekie presidential pardon gekry nie... ek het oekie minister geword nie” (Davids & Abrahams, 2013: 80). Onafhanklikheid en selfstandigheid is nie as ’n volwasse bereik nie.

Toe hy in die tronk beland, het hy deel van die 28’s-bende geword. Ongelukkig was hy toevertrou aan hulle, afgesien van die feit dat hy vrygelaat is, en dus is lidmaatskap van die 28 bende-groep nou sy toekoms. “Vir jou is success nie ’n option nie... dis ’n destination. En die is myne... ’n wetslaner... ’n manskap van Nongolaza³⁸” (Davids & Abrahams, 2013: 80).

Jerome val in twee identiteitstatusse, naamlik die opheffing van identiteit en identiteitsverspreiding. Hy val onder die opheffingstatus, want hy het nooit ’n ontdekkingsreis onderneem nie. Hy het ’n rol aangeneem wat ander aan hom toegeskryf het en hy verbind homself gevolglik tot ’n identiteit wat deur ’n gesagsfiguur aan hom gegee is. Die eerste van dié identiteite is aan hom gegee deur Faure en toe deur Ronnie se pa:

Ronnie: As my pa wou gehad het ek moet sy yard uitvee, sal hy my gevra het. Ek moet by varsity kom.

Jerome: En maak daai nou van jou ’n bietere mens as ek? The lawyer and the yard sweeper? (Davids & Abrahams, 2013: 46).

En laastens betree hy wéér ’n nuwe identiteit, soos gegee deur die gesagsfigure van die 28’s. “Die plek maak jou ’n ander mens... die vier mure het deel geword van wie ek is... these layers and layers of bricks and cement gave birth to a new me” (Davids & Abrahams, 2013: 80). Hy ondersteun en gehoorsaam outoritêre standpunte. “Daar is more aand ’n [UDF] meeting in Rocklands Civic Centre. Jy kan saam kom. Boesak gaan self praat” (Davids & Abrahams, 2013: 47). As hy ooit sou afwyk van hierdie werfveër-identiteitsraamwerk wat Ronnie se pa vir hom gegee het, sal hy weereens verwerp word. “My broe, jy bly nou al hoe lank hier by ons? My pa het jou ’n job gegee, jy bly verniet, jy vriet verniet, what more do you want?” (Davids & Abrahams, 2013: 40).

³⁸ “The 28’s believe in Nongolaza. He was a migrant worker looking for work when Po, a nomad, discouraged them from working in mines. Po taught him, [along with Kilikijan], how to rob coaches and black mine workers and how to live a life of crime. Po found 15 other young men to join these two groups. The two gangs worked separately, Nongolaza at night and Kilikijan during the day” (Charlton, 2014).

Jerome behoort dan ook in die identiteitsverspreidingstatus. Hy was nooit aktief betrokke by die verkenning van sy identiteit nie, veral nie met die reëls en regulasies van Faure nie. Met die afwesigheid van sy ouers het hy 'n gebrek gehad aan soliede identifisering met vroeëre kinderjare-figure. Hy het gesukkel om 'n identiteit te vind, en het mettertyd moed opgegee. “Wat is ek...? Ek verkoop biere op jou pa se yard” (Davids & Abrahams, 2013: 73). Individue in hierdie status verkies 'n beroep, maar het geen benul van die verpligtinge daarvan nie. Jerome wou president word of lid van die parlement, maar definitief iets in die lyn van politiek. “Ronnie: Dit bly oek net politics saam met jou” (Davids & Abrahams, 2013: 41).

Jerome was van die begin af verdoem. Met die afwesigheid van ouers, die streng leefwyse van Faure, daaglikse rondhang by die smokkelhuis en sy gereelde deelname aan optogte, was dit net 'n kwessie van tyd voordat Jerome in die sloot beland. “Ronnie: Jerome het fokkol gehad om voor te lewe... was net politics met hom. Hy sou, ten to one, tronk toe gegaan het vir iets” (Davids & Abrahams, 2013: 88).

Jerome is, net soos Ronnie, 'n Kleurling. Hierdie oppervlakkige rasseklassifikasie en manifestasie is gebaseer op hoe ons lyk; dit is die vernaamste fisiese verskil tussen mense wat nooit kan verander nie.

Jerome identifiseer bewustelik met sy Kleurling-etnisiteit. Die grootste bewys hiervan is die band wat hy met die UDF vorm. Hy het nog altyd saam met die ander vryheidsvegters hard gewerk vir die vryheid van die Kleurlinggemeenskap. Die UDF was 'n anti-apartheidsorganisasie met die hoofdoel om 'n beter toekoms vir die Kleurlinggemeenskap te verseker. Alhoewel hulle nie met wapens 'n stryd gevoer het nie – “the UDF had a Christian heritage, like the ANC, but it did not associate with the armed struggle” (SAHO, 2014) – het Jerome geglo 'n wapen (geweer) kan enige mens se lewe verander. “Dié is power, wat ek hier in my hand hou, my broe. Voel hoe dit voel om power in jou hand te hou” (Davids & Abrahams, 2013: 68 & 69).

Vanuit 'n ander oogpunt is dit duidelik dat Jerome 'n Kleurling is. Afgesien van fisiese eienskappe en gene, is sy karakter die duidelikste aanduiding daarvan. Hy het 'n baie sterk Kaapse Vlakte-dialek en gebruik woorde en terme uniek aan die dialek, byvoorbeeld: “naai; innie; biesag; awe; uitstiek; lain; boere [Polisie]” (Davids & Abrahams, 2013: 45); en hy is

nie bang om sy stem te laat geld nie: “Joh! Ronnie, dié goose is mos uit die jirre se warehouse uit...” (Davids & Abrahams, 2013: 22).

Ten spyte van al die swaarkry, van ouers wat hom in ’n verbeteringskool plaas, tot by die handhawing van ’n baie eenvoudige smokkelhuiswerk, het hy altyd ander vermaak met sy grappies: “Voor jy gaan... hoor gou die een... Wat noem ’n mens een wit hasie tussen ’n moerse klomp swart hasies...? Basie” (Davids & Abrahams, 2013: 41). Vanuit ’n sosiale oogpunt beskik Jerome oor die opvatting dat hy ’n gemeenskaplike erfenis met sy rasgroep deel. Daar bestaan ’n gevoel van groepsidentiteit onder hom en sy vriendekring wat deel uitmaak van die UDF. Daar heers ook ’n gevoel van behoort tussen hom en sy neef, oftewel broer, Ronnie. Nadat hy uit die tronk vrygelaat word, is die 28’s die nuwe groep waarmee hy ’n gevoel van samehorigheid ervaar.

Etniese verkenning behels die proses van ondersoek en ondervraging van die groep se etniese agtergrond voordat ’n individu homself tot die groep verbind. Verbintenis is die proses tot die gevoel van lidmaatskap en emosionele verbintenis tot die etniese groep. Alhoewel Jerome nooit aktiewe ondervraging rakende verskillende identiteitsalternatiewe binne die etniese groep ondergaan het nie, kan mens wel redeneer dat verkenning plaasgevind het onder leiding van die UDF. ’n Besluit moes geneem word oor sy betrokkenheid by die UDF: Sal hy deel wees van die groep wat net gesels oor ’n beter toekoms vir die Kleurlinggemeenskap binne die gemak van hul huise, of sou hy deel wees van die aktiewe vegters wat deelneem aan optogte en fisies baklei?

Malaysia: They were all freedom fighters, that time. Óf hulle nou in die struggle was, óf net saam daaroor gesels het... (Davids & Abrahams, 2013: 43).

Hy het die besluit geneem om deel te word van die aktiewe vegters. Hierdie vegter-kwaliteit in sy karakter seëvier al sy hele lewe – hy moes veg vir homself in die verbeteringskool: “Wys jou net, ek en hy was in dieselfde verbeteringskool, maar die lewe het anders uitgewerk vir hom” (Davids & Abrahams, 2013: 40). Hy moes veg vir ’n goeie beeld terwyl hy by Ronnie-hulle gewoon het; veg saam met groepe vir vryheid in die anti-apartheidsbeweging: “Anel: Jerome, the freedom fighter” (Davids & Abrahams, 2013: 43); veg vir sy veiligheid in die tronk: “Ek was ook besig... om ge-rape te raak, vir jou...” (Davids & Abrahams, 2013: 84); en veg nou saam met die 28’s: “’n Manskap van Nongolaza... ek kom om jou te chase, ma se kin...” (Davids & Abrahams, 2013: 80 & 81).

Jerome beskik oor die groeps- en rolgebaseerde identiteit. Individue binne die groepsgebaseerde identiteit neem 'n sosiale identiteit aan en smelt dus saam in 'n groep (die norm). Hierdie individu tree dan op soos sy medegroepslede, beskou alles vanuit die groep se perspektief en bou eenvormige persepsies onder mekaar. Jerome val binne hierdie groepsidentiteit, want hy vorm deel van die Kleurlinggemeenskap van die Kaapse Vlakte. Verder is hy lid van die UDF wat 'n gesamentlike doel het. Na die sewe jaar in die tronk, word hy deel van die 28's groep, en sodoende word 'n spesifieke rol aan hom toegeken. Hy moet optree om sodoende die verwagtinge van die rol te vervul. Dit word meganies aan hom gekoppel, hou hom gekoppel aan die struktuur en beperk hom tot 'n sekere identiteit en lewenstyl.

Today all around South Africa, only 28's work in the kitchen and share food equally. They are the sexual offenders, who have sex or who are raped in the gang. They believe in same sex relationships and may only operate at night (Charlton, 2014).

Jerome is deel van die Kleurlinggemeenskap as gevolg van sy ras en die feit dat hy woonagtig is in Bishop Lavis (Kaapse Vlakte). Hy gebruik die Kaapse Vlakte-dialek, en dit word selfs meer in diepte gebruik wanneer hy deel word van die 28's. "Salute... Ek kom om jou te chase, ma se kin... hou jou reg... A luta Continua... Bloed sal salute" (Davids & Abrahams, 2013: 81). Jerome het erge *gam-maniere* wat ander ongemaklik maak as hulle hom nie ken nie, veral sy voorbarigheid. "I have to say, you two make a nice couple. Ronnie wou nog altyd wit gewees het" (Davids & Abrahams, 2013: 61). Die gam-Kleurlinge word geassosieer met alkohol- en dwelmmisbruik en dit is die einste aktiwiteit waarmee Jerome homself opsaal. "Kom roek 'n skuif saam met my... ons het mos lanklaas gebond" (Davids & Abrahams, 2013: 42);

Jerome: Is my birthday, my broer; net twee biere.

Ronnie: Is oek elke keer jou birthday" (Davids & Abrahams, 2013: 66).

Hy glo vas, as Kaapse Kleurling, dat Witmense nie van sy mense hou nie. "Jou vrou [Anel] hou nie van coloured mense nie" (Davids & Abrahams, 2013: 17). En dat Kaapse Kleurlinge net die skoonmaakwerkies doen vir Witmense: "Are all the coloureds in Tamboerskloof then gardeners?" (Davids & Abrahams, 2013: 22). Hy maak staat op ander om vir hom, via hul kontakte, werk te kry. "Jy het my dan so mooi ge-promise jy gat vir my uitkyk" (Davids &

Abrahams, 2013: 18). Wanneer iemand wel vir hom 'n opening êrens kry waar matriek nie 'n vereiste is nie, sal hy dit van die hand wys, want dit is nie 'n werk wat hy wil doen nie. “Naai, my bro, ek wil nie daar werk nie...ek soek 'n office job...” (Davids & Abrahams, 2013: 19).

Al wat ooit vir Jerome die belangrikste was, is sy broederskap en verhouding met Ronnie. In die Kleurlinggemeenskap is familieverbande die belangrikste, en wanneer jy teruggaan op 'n belofte of jou naaste verrai, sal dit jou berou tot jou laaste dag op aarde. Ook só het Ronnie vir Jerome verrai toe hy sy belofte gebreek het en hom nooit uit die tronk kom haal het nie. “Soos Judas het jy my verrai, rondom twee Black Labels...” (Davids & Abrahams, 2013: 81). Hy het eenvoudig net aangegaan met sy nuwe lewe en vir Jerome gelos om in die tronk te verrot, ten spyte van die feit dat Jerome sy eie toekoms vir Ronnie prysgegee het. “Ek het alles vir jou opgegee... you never came to the party...” (Davids & Abrahams, 2013: 81). Daarvoor sal Jerome hom nooit vergewe nie. Nie net wil hy sy bloed daarvoor hê nie, maar hy wil hê Malaysia moet die waarheid weet voordat hy vir Ronnie ter ruste lê. “Well, is tyd dat die wêreld weet... wie, en wat, jy eintlik is...” (Davids & Abrahams, 2013: 81).

Jerome het sewe jaar gehad om sy besluit te deurdink. Soos enige ander dag gevul met koeëls, het 'n skoot daardie dag in Bishop Lavis afgegaan en die koeël het sy pad gevind tot by 'n onskuldige seuntjie. So het daar 'n skoot afgegaan daardie dag in Tamboerskloof, 'n buitengewone en rare gebeurtenis, en die koeël het vinnig sy plek gevind tot by 'n skuldige man. “Malaysia: Bullets have been flying over this place for many years, Anel. Not only does it control our lives, it dominates our being” (Davids & Abrahams, 2013: 71). Daardie dag het Jerome die mag gehad. Hy was nie net in beheer van sy eie toekoms nie maar, belangriker nog, hy was in beheer van Ronnie se toekoms. Daardie dag het Ronnie se toekoms tot 'n einde gekom. “Bloed sal Salute” (Davids & Abrahams, 2013: 81).

Jerome word voorgestel as die stereotipiese, laerklas Kleurling. Hy het nooit matriek geslaag nie en kon dus nie gaan studeer nie. Jerome het toe 'n werkie by sy oom se smokkelhuis gekry. Hy was nooit deel van 'n bendegroep of enige ander vorm van gewelddadigheid of misdaadaktiwiteite nie, maar was wel deel van die vryheidvegters. Dit is vanuit hierdie groep wat hy besluit het om 'n geweer aan te skaf. Terwyl Ronnie die geweer bekijk, gaan daar per ongeluk 'n skoot af en 'n onskuldige seuntjie sterf. Jerome neem toe die skuld op hom, dien sewe jaar in die tronk uit en eindig op in die baie gewelddadige 28's bendegroep. As gevolg

van een verkeerde besluit het Jerome ten volle in die stereotipiese Kaapse Kleurling ontaard wat deel uitmaak van gewelddadige bende-groepe.

6.4.3 Malaysia

Malaysia, Ronnie se eks-vrou, trek vanaf Bishop Lavis na Belhar toe sy met hom trou, maar sy gaan met haar werk as verpleegster in Bishop Lavis voort (Davids & Abrahams, 2013: 9).

Malaysia en Ronnie was saam op hoërskool, dus is sy dieselfde ouderdom as hy (32 jaar oud). “Hy het by hulle kom bly toe ons in High School was” (Davids & Abrahams, 2013: 19). Malaysia bevind haarself ook in fase 6 van Erikson se ontwikkelingsfases. Die krisis van hierdie fase wat die individu moet ervaar, is intimiteit teenoor isolasie.

Malaysia het fisies intiem verkeer met haar kêrel toe sy nog op kollege was. Haar seuntjie, Josua, is bewys daarvan. “I had him while I was still a student at college” (Davids & Abrahams, 2013:77). Josua se pa is dood voor sy geboorte. Nog voordat sy die kans kon benut om haar seun in ’n gesonde huis waar die ma en pa getroud is, groot te maak, het sy haar kêrel verloor. “Anel: She lost a child, before she got married” (Davids & Abrahams, 2013: 48). As gevolg van hierdie tragiese verliese (die dood van beide haar kêrel en haar seun), het Malaysia haarself van almal geïsoleer en haar beperk tot haar werk. “Anel: She never wanted to talk about it” (Davids & Abrahams, 2013: 48).

Sy het haarself vir ’n tyd oorgegee aan drank nadat sy haar seun verloor het. “*Malaysia enters the yard. She has four beers with her. She sits down on a crate and starts drinking the beer from the bottle*” (Davids & Abrahams, 2013: 57). Sy het haarself blameer dat sy nie daar was toe hy buite op die sypaadjie op sy driewiel gery het nie. “Jy verstaan nie... ek wassie daar nie...” (Davids & Abrahams, 2013: 59). Sy het soveel hartseer ervaar met die verlies van die twee belangrikste mense in haar lewe, dat mens kan sê sy het ’n soort intieme verhouding met hartseer ontwikkel. Sy het dit op so ’n diep vlak ervaar, dat sy ’n ongeërgde gevoel teenoor hartseer ontwikkel het. En as verpleegster sien sy elke dag hartseer, maar dit traak haar nie eers meer nie. “Ek sien elke dag hartseer... mense wat sad is oor iemand siek is, of sob oor iemand dood is... soms voel ons klaar dood... mense is maar sad” (Davids & Abrahams, 2013: 16). Sy het haarself geïsoleer van die ervaring van enige vorm van seerkry. “Ek wil nooit weer seerkry nie” (Davids & Abrahams, 2013: 59).

Die basiese uitgangspunt van hierdie fase is nabyheid en wedersydse deel met ander. Sy en haar seun was verskriklik na aan mekaar tot hy van die aarde weggeneem is. Na haar twee verliese het Ronnie oor haar pad gekom en hulle twee het getrou. Alhoewel hulle 'n tipe van intimiteit ervaar het, wou Malaysia nooit weer kinders hê nie. “Anel: You were always working; you didn’t want children...” (Davids & Abrahams, 2013: 37). Nadat sy vir Ronnie óók verloor het, het sy haarself geheel en al van die wêreld afgesny. Sy het net op haar werk gefokus. Dit is al wat sy met ander deel, haar woord. As verpleegster het sy 'n eed afgelê en die belofte gemaak om altyd haar pasiënte se gesondheid eerste te stel:

I took an oath: ‘I solemnly pledge myself to the service of humanity and will endeavor to practise my profession with conscience and with dignity. I will maintain, by all means in my power, the honour and noble tradition of my profession. The total health of my patients will be my first consideration...’ (Davids & Abrahams, 2013: 78).

Haar woord is haar eer. Daarmee het sy talle lewens gered, maar kon ongelukkig nooit haar eie seun help nie.

Malaysia val in Marcia se identiteitsprestasiestatus. Vanuit die toneelstuk word daar niks van haar adolessensiejare vermeld nie, behalwe dat sy op skool was en wel verpleegkunde by 'n kollege studeer het. Daar is geen bewys vir haar keuse van verpleegkunde nie, maar dit is wel 'n posisie wat sy baie ernstig opneem en 'n beroep wat haar baie na aan die hart lê. In die area waar sy bly, is bendegeweld aan die orde van die dag. Dwalende koeëls vind altyd die pad na die onskuldige inwoners van Bishop Lavis en Belhar. Dit is juis hierdie onskuldiges wat sy beloof het om te help, maar so ook die bendes wat beseer word tydens hul vele gewelddadige onderonsies.

Anel: I heard about her story from my source in Bishop Lavis. Sounded like she had a story that people would love to hear about. She lost a child, before she got married, never wanted to talk about it. She has saved more than one gangster’s life in the hospital she works at... I mean, it’s all there... ‘Florence Nightingale vannie Cape Flats’ (Davids & Abrahams, 2013: 48).

Individue in hierdie status word nie oorweldig deur skielike verskuiwings in die omgewing of onverwagse verantwoordelikhede nie. Alhoewel sy oorweldig was met die afsterwe van haar seun, het sy nie moed verloor en alles opgegee nie. Sy het aanbeweeg en haar lewe aangepas, met Ronnie as haar man, in Belhar. Die eed wat sy afgelê het, het sy volhou. Sy het selfs haar pos in Bishop Lavis behou. Selfs toe Ronnie van haar skei vir 'n ander vrou, het sy ook nie haarself verloor nie. Waar sy op 'n stadium gelukkig was, het sy nou elke druppel geluk verloor. Die eens gelukkige Malaysia is nou net 'n verbitterde mens. "Anel: She used to be a much happier person... she chose to be miserable... or, wait... she chose not to be happy" (Davids & Abrahams, 2013: 32).

Vandat sy haar eerste kêrel verloor het, het sy elke belangrike persoon ná hom óók verloor. Die enigste ding wat sy nie verloor het nie, is haar werk. Hierdie individue is onafhanklik, slim, vol selfvertroue en word goed deur ander ontvang. Malaysia is onafhanklik, want sy woon op haar eie en besit 'n motor. "Jerome: Ek het saam Malaysia gekom" (Davids & Abrahams, 2013: 21). Sy verdien net genoeg om gemaklik te leef, maar wens ook sy kon die geluk hê om te koop net wat haar hart begeer. "Wish I could afford to shop at a sale. Some girls have all the luck" (Davids & Abrahams, 2013: 33). Sy sal eerder konflik vermy as wat sy haar stem verhef en gewelddadig optree – 'n eienskap wat oor die algemeen deur vroue in die Kaapse Vlakte besit word. Dus hou sy eintlik baie haat, kwaad en hartseer binne, maar sal nie sommer praat oor dit wat haar kwel nie.

Anel: Why don't you just swear at me, or hit me, to get it out of your system.

Malaysia: Why do you want me to stoop down to your level? (Davids & Abrahams, 2013: 34).

So ook vermy sy situasies en areas wat haar herinner aan die dae wat sy seergekry het en die belangrikste mense in haar lewe verloor het.

Malaysia: I have to leave.

Anel: You have been around for four years ... make yourself at home (Davids & Abrahams, 2013: 35).

Individue in hierdie status het deur 'n krisistydperk gevorder en hulleself gevolglik verbind tot wie hulle sal wees. Malaysia is 'n sterk emosionele individu. Geen seer, maak nie saak

hoe groot, kry haar onder nie. Alhoewel sy een keer, met die afsterwe van haar seun, haar sorge verdrink het, het sy vinnig weer haarself met die hulp van Ronnie gevind. En alhoewel sy vir Ronnie verloor het, is sy ongeërg teenoor enige erge seer. “Well, ek het nog nie getry om van ’n brug af te spring nie” (Davids & Abrahams, 2013: 34). Malaysia genees ander se seer, maar het niemand om haar seer te genees nie.

Malaysia se velkeur, die belangrikste van die fenotipiese eienskappe, dui aan dat sy ’n Kleurling is en tot daardie rasgroep behoort. Binne hierdie etniese groep het sy al geleer wat dit beteken om ’n lid van die Kleurlinggroep te wees. Hierdie proses staan bekend as etnies-spesifieke deelname (Syed *et al.*, 2013: 144). Sy is bewus van die baie hoë geweld- en misdaadsyfer in die area. Sy sien dit elke dag wanneer sy talle mense in die hospital behandel wat weens die geweld beseer word. Sy neem die bewustelike besluit om nie deel te wees van hierdie geweld nie. Haar seun is weens hierdie geweld dood. Dit dien as ’n groter motief waarom sy wegbly van hierdie geweld. Die enigste gemeenskaplike erfenis wat sy deel met die Kleurlingrasgroep, is die feit dat sy wil sorg vir diegene wat seerky in die bende-ondersies, hetsy of dit die bendelede is of onskuldige inwoners wat in die spervuur beland.

Sy is so behep met die veiligheid en genesing van haar gemeenskapslede, dat sy nooit daardie wêreld verlaat en haar vereenselwig met mense buite Bishop Lavis nie. Tydens die apartheidsjare het die Kleurlinggroep selde uit vrye wil met die Wit rasgroep in aanraking gekom. Toe Malaysia instem om Anel te sien vir die storie wat sy wil skryf, was dit werklik asof ’n buitestander met ’n vergrootglas haar lewe en wêreld aanskou.

Anel: There’s not many coloured people where I’m from.

Malaysia: Ek het lanklaas ’n witvrou se hand geskud...

Anel: You don’t see a lot of them...

Malaysia: Mens sien hulle mos maar meestal oppie TV... (Davids & Abrahams, 2013: 49–50).

’n Eienskap wat sy besit wat eie aan die Kleurlingrasgroep is, is dat hulle dikwels nie betyds is nie. En as iemand vroeër opdaag as die afgespreekte tyd, dan is hulle selfs nog later. “Ai, you know what they say about coloured people and time” (Davids & Abrahams, 2013: 51).

Sy meld ook dat die Kleurlinggroep hul sorge verdrink, veral as hulle 'n standvastige lewe gelei het en iets loop skeef wat dan alles omver gooi.

The one moment you are on your way somewhere, until one thing goes wrong, and you find yourself nowhere. Just sitting in some smokkelhuis, trapped in nostalgia, with the bitter taste of Black Label (Davids & Abrahams, 2013: 54).

Sy verdedig haar rasgroep, veral die punt dat hulle almal n   dieselfde is nie. "Jy assume net, ons is almal dieselfde" (Davids & Abrahams, 2013: 74). Maar terseldertyd gebruik sy haar ras, en die geskiedenis wat daarmee gepaard gaan, as 'n meganisme om die Wit ras te laat sleg voel. Buitendien, Anel het haar man gevat, net soos wat die Witman tydens apartheid alles van die Kleurlinggroep geneem het. "Anel: Every time you hear the word 'coloured', you are like a dog ready to charge. It's like a card you draw to make other people feel bad. I wasn't part of the past, why am I being blamed for it?" (Davids & Abrahams, 2013: 75).

Malaysia beskik oor 'n groepsgebaseerde identiteit. Sy het die sosiale identiteit aangeneem van versorger in die groep, oftewel die Kleurlinggemeenskap. Alhoewel sy nie soos haar medegroepslede optree nie, ervaar hulle dieselfde impak wat die erge geweld op hulle omgewing het. Hulle deel ook 'n eenvormige persepsie oor bendegeweld en hul bakleiery wat altyd die onskuldiges die meeste laat ly. Maar tog het sy ook kwaliteite binne die persoonlike identiteit-kategorie. Sy tree in terme van haar eie doelwitte, behoeftes en begeertes op. Haar doelwit was om 'n gekwalifiseerde verpleegster te word, en dit het sy bereik. Sy wou vir haar seun sorg, maar as gevolg van die omgewing waarin sy woon, het sy in daardie doelwit misluk.

Nadat sy haar man verloor het, het sy net besluit om vir haarself te sorg en aan haar eed getrou te bly. Hierdie individue is ook aanpasbaar na aanleiding van situasies. Haar situasie het elke keer verander toe sy iemand verloor, en aan die einde van die dag het dit haar net 'n sterker individu gemaak; bitter, maar sterk (Davids & Abrahams, 2013: 44).

Malaysia is die stereotipiese Kaapse Kleurling in die sin dat sy in die Kaapse Vlakte woon en die dialek praat. Maar sy is een van die min individue wat gefokus het op 'n stabiele toekoms en vir haarself 'n goeie werk gekry het waar sy ten minste iets in haar gemeenskap kan terugploeg. "Daar is baie goeie mense op die Cape Flats" (Davids & Abrahams, 2013: 56). Baie omgewingsfaktore het haar lewe negatief beïnvloed en het veroorsaak dat sy 'n baie

bitter en ongelukkige individu is. Alhoewel sy almal vergewe wat haar leed aangedoen het, kan sy dit nooit vergeet en aanbeweeg nie. “We all want forgiveness; I forgave you and you killed me” (Davids & Abrahams, 2013: 65). Nou kyk sy net voor haar en sorg dat sy haar eed as verpleegster nakom.

Die dag toe sy uitvind wie eintlik haar seun vermoor het, was sy weer van voor af diep seergemaak. Ronnie het haar verraa. Vir jare het hulle as man en vrou saamgeleef terwyl hy die waarheid van haar weerhou het. Toe Jerome besluit om vir Ronnie te skiet vir sewe jaar se seer, het Malaysia daar gestaan en dit aanskou. Anel het by haar gepleit om hulp, want sy is immers ’n verpleegster, maar daardie dag het Malaysia haar eed verbreek en toegekyk hoe haar seun se moordenaar doodbloei. “Anel: Please, help us... please... I beg you” (Davids & Abrahams, 2013: 89).

As verpleegster is dit haar werk om beseerde individue te red. Sy kon nie haar seun red nie, so waarom die man red wat haar seun van haar af weggeneem het? Sy word aandadig aan die geweld wat sy probeer bekamp, maar met goeie rede: Op die ou end is ’n kind se veiligheid, woonagtig op die Kaapse Vlakte, een van die grootste worstelinge waarmee die ouer ’n stryd voer. Veiligheid is nie gewaarborg nie. Dwaalkoeëls vind gedurig hul pad na onskuldige kinders en die misdadiger verdwyn soos mis voor die son. Dié keer kyk Malaysia die misdadiger reguit in die oë, sy neem die wet in eie hande en besluit dat hy sál betaal vir die onreg wat hy aan haar seun gedoen het.

6.4.4 Anel

Anel, Ronnie se huidige vrou, kom as joernalis te hore van Malaysia se werk in Bishop Lavis en voer gevolglik ’n onderhoud met haar in Belhar, waar sy dan ook vir Ronnie ontmoet. Na haar en Ronnie se troue trek hulle na Tamboerskloof (Davids & Abrahams, 2013: 9).

Nêrens in die toneelstuk word daar melding gemaak van Anel se ouderdom nie, maar ek sal verneem dat sy óók Ronnie se ouderdom is (± 32 jaar oud). Sy val ook in fase 6 van Erikson se ontwikkelingsfases. Krisis in hierdie fase behels intimiteit teenoor isolasie. Anel het beslis geslaag ten opsigte van intimiteit. Dit kan gesien word in haar huwelik met Ronnie, “We are happy together” (Davids & Abrahams, 2013: 37), asook die feit dat hulle ’n seun het, Liam. “We have a son together” (Davids & Abrahams, 2013: 35).

As gewese joernalis kan mens ook redeneer dat sy intiem met mense verkeer het, veral met diegene met wie sy onderhoude gevoer het. Sy moes die individue se vertroue wen om sodoende hulle diepste lewensgeheime te kon sien. Dit was moontlik omdat sy 'n intieme ruimte geskep het waar die individu kon oopmaak en met haar gesels. “I used to write about stuff that made sense, changed lives... deep, gritty stuff that hit the core” (Davids & Abrahams, 2013: 32).

Sy maak haar seun in isolasie groot in die sin dat hy nie mag weet van die Kaapse Vlakte-wêreld en die geweld wat daar afspeel nie. Dit sien ons as sy aan Jerome sê: “You are the exact element that I don’t want in my house, or my son to meet” (Davids & Abrahams, 2013: 63). Hierdie besluit was grootliks beïnvloed deur Ronnie. Hy het sy verlede agtergelaat toe hy Tamboerskloof toe getrek het en het selektief te werk gegaan ten opsigte van dit wat hy met Anel wou deel. “There is a lot about Ronnie’s past that I don’t know” (Davids & Abrahams, 2013: 43). Hulle het saam aanbeweeg met hul nuwe lewe in Tamboerskloof, weg en geïsoleerd vanaf die Kaapse Vlakte, 'n ruimte wat met Ronnie se verlede geassosieer word. “Ronnie has changed a lot... he doesn’t want to be part of that world anymore” (Davids & Abrahams, 2013: 57). Soveel so dat Liam nie eers bewus is van sy pa se broer, oftewel neef, nie.

Jerome: Can’t a close family member visit his favourite cousin? Jy wiet, ek en jy is oek nou eintlik family. Wanneer kom Liam huistoe? Ek’s seker hy sal laaik om sy uncle Jerome te meet.

Anel: Not today.

Jerome: Ek is seker sy pa het hom al van my vertel.

Anel: I doubt it (Davids & Abrahams, 2013: 62).

Die basiese uitgangspunt vir hierdie fase is nabyheid en wedersyde deel met ander mense. Hierdie twee faktore is te sien in Anel se gewese beroepskeuse van joernalis. Sy moes altyd met 'n warm en vriendelike persoonlikheid die individue ontvang wat in haar storie sou wees om sodoende hulle vertroue te wen. “Malaysia: Ek het haar vertrou... sy het gelyk soos iemand wat mens kan vertrou...” (Davids & Abrahams, 2013: 48). So ook hou sy haar seun so na as moontlik aan haar. Hy bly eerder by haar by die huis of bring die dag by haar ma deur. “I have to go and pick up Liam at my mother’s house” (Davids & Abrahams, 2013: 27).

Sy hou nie net haar seun naby haar nie, maar so ook haar man, veral as mense vanuit sy verlede ter sprake is. Dié vermy sy soos die pes.

Anel: Did you really have to open the gate for her?

Ronnie: Asseblief, Anel... jy praat so hard, sy kan jou by die hek hoor.

Anel: Does it look like I care? (Davids & Abrahams, 2013: 23).

Die wedersydse deel met ander is ter sprake in die stories wat sy gedeel het as joernalis. “Sounded like she had a story that people would love to hear about” (Davids & Abrahams, 2013: 48). Dit was vir haar belangrik dat haar lesers ingelig was oor ware gebeure in enige omgewing. Daarmee saam het sy ’n deel van haarself opgegee om haar man gelukkig te maak en vir hom ’n kind te gee. Dit was ’n opoffering wat sy bereid was om te maak. “I used to be a much happier person... I used to be a top journalist... people choose to do things” (Davids & Abrahams, 2013: 32).

Anel val onder die identiteitsprestasië-kategorie van Marcia se identiteitstatusse. Individue in hierdie status het vrae gevra oor wie hulle is en gevolglik hulself verbind tot wie hulle sal wees. Hulle oorweeg verskeie beroepskeuses en maak ’n beroepsbesluit na aanleiding van hul behoeftes en begeertes. Anel het alreeds haar identiteit in haar adolessensiejare bepaal en gevolglik ’n beroep as joernalis gekies, maar sy het dit herdink en ’n ferm besluit geneem toe sy haar geliefde beroep gelos het om eerder ’n huisvrou te wees. Hierdie individue word nie oorweldig deur skielike verskuiwings in die omgewing of onverwagse verantwoordelikhede of gebeure nie. Haar groot skuif was die trek na Tamboerskloof met Ronnie, en die versorging van haar seun was haar nuwe verantwoordelikheid.

Toe Malaysia en Jerome by haar huis opdaag, vier jaar nadat sy met Ronnie getrou is, was sy aanvanklik ongemaklik en wou hulle nie daar hê nie (veral aangesien dat Ronnie en Malaysia geskei het sodat hy met Anel kon trou). Sy het mettertyd ietwat ontspan en probeer om die ongemaklike stilte met onsamehangende geselsies te vul (Davids & Abrahams, 2013: 34). Hierdie individue is onafhanklik, slim en vol vertroue. Anel was en is nogsteeds onafhanklik. Sy was op haar eie en gelukkig voordat sy met Ronnie getrou het. Haar selfvertroue maak haar soms bitsig, sarkasties en parmantig.

Jerome: Jy kan mos maar die laaitie my naam gegee het, Ronnie.

Anel: Pity, I didn't know about you then.

Jerome: Dié kind is slim met haar bek, jong (Davids & Abrahams, 2013: 53).

Anel val onder die Wit rasgroep. Etniese identiteit is die raam waarbinne individue bewustelik of onbewustelik identifiseer met diegene met wie hulle 'n gemeenskaplike band vorm as gevolg van soortgelyke tradisies, gedrag, waardes en oortuigings. Etnisiteit is die kultureel tradisionele verskille wat kan verander deur nuwe gebruike (gewoontes) aan te leer. Anel het haar gewoontes vir Ronnie aangeleer toe hy met haar trou en na Tamboerskloof trek.

Sy is standvastig in haar Wit kultuur en sal nie daarvan afwyk nie, maar sal enige tyd iemand anders daarin verwelkom. Sy het op 'n baie jong ouderdom, danksy die goeie ouerhuis waaruit sy kom, haarself verbind as lid van hierdie etniese groep. Dit wat in die apartheidsjare gebeur het, het haar ook tot 'n mate geaffekteer, want sy moet konstant om verskoning vra vir wat haar rasgroep aan ander etniese groepe gedoen het. "I wasn't part of the past, why am I being blamed for it? I am tired of apologising for my race" (Davids & Abrahams, 2013: 75). Haar kennis van haar man se etniese groep is maar redelik beperk tot die stereotipe wat die Wit gemeenskap oor die Kleurlinggemeenskap gevorm het.

Anel: What do you want me to say? I am sorry for not growing up poor ... I am sorry that Jan van Riebeeck came to the Cape ... I am sorry for not growing up on the Cape Flats ... I am sorry that there weren't smokkelhuise, or gunshots, where I grew up ... You know what ... sometimes I wish I had grown up poor, so that I also had some sad, sorry, *fucking* story to tell ... (Davids & Abrahams, 2013: 75).

Dit is interessant om te sien hoe Anel met 'n man van die Kleurlingrasgroep getrou het, aangesien sy baie min geweet het van hierdie groep. "There's not that many coloured people where I come from" (Davids & Abrahams, 2013: 49). En tog het hy haar niks geleer van sy etnisiteit nie, want hy verkies toe eerder om haar etnisiteit aan te neem. Die meerderheid van die Kaapse Vlakte-inwoners word groot met net die basiese behoeftes waarin voorsien word. Hulle leef van dag tot dag in vrees vir hul lewe. Dit gesê, rykdom, jou omgewing en die veiligheid wat daarmee gepaard gaan, is nie die enigste faktore wat bydra tot die sukses van 'n individu nie. Dit is wel die faktore wat die individu moet motiveer om beter te doen en 'n

beter lewe elders te begin, maar dit is nie noodwendig nodig om sy etnisiteit te verander ten einde 'n beter lewe te lei nie.

In terme van persoonlik-, groeps- of rolgebaseerde identiteit, beskik Anel oor 'n persoonlike identiteit. Individue in hierdie kategorie beskou die self as 'n unieke entiteit, duidelik verskillend van ander individue. Anel is 'n gegronde individu met duidelike doelstellings en waardes waarvolgens sy optree. Haar etniese entiteit is so sterk en gegrond dat sy selfs haar man onbewustelik oorreed het om deel te word van haar etnisiteit se gebruike en tradisies, en om geheel en al weg te beweeg van sy Kleurling-etnisiteit se gedrag, denkwysse en gewoontes.

Jerome: Jou vrou hou nie van coloured mense nie.

Ronnie: *(referring to himself)* Sy het nie 'n problem met race nie.

Jerome: Maar jy is mos lankal nie meer coloured nie. Sy het jou all the way van Belhar tot hier, binne in Tamboerskloof gevry (Davids & Abrahams, 2013: 17).

Die dramaturge skets Anel as 'n karakter wat haar neus vir ander optrek. Die Kaapse Vlakte-Kleurling dink juis dat die Wit gemeenskap hul neus optrek vir hulle wat in armoede leef en alles deur middel van geweld wil oplos. Hierdie Engelssprekende karakter fokus op onbenullighede wat die Kleurlinggemeenskap sal beskou as luukshede. Dit is sigbaar wanneer sy oor die gebruik van klein handdoekies praat: "Ronnie, how many times have I told you the little towels are for the guests" (Davids & Abrahams, 2013: 22). Sy is welgesteld genoeg om 'n tuinier te kan bekostig. Die Kaapse Vlakte is van so 'n aard dat mense nie eers tuine het om te versorg nie. Hulle sal eerder die tuinier wees vir inkomste.

Anel: I thought you said you think it's the gardener at the gate

Jerome: Are all the coloureds in Tamboerskloof then gardeners? (Davids & Abrahams, 2013: 22).

Sy sorg altyd dat haar voorkoms van so aard is dat jy haar deur 'n ring kan trek. Sy vertoon 'n beeld van versorgdheid, ten duurste al dan nie, aan die wêreld. Kleurlingvrouens sal eerder daardie geld gebruik vir belangrike items soos voedsel vir die gesin. "Jerome: Joh! Ronnie, dié goose is mos uit die jirre se warehouse uit..." (Davids & Abrahams, 2013: 22). 'n

Eienskap wat sy en die Kleurlinge deel, is die feit dat albei 'n alkoholiese versterking benut wanneer hulle in stresvolle situasies beland, maar waar Kleurlinge iets bekostigbaars soos bier sal drink, verkies sy 'n whiskey.

Silence. Anel is in disbelief.

Ronnie: Whiskey?

Anel: Double (Davids & Abrahams, 2013: 23).

Vir Anel is dit belangrik om gelukkig te wees. Sy voel sy verdien dit in alle aspekte van haar lewe. En daardie geluk sal sy bou ten koste van ander. Die feit dat sy haar geliefkoosde beroep gelos het om 'n gesin te begin, was 'n doelbewuste besluit wat sy geneem het, afgesien van die feit dat dit die een ding was wat haar die gelukkigste gemaak het.

Anel: We are happy together.

Malaysia: Jy kan nie jou geluk op ander se ongeluk bou nie, Anel (Davids & Abrahams, 2013: 37).

Baie Kleurlingmense se geluk word daaglik beïnvloed deur aspekte buite hul beheer. Die bendegroepe is in beheer van almal. Wanneer die ongeluk jou tref, kan jy net die besluit neem om sterk te wees en aan te beweeg asof niks ooit gebeur het nie.

Malaysia: Daar was 'n tyd wat dit hier bullets gereën het. Doesn't matter where, or who, pulls the trigger. Bullets have been flying over this place for many years, Anel. Not only does it control our lives, it dominates our being. Have you ever heard the sound of a bullet? (Davids & Abrahams, 2013: 71).

Die Wit rasgroep besef nie noodwendig waardeur die Kleurlinggemeenskap gaan nie. Dit is 'n gebeurtenis wat slegs deur ervaring 'n impak kan maak. As jy nie deel is van daardie wêreld nie, sal jy nooit werklik weet wat dit beteken om 'n Kaapse Kleurling op die Kaapse Vlakte te wees nie. Daar is daaglikse worstelinge waardeur die Kleurling gaan. Op die Kaapse Vlakte is niks 'n gegewe nie. In die Wit gemeenskap word alles vanselfsprekend aanvaar. Dit is hoe dit blyk te wees, maar die realiteit van die saak is dat dit ook nie altyd die geval is nie. Daar is net soveel stereotipiese uitbeeldings van die Suid-Afrikaanse Wit gemeenskap as wat daar van die Kleurlinggemeenskap is. Die uitbeelding van Anel is so 'n

geval. Sy kom voor as 'n bitsige, verwaande, Wit vrou wat die Kleurlingman van die arme, gediensige Kleurlingvrou gesteel het. Die kompleksiteite van die verhoudings word hier nie soseer as belangrik geag nie en die karaktersketsing is van so 'n aard dat die gehoor spesifiek met Malaysia moet vereenselwig, eerder as met Anel.

6.5 Gevolgtrekking

Bullets over Bishop Lavis beskik oor 'n goed gebalanseerde uiteensetting van die verskillende soorte Kleurlinge. Dit bestaan uit die stereotipiese Kleurling, Jerome, wat verskeie foute gemaak het as tiener en in die tronk beland het. Die sewe jaar tronkstraf veroorsaak weer dat hy in 'n bendegroep, die 28's, eindig. Hy is woonagtig op die Kaapse Vlakte (Bishop Lavis); beskik oor 'n baie sterk Kaapse Vlakte-dialek (gamtaal) bestaande uit vloekwoorde en jargon; en hy leef volgens die opvatting dat dronkenskap en gewelddadigheid aan die orde van die dag is. Hierdie Kleurlinge aanvaar oor die algemeen hulle lot en onderpresteer op skool. Hierdie algemene verskynsel is gewoonlik die toedoen van beperkte finansies.

Dan is daar ook die Kleurling, Malaysia, wat van drank en dwelms weggebly het. Sy het goed op skool presteer en gesorg dat sy kon gaan studeer om 'n ordentlike en standvastige werk te kry. Sy bly getrou aan haar etnisiteit en geskiedenis en bly in die Kaapse Vlakte (Belhar). Sy beskik oor die Kaapse Vlakte-dialek en is goed gemanierd en beskaafd (met ander woorde sy toon nie enige gam-maniere nie). Sy glo dat daar is goeie mense soos sy op die Kaapse Vlakte is, maar hulle is ongelukkig in die minderheid.

Daar is ook die Kleurling, Ronnie, wat totaal en al wegbeweeg het van enige vorm van Kleurling-assosiasie. Hy was baie hardwerkend op skool en het regte studeer. Toe hy met 'n Wit vrou trou en na 'n Wit woonbuurt trek, het hy sy geskiedenis en etnisiteit agtergelaat vir 'n nuwe lewe en blink toekoms. Hy wou sorg dat sy seun in 'n veilige omgewing grootword en 'n skool bywoon wat meer geleenthede vir hom sal bied. Alhoewel hy uit die Kaapse Vlakte wegbeweeg het, beteken dit nie noodwendig dat die Kaapse Vlakte uit hom is nie. Hier en daar kan sy Kaapse Vlakte-dialek nog terug glip, veral wanneer hy met ander Kleurlinge in gesprek is. Alhoewel hy meestal van die Kaapse Vlakte- en selfs sy Kleurling-identiteit wegbeweeg het, is die dialek 'n manier om hom nog, selfs al is dit op 'n kunsmatige wyse, met Jerome en Malaysia te verbind. Maar om te verhoed dat dit gebeur, praat hy eerder

Engels. Hy is 'n voorbeeld van 'n Kleurling wat die regte besluite geneem het en 'n betekenisvolle lewe lei waar hy in beheer is en nie beïnvloed word deur sy omgewing nie.

Anel is die enigste Wit karakter in hierdie toneelstuk. Sy verteenwoordig die stereotipiese siening wat die Kaapse Vlakte-Kleurling van die Wit gemeenskap het – 'n pretensieuse groep mense wat nie weet wat om met hul geld en tyd te doen nie. Hulle kyk neer op die Kleurlinggemeenskap en veroordeel hul doen en late sonder om eers agter die kap van die byl te kom.

Dus, alhoewel *Bullets over Bishop Lavis* 'n goeie voorbeeld is van 'n toneelstuk wat oor 'n verskeidenheid van verskillende soorte Kleurlinge handel, plaas dit net fokus op Kleurlinge woonagtig op die Kaapse Vlakte, oftewel 'n Kleurling wat daar gebore is en getrek het na elders. Hier is geen sprake van 'n Kleurling wat gebore is buite die Kaapse Vlakte nie en hoe sy lewe moontlik kan ontvou nie. Die uitbeeld van die Kleurlinge, en selfs die Wit vrou, bly maar redelik oppervlakkig en gegrond op reeds bestaande stereotipes. Die situasies waarin hierdie karakters hulself bevind en die sosiale kommentaar wat daardeur gelewer word, bly egter nogsteeds op die kontemporêre Suid-Afrikaanse samelewing van toepassing.

Hoofstuk 7: Opsomming en gevolgtrekking

Die Kaapse Vlakte is kenmerkend as 'n plat en oninteressante plek waar sy inwoners net bestaan en hul lot aanvaar (Venter, 1974: 95). Brindley (1976: 69) meld weer dat die Kaapse Vlakte gekenmerk word deur die negatiwiteit van bende-oorlogvoering, huweliksgeweld en buite-egtelike verhoudings en kinders. Hierdie tandlose individue is verwaarloos, armlastig en word geassosieer met dronkenskap en wilde partytjies.

Die grootste tradisie en kulturele uitdrukkingsvorm, en sekerlik een van die min positiewe kenmerke, is die samesyn van die Klopse op Tweede Nuwejaar. Die Kaapse Maleier-groep het meer positiewe kenmerke wat hulle vooruit loop. Hierdie Moslem-individue van kleur word gedryf deur hul Islamitiese geloof wat verklaar dat geen mens is minder of meer werd is as die ander een nie (Besteman, 2008: 169). Hulle word gekenmerk deur 'n gemeenskaplike gevoel van samehorigheid weens hul verskeie feestelike geleenthede en tradisies afkomstig van hul Islamgeloof, asook die unieke vorme wat eie aan die Kapenaars is.

In hierdie tesis het ek, deur middel van 'n teoretiese ondersoek rakende identiteitskepping, groepsidentiteit en Kleurling-identiteit, sowel as karakteranalises van drie verskillende dramas, gepoog om die volgende vraag te antwoord: Op watter wyse word die Kleurling-identiteit en sy gemeenskap in post-apartheid-teater uitgebeeld?

7.1 Opsomming en gevolgtrekking: die verskillende faktore van die Kleurling-identiteit se karaktereienskappe

“Coloured identities are multiple, fluid and hybrid: Muslim, Christian, English, Afrikaans, rural, urban, rich, poor, educated and uneducated [are all] grouped under the limited apartheid identity of colouredness” (Ruiters, 2009: 112). Hierdie aspekte vorm deel van die verskillende moontlikhede waaruit die verskeie faktore bestaan wat gekies kan word om 'n Kleurling-identiteit, oftewel karakter, te skep. Hierdie gekose faktore sal dan 'n tipe Kaapse Kleurling op die verhoog kan verteenwoordig.

Afgesien van hierdie onderafdelings en faktore wat gekies kan word om 'n karakter te vorm om die Kleurling te verteenwoordig, bly daar maar altyd vooropgestelde idees van beide die Kaapse Kleurling en die Kaapse Maleier. Hierdie kenmerke loop die groep en sy lede vooruit.

Jensen (2008: 49) meld dat geslag, klas, styl en godsdiens moontlike faktore is wat bestaan. Daarby voeg ek taal, opvoeding en voorkoms. Elkeen van hierdie faktore breek ek dan op in onderafdelings: geslag – manlik en vroulik; godsdiens – Christen en Islam; taal – Afrikaans, kombuistaal³⁹ en Engels; styl – *gam* en beskaafd en/of ordentlikheid; klas – ekonomiese status (verder opgebreek in lae- en middelklas) en geografiese ligging (bestaande uit die Kaapse Vlakte, die Bo-Kaap of ander gegoede Kleurlinggebiede); opvoeding – opgevoed en onopgevoed; en voorkoms – velkleur (opgebreek in lig en donker); vorm van die neus (plat neus teenoor ’n skerp neus) en tekstuur van die hare (opgebreek in fyn, hanteerbare en kroes hare). Die faktore en hul onderafdelings word onder per tabel geïllustreer:

FIGUUR 2: DIE FAKTORE VAN DIE KLEURLING IDENTITEIT

FAKTOR	ETNIESE GROEP	
	Kaapse Kleurling	Kaapse Maleier
Geslag	<i>Manlik</i> : bendelid; gewelddadig; alkoholis; dwelmhandelaar; neem deel aan buite-egtelikheid	<i>Manlik</i> : patriargaal; geslagsrituele volgens Islamitiese waardes
	<i>Vroulik</i> : huisvrou; bediende; goedhartig; slagoffer van huweliksgeweld; alkoholis	<i>Vroulik</i> : bedek met kopdoek; geslagsrituele hou hul uit publieke oog; volg streng Islamitiese waardes
Godsdiens	Christenskap	Islam
Taal	Afrikaans (Kaapse Vlakte-aksent)	Afrikaans (Kaapse Vlakte-aksent gemeng met Maleise terme)
	Kombuistaal	Kombuistaal
	Engels	Engels
Styl	Gam	Gam
	Beskaafd en ordentlik	Beskaafd en ordentlik

³⁹ “Afrikaans with portions of English thrown in” (Wilkinson & Kragolsen-Kille, 2006: 27).

Klas	<i>Ekonomiese status</i>		<i>Ekonomiese status</i>	
	Lae klas	Middelklas	Lae klas	Middelklas
	<i>Geografiese ligging</i>		<i>Geografiese ligging</i>	
	Kaapse Vlake	Gegoede Kleurlingbuurt	Bo-Kaap	Gegoede Kleurlingbuurt
Opvoeding	Opgevoed		Opgevoed	
	Onopgevoed		Onopgevoed	

FIGUUR 3: DIE FENOTIPIESE FAKTOR VAN DIE KLEURLING-IDENTITEIT

Voorkoms	Velkleur (pigmentasie)			Velkleur (pigmentasie)		
	Lig		Donker	Lig		Donker
	Vorm van neus			Vorm van neus		
	Plat (Swart herkoms)		Skerp (Europese herkoms)	Plat (Swart herkoms)		Skerp (Europese herkoms)
	Tekstuur van hare			Tekstuur van hare		
	Fyn	Hanteerbaar	Kroes	Fyn	Hanteerbaar	Kroes

Die voorkomsfaktor met sy onderafdelings word in 'n aparte tabel geplaas, want alhoewel die Kleurlinge-individue met fyn hare, skerp neuse en 'n ligte vel verkies word, kan mens nie noodwendig 'n akteur kies vir 'n rol na aanleiding van sy voorkoms nie. Fenotipiese faktore word ook nie noodwendig in tekste aangedui nie. Tog, soos gemeld deur Jensen (2008: 67), word beskaafdheid tog beïnvloed deur voorkoms: 'n Beskaafde vroulike individu met kroes hare sal produkte aanskaf om dit meer hanteerbaar te maak, sodat sy meer ordentlik kan lyk wanneer sy in die openbaar verskyn.

Teatermakers kan gebruik maak van die faktore wat in die tabel uiteengesit is en onderafdelings kies om nie die stereotipiese Kleurling te bou nie, maar eerder 'n meer omvangryke en interessante Kleurling wat nie vasgevang is in die negatiewe wêreld van die Kaapse Vlakte nie, te skets. Dieselfde geld vir akteurs wat na hierdie eienskappe kan kyk en dan kan probeer om nie die stereotipiese Kleurling te vertolk nie.

Na aanleiding van al hierdie aspekte, vorm ek drie kategorieë om sodoende te bepaal watter Kleurling die meeste in die dramas wat ondersoek is, verteenwoordig word. Die eerste kategorie maak plek vir die uiterste stereotipe: die tipiese Kaapse Kleurling en Kaapse Maleier. Die tweede kategorie maak plek vir die middeweg, vir die meer “lewende”⁴⁰ Kaapse Kleurling en Maleise Indiër⁴¹. Die laaste kategorie is die tuiste vir die ander uiterste, die Wit-Kleurling⁴² en die Publieke Maleier⁴³.

7.1.1 Kategorie een: die tipiese Kaapse Kleurling en Kaapse Maleier

Wanneer 'n tipiese Kaapse Kleurling karakter geskep word, sal die volgende faktore en onderafdelings vanuit die tabel gekies word: 'n individu wat beskik oor 'n Kaapse Vlakte-aksent; woonagtig op die Kaapse Vlakte in 'n lae-klas-area (heel waarskynlik in die woonstelblokke); *gam*-maniere toon, onopgevoed is en kroes hare, 'n plat neus en 'n donker velkleur het. In die geval van 'n manlike individu, is dit iemand wat verskeie verkeerde keuses gemaak het in sy adolessensiejare en in die tronk beland het. Hy word deel van 'n bendegroep en leef volgens die assosiasie dat dronkenskap en gewelddadigheid aan die orde van die dag is. Hierdie individu aanvaar net hulle lot en onderpresteer in hulle lewe. Hierdie stereotipiese verskynsel kan grootliks toegeskryf word aan swak finansiële toestande. Die perfekte toonbeeld van hierdie stereotipiese manlike Kaapse Kleurling, is Jerome in *Bullets over Bishop Lavis*. Jerome het sewe jaar tronkstaf uitgedien vir moord en beland gevolglik in die 28's bendegroep. Hy woon op die Kaapse Vlakte (Bishop Lavis) en praat met 'n sterk Kaapse Vlakte-aksent bestaande uit vloekwoorde en jargon.

⁴⁰ “'n Kleurling wat om sy eie ontwil uitgebeeld [word], in plaas van [om 'n] middel te wees tot komiese effekte” (Malan in Dekker, 1980: 361).

⁴¹ 'n Kaapse Maleier met sterk Indiese eienskappe ten opsigte van voorkoms.

⁴² 'n Individu wat sy identiteit bepaal na aanleiding van sy Europese voorkoms.

⁴³ 'n Individu wat sterk gelowig is in die publiek, maar agter geslote deure afwyk van sy Islamitiese waardes.

Gerty is 'n perfekte toonbeeld van 'n stereotipiese vroulike Kaapse Kleurling. Met haar sterk Kaapse Vlakte-aksent is sy 'n tipiese lae-inkomste-klas Kaapse Kleurling wat haar lot as fabriekswerkster aanvaar. Sy is onopgevoed en het heel waarskynlik glad nie presteer op skool nie. Op die jong ouderdom van 18 jaar het sy swanger geword – 'n tipiese en algemene verskynsel onder die Kaapse Vlakte-tienermeisies – en het 'n miskraam gehad met die besef dat 'n kind nie 'n kind alleen kan grootmaak nie. Gerty, woonagtig in Woodstock, is 'n tipiese Kaapse Kleurling wat haar ore uitleen vir enige skinderstorie en nie twee keer sal dink om dié storie verder te versprei nie. Haar *gam*-maniere kom na vore wanneer sy kwaad raak, maar sy is darem ordentlik wanneer die situasie dit vereis. Voorkoms is vir Gerty belangrik, 'n baie tipiese verskynsel onder die Kaapse Kleurling vrouens.

Auntie Kariema (*At her feet*) is op haar beurt 'n perfekte toonbeeld van 'n vroulike Kaapse Maleier. Sy is 'n goeie voorbeeld van die ouer gardes wat meer 'n mengsel is tussen die Kaapse Kleurling en die Kaapse Maleier – sy identifiseer haarself as Maleis, maar haar taalgebruik neig meer na dié van die Kaapse Vlakte-aksent. Die grootste verskil tussen hierdie twee groepe is hul geloofskeuse. As vrou ken sy haar plek binne haar geloof en gemeenskap soos dit deur haar Islamitiese waardes bepaal word. Sy weet haar plek is in die kombuis waar sy verskeie tradisionele disse vir haar gesin en groter familie op 'n daaglikse basis voorberei.

Auntie Kariema is 'n beskaafde individu wat hoort tot die middel-inkomste-klas. Haar huishouding moet die beste in die omgewing wees en sy moet altyd weet van ander se doen en late. Sy is onopgevoed en is heel waarskynlik woonagtig in die Bo-Kaap wat, interessant genoeg, óók geleë is in die Tafelbaaidistrik. Nes die tipiese Maleise vrouens, is voorkoms vir haar baie belangrik. Sy is juis op soek na 'n moontlike trouwrou vir haar seun, maar dié dame móét gladde hare hê. Auntie Kariema het dus waarskynlik ook gladde hare. Sy is die tipiese (en selfs ook stereotipiese) Maleise Kleurling-tannie.

7.1.2 Kategorie twee: die “lewende” Kaapse Kleurling en Maleise Indiër

Die groot verskil tussen 'n tipiese Kaapse Kleurling en dan 'n meer “lewende” Kaapse Kleurling, lê in hul beskaafdheid en ordentlikheid. Malaysia (*Bullets over Bishop Lavis*) is 'n voorbeeld van hierdie Kleurling. Sy bly weg van die tipiese dwelm- en alkoholmisbruik en

fokus daarop om goed te presteer in haar lewe. Hierdie individu presteer ook op skool, wat verseker dat sy kan gaan studeer om 'n ordentlike en standvastige werk te kry wat haar in die ekonomiese middelklas plaas. Malaysia kies verpleegkunde as haar beroep en ploeg terug in die gemeenskap deurdat sy die gewonde bendeledede genees. Malaysia is, uit vrye keuse, nogsteeds woonagtig op die Kaapse Vlakte (Belhar) en beskik oor die Kaapse Vlakte-aksent, maar sy is goed gemanierd en beskaafd. Hierdie goeiehartige individue, meestal vrouens, is te vinde op die Kaapse Vlakte, maar is ongelukkig in die minderheid.

Speedy (*Die Joseph en Mary Affair*) maak ook deel uit van die tipiese Kaapse Kleurling, maar is nie 'n perfekte toonbeeld daarvan nie. Hy beskik oor 'n Kaapse Vlakte-aksent, maar is nie woonagtig op die Kaapse Vlakte self nie, maar eerder in Woodstock. Hy is nie betrokke by volskaalse bende-geweld of dwelmmisbruik nie, maar is konstant besig met konkelry wat bestaan uit kleinskaalse diefstal. Op dié manier probeer hierdie lae-inkomste-klas individu kop bo water hou. Speedy is 'n onopgevoede Kaapse Kleurling wat nou en dan *gam*-maniere toon, maar hy kan ook ordentlik wees wanneer die situasie dit verlang.

Tahira Hussein is 'n voorbeeld van 'n Kaapse Maleier met sterk Indiese eienskappe in terme van voorkoms. Sy is die individu in die gemeenskap op wie sekere meisies jaloers sal wees en dít net omdat sy gladde swart hare het. Daarmee saam koop Tahira net vir haar die duurste ontwerpersklere, onder andere Jenni Button en Nine West. Hierdie verskynsel is iets waarvan ander Kleurlingmeisies net kan droom. Tahira is 'n sterk gelowige wat haar pligte as vrou goed nakom. As jy 'n Moslem is, word daar verwag dat jy volgens die waardes leef en dit te alle tye verteenwoordig. Individue wat nie so leef nie, word veroordeel en selfs uit die groep verban. Tahira is 'n groot aanhanger hiervan. Sy was in twee geskeur toe haar baas haar verplig om sonder 'n kopdoek te kom werk, maar het aan die einde van die dag sy wens nagekom. Tahira beweeg nie teen haar gemeenskap in nie, en dra dus haar kopdoek oral behalwe agter haar lessenaar by die werk. Sy maak deel uit van die jonger generasie Moslems wat Engels as hul huistaal praat. Sy is baie beskaafd en ordentlik en is heel waarskynlik woonagtig in die Bo-Kaap. Sy is opgevoed en werk by 'n reisagentskap.

7.1.3 Kategorie drie: die Wit-Kleurling en die Publieke Maleier

Die Wit-Kleurling is 'n individu wat sy identiteit bepaal na aanleiding van sy Europese voorkoms: gladde hare, skerp neus en 'n baie ligte velkleur. Hierdie individue is baie selde op die Kaapse Vlakte te vinde, maar word eerder in die meer gegoede woonbuurte gevind. Hulle praat ook suiwer Afrikaans, omdat hulle vanaf 'n baie jong ouderdom omring was met Wit kinders en skoolgegaan het in oorheersend Wit skole. Hierdie individue is baie ordentlik en beskaafd en behoort tot 'n middel- en hoë-inkomste-klas. Hierdie opgevoede individue handhaaf 'n beroep met 'n goeie inkomste en presteer nog hulle hele lewe. Hulle kinders sal op dieselfde manier grootword en dieselfde identiteit handhaaf. Hierdie identiteit wat geskep word, beweeg weg van die meer stereotipiese uitbeeldings van die Kleurling.

Maar dan is daar ook die Kaapse Vlakte Kleurlinge wat hulle “Wit hou”. Hulle het nie hul tragiese lot aanvaar nie en wel hard gewerk op skool vir beurse sodat hulle óók 'n blink toekoms kan verseker. Hulle het nie sterk Europese eienskappe nie, maar hulle trou met Wit wederhelftes en gaan woon in Wit buurte na afloop van hulle troue. Hulle streef na die Wit etniese kultuur se gewoontes. Ronnie (*Bullets over Bishop Lavis*) is 'n voorbeeld van hierdie Kleurling wat homself Wit hou. Hy het totaal en al van enige vorm van Kleurling-identiteit en assosiasie met Kleurlinge wegbeweeg. Toe hy met Anel trou en na Tamboerskloof trek, het hy sy geskiedenis en etnisiteit agtergelaat vir 'n nuwe toekoms vir hom en sy gesin.

Alhoewel hy wegbeweeg het vanaf die Kaapse Vlakte (Bishop Lavis), beteken dit nie noodwendig die Kaapse Vlakte het hom verlaat nie. Sy Kaapse Vlakte-aksent glip hier en daar terug, veral wanneer hy kwaad raak of wanneer hy met ander Kleurlinge in gesprek is. Maar om te verhoed dat dit gebeur, praat hy eerder Engels. Hy is beskaafd en ordentlik en word dus nie geassosieer met geweld of dwelms nie. Hy gebruik wel alkohol, maar met matigheid voor oë. Hy is 'n opgevoede prokureur wat tot die hoë-inkomste-klas behoort. Hy is dus die perfekte toonbeeld van 'n Kleurling wat die regte besluite geneem het en 'n betekenisvolle lewe lei waar hý in beheer is en nie beïnvloed word deur sy omgewing nie.

'n Publieke Maleier is 'n individu met sterk Islamitiese waardes wanneer hy in die openbare oog verskyn, maar bereid is om sy geloof agter geslote deure op te offer vir dit waarvoor hy werklik lief is. Munier is 'n voorbeeld van só 'n Maleier. Hy toon sterk Islamitiese waardes, bid soos wat sy geloof dit vereis en sorg vir sy familie met die klein inkomste wat hy verdien. Weens sy groot liefde vir ontwerp en konstruksie, neem hy deel aan 'n Kersspel sodat hy

hierdie liefde kan voed én sy Christenvriende kan uithelp. Sy ander liefde, die liefde vir mans, is streng verbode in die Moslemgemeenskap. Niemand weet van hierdie verbode liefde nie, want dit bestaan net in sy hart wanneer hy alleen is. Munier beskik oor 'n sterk Kaapse Vlakte-aksent gemeng met Maleise terme. Hierdie onopgevoede en beskaafde individu woon in die Bo-Kaapse area, beskik oor 'n werk, en behoort tot die lae-inkomste-klas. Munier het ongelukkig nie gladde hare soos die meerderheid van die Kaapse Maleiers nie. Hy is donker van kleur en het 'n platterige neus. Aan die einde van die dag is hy 'n sorgsame man wat ander belangriker as homself ag.

7.2 Slot

Na aanleiding van die drie dramas (*At her feet*, *Die Joseph en Mary Affair* en *Bullets over Bishop Lavis*) kom ek tot die slotsom dat, soos voorheen genoem, daar hoofsaaklik drie tipes kategorieë bestaan wat elkeen sy eie tipe Kleurlingkarakter huisves. Kategorie een (die uiterste stereotipe) en kategorie twee (die middeweg) is die twee kategorieë waaruit die meeste Kleurlinge gekies en verteenwoordig word. Kategorie drie Kleurlinge, waaronder die Wit-Kleurling, word uiters selde verteenwoordig. Daar is ook geen sprake van 'n Kleurling wat buite die Kaapse Vlakte gebore is en hoe sy lewe ontvou het nie. Dramaturge, regisseurs en akteurs skep Kleurlingkarakters waarvan daar vooropgestelde idees bestaan wanneer daar eintlik 'n groot verskeidenheid van Kleurlinge bestaan. Hierdie studie het nie na die ander tipe Kleurlinge gekyk nie. Dit kan moontlik deel vorm van 'n opvolgstudie om te sien hoe hierdie tipe karaktereienskappe hulself in ander dele van die land uitspeel en of daar enige ander karaktereienskappe is wat nie in hierdie genoemde groepe van toepassing is nie.

Hierdie tabel is net die beginpunt van die skepping en verteenwoordiging van my gemengde bredie Kleurlinggemeenskap. Hierdie karaktereienskappe blyk 'n reduksie van identiteit te wees wat die vooropgestelde idees, die (negatiewe) stereotipes wat rondom die Kleurling bestaan, te bevorder. Selfs as daar gekyk word na die laaste kategorie, blyk dit dat die blanke perspektief as die aanvaarbare norm gebruik word om gedrag en identiteit te bepaal. Die Apartheidswette, wat gebruik is om die Kleurling te marginaliseer, se skadu's word nog steeds in hierdie karaktereienskappe gevind. Dit is 'n hartseer toedrag van sake. En solank as wat hierdie aspekte nog in die samelewing en gemeenskappe teenwoordig is, sal dit op een of ander manier op die verhoog uitgespeel word. Ten slotte dan: Ongelukkig word die Kleurling

en sy gemeenskap nog hoofsaaklik volgens die stereotipe in post-apartheid-teater (en veral in die bespreekte dramas) verteenwoordig.

Bibliografie

Adhikari, M. 2005. *Not White enough, not Black enough: Racial identity in the South African Coloured community*. Ohio: Ohio University Press.

Besteman, C. 2008. *Transforming Cape Town*. Berkeley: University of California Press.

Brindley, M. 1976. *Western Coloured Township*. Johannesburg: Ravan Press.

Brink, M. s.a. *Identity: Based on Erik Erikson and James Marcia*. Beskikbaar:
http://dante.udallas.edu/edu3327/Final_Exam/PowerPoints/Identity_powerpoint.ppt [2013, Julie 7].

Burger, K. 2002. *Swart komedie; 'n dosis Kaap*. Beskikbaar:
<http://152.111.1.88/argief/berigte/beeld/2002/09/23/10/1.html> [2014, September 30].

Butler, A. 2014. *Ethnic and racial identity development*. Beskikbaar:
http://www.actforyouth.net/health_sexuality/adolescence/identity/ethnic_racial.cfm [2014, Oktober 16].

Campbell, V. 2008. *What's on at the Baxter this winter...* Beskikbaar:
http://www.artlink.co.za/news_article.htm?contentID=5748 [2014, September 29].

Census 2011. 2011. Beskikbaar: www.statssa.gov.za [2013, Julie 13].

Charlton, R. W. 2014. *The numbers gang*. Beskikbaar: <http://thenumbersgang.weebly.com/> [2014, September 2].

Chávez, A. F. & Guido-DiBrito, F. 1999. Racial and ethnic identity and development. *New Directions for Adult and Continuing Education* 84. Beskikbaar:
<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic551690.files/Chavez%20and%20Guido%20Debritto.pdf> [2013, Julie 2].

Cherry, K. 2013. *Identity Crisis – theory and research*. Beskikbaar:
<http://psychology.about.com/od/theoriesofpersonality/a/identitycrisis.htm> [2013, Julie 4].

Cristiansen, S. L. & Palkovitz, S. 1998. Exploring Erikson's psychosocial theory of development: Generativity and its relationship to paternal identity, intimacy and involvement in childcare. *The Journal of Men's Studies*, 7 (1): 133 – 155.

- Collins, D. 2001. *Erikson's conceptualization of identity*. Beskikbaar: <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-04262001-194845/unrestricted/chap2.pdf> [2013, Julie 3].
- Crocetti, E., Rubini, M. & Meeus, W. 2008. Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: development and validation of a three-dimensional model. *Journal of Adolescence* 31. Beskikbaar: www.sciencedirect.com [2013, Julie 7].
- Davids, C. & Abrahams, J. J. 2013. *Bullets over Bishop Lavis*. Kaapstad: Junkets Publisher.
- Davids, N. 2006. *At her feet*. Kaapstad: Oshun Books.
- Davids, N. 2014. *Nadia Davids*. Beskikbaar: <http://www.nadiadavids.com/> [2014, September 10].
- Dekker, G. 1980. *Afrikaanse literatuurgeskiedenis*. Kaapstad: Nasou.
- Dervin, F. 2014. *Cultural identity, representation, and Othering*. Beskikbaar: <http://users.utu.fi/freder/dervinhandbookcorrect.pdf> [2014, April 16].
- De la Rey, C. & Duncan, N. 2003. Racism: A social psychological perspective, in Ratele, K. & Duncan, N. (reds.). *Social Psychology: Identities and Relationships*. Lansdowne: UCT Press. 45-66.
- De Swardt, M. 2009. *Review: At her feet*. Beskikbaar: http://www.artlink.co.za/news_article.htm?contentID=7602 [2014, September 15].
- Du Plessis, I. D. & Lückhoff, C. A. 1953. *The Malay Quarter and its people*. Kaapstad: A. A. Balkema.
- Erasmus, Z. (red.). 2001. *Coloured by history, shaped by place: New perspectives on Coloured identities in Cape Town*. Kaapstad: Kwela Books.
- Erasmus, Z. & Pieterse, E. 1999. Conceptualising Coloured Identities in the Western Cape Province of South Africa, in Palmberg, M. (red.). *National Identity and Democracy in Africa*. Kaapstad: Universiteit van Wes-Kaap. 167-187.
- Fischer-Lichte, E. 2005. *Theatre, sacrifice, ritual: exploring forms of political theatre*. Londen: Routledge.

- Fleming, J. S. 2004. *Erikson's psychosocial developmental stages*. Beskikbaar: <http://swppr.org/Textbook/Ch%209%20Erikson.pdf> [2013, Julie 6].
- French, S. E., Seidman, E., Allen, L. & Aber, J. L. 2006. The development of ethnic identity during adolescence. *Developmental Psychology*, 42 (1): 1 – 10.
- Hugo, J. 2008. Die dramaturge: Malan Steyn en Ilse Oppelt, in Hugo, J., Fourie, C. J., Steyn, M., Oppelt, I., Hauptfleisch, G. & Greunen, H. *Kwintet: 'n bundel met kontemporêre dramas*. Kaapstad: Maskew Miller Longman. 30.
- Hugo, J. 2008. 'n Opsomming van die drama en woordverklarings, in Hugo, J., Fourie, C. J., Steyn, M., Oppelt, I., Hauptfleisch, G. & Greunen, H. *Kwintet: 'n bundel met kontemporêre dramas*. Kaapstad: Maskew Miller Longman. 70.
- Jenkins, R. 1996. *Social identity*. Londen: Routledge.
- Jensen, S. 2008. *Gangs, politics & dignity in Cape Town*. Oxford: James Currey Ltd.
- Kapp, P.H. 1996. "Beskawing" en "kultuur" soos in verskillende kontekste gesien. Beskikbaar: <http://m24arg02.naspers.com/argief/berigte/dieburger/1996/02/13/7/5.html> [2015, Februarie 10].
- Klein Karoo. 2012. Beskikbaar: <http://www.kleinkarooofilm.co.za/ilse-oppelt.html> [2014, September 29].
- Kowaz, A.M. & Marcia, J.E. 1991. Development and validation of a measure of Eriksonian Identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (3): 390 – 397.
- Kroger, J. & Marcia, J.E. 2011. The identity statuses: Origins, meanings and interpretations, in Schwartz, S. J., Luyckx, K. & Vignoles, V. L. (reds.). *Handbook of identity theory and research*. Norway: Springer. 31 – 52.
- Krueger, A. 2010. *Experiments in Freedom: Explorations of identity in new South African drama*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Magerman, R. 2014. *Waar is ons bruin akteurs?* Beskikbaar: <http://www.litnet.co.za/Article/waar-is-ons-bruin-akteurs> [2014, Augustus 9].

Malan Steyn. 2013. Beskikbaar:

http://esat.sun.ac.za/index.php?title=Malan_Steyn&redirect=no [2014, September 30].

Marcia, J.E. 1966. Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3 (5): 551 – 558.

McLeod, S. 2008. *Erik Erikson*. Beskikbaar: <http://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html> [2014, Oktober 15].

Mellet, P. T. 2010. *Lenses on Cape identities: exploring roots in South Africa*. Kaapstad: Dibanisa Publishing.

Molix, L. & Bettencourt, B. A. 2010. Predicting well-being among ethnic minorities: psychological empowerment and group identity. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(3): 513 – 533.

Oppelt, I. 2008. Agtergrond oor die drama, in Hugo, J., Fourie, C. J., Steyn, M., Oppelt, I., Hauptfleisch, G. & Greunen, H. *Kwintet: 'n bundel met kontemporêre dramas*. Kaapstad: Maskew Miller Longman. 31.

Oswalt, A. & Zupanick, C. E. 2013. *Erik Erikson and self-identity*. Beskikbaar: http://www.sevencounties.org/poc/view_doc.php?type=doc&id=41163&cn=1310 [2013, Julie 4].

Oxford Dictionaries. 2014. Beskikbaar: <http://www.oxforddictionaries.com/> [2014, Maart 4].

Reddy, T. 2001. The politics of naming: The constitution of coloured subjects in South Africa, in Erasmus, Z. (red.). *Coloured by history, shaped by place: New perspectives on Coloured identities in Cape Town*. Kaapstad: Kwela Books. 64 – 79.

Robinson, M. 2011. *Student development theory overview*. Beskikbaar: <http://studentdevelopmenttheory.wordpress.com/racial-identity-development/> [2014, Oktober 16].

Rottier, M. F. 2009. Benutting van sandspel in die eksplorering van die leëwêreld van adolessente volgens die gestaltebenadering in maatskaplike werk. Ongepubliseerde magister-verhandeling. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.

Ruiters, M. 2009. Collaboration, assimilation and contestation: emerging constructions of coloured identity in post-aprtheid South Africa, in Adhikari, M. (red.). *Burdened by race: Coloured identities in southern Africa*. Kaapstad: UCT Press. 104 – 133.

SAHO (South African History Online), 2014. *The United Democratic Front*. Beskikbaar: <http://v1.sahistory.org.za/pages/governance-projects/organisations/udf/history.htm> [2014, September 3].

Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Meca, A. & Ritchie, R. A. 2012. Identity around the world: an overview. *Identity around the world. New directions for child and adolescent development*, 138: 1 – 18.

Stehle, R. 2014. *Identiteit ná 40 jaar steeds relevant*. Beskikbaar: <http://www.netwerk24.com/vermaak/2014-12-03-identiteit-n-40-jaar-steeds-relevant> [2015, Februarie 10].

Stets, J. E. & Burke, P. J. 2000. Identity theory and social identity theory. *Social Psychology Quarterly* 63(3). Beskikbaar: <http://wat2146.ucr.edu/papers/00a.pdf> [2013, Julie 2].

Steyn, M. & Oppelt, I. 2008. Die Joseph en Mary Affair, in Hugo, J., Fourie, C. J., Steyn, M., Oppelt, I., Hauptfleisch, G. & Greunen, H. *Kwintet: 'n bundel met kontemporêre dramas*. Kaapstad: Maskew Miller Longman. 30 – 74.

Syed, M., Walker, L. H. M., Lee, R. M., Umaña-Taylor, A. J., Zamboanga, B. L., Schwartz, S. J., Armenta, B. E. & Huynh, Q. 2013. A two-factor model of ethnic identity exploration: implications for identity coherence and well-being. *Cultural diversity and ethnic minority psychology*, 19(2): 143 – 154.

Theories of human development. s.a. Beskikbaar: <http://www3.uakron.edu/witt/fd/chap8.htm> [2013, Julie 8].

Thom, D. P. & Coetzee, C. H. 2004. Identity development of South African adolescents in a democratic society. *Society in Transition*, 35 (1). 183 – 193.

Thurman, C. 2009. *Review: At her feet*. Beskikbaar: <http://www.christhurman.net/art-and-culture/item/not-much-has-changed.html> [2014, September 15].

Thurman, C. 2012. *At large: Reviewing the arts in South Africa*. Illinois: Common Ground Publishing.

Townsend, L. & Townsend, S. 1977. *Bokaap faces and façades: a record of the passing scene in Cape Town's Malay Quarter with a brief account of its architecture and the Muslims inhabitants*. Kaapstad: Howard B. Timmins.

Turner, V. W. 1982. *From ritual to theatre: the human seriousness of play*. New York: Performing Arts Journal Publications.

Venter, A. L. 1974. *Coloured: A profile of two million South Africans*. Kaapstad: Human en Rousseau.

Vorster, A. 2007. *Aardklop se drama Feesmaal*. Beskikbaar:
<http://www.roekeloos.co.za/teater/aardklop-se-drama-feesmaal/> [2014, September 29].

Weber, C., Johnson, M. & Arceneaux, K. 2011. Genetics, personality and group identity. *Social Science Quarterly*, 92(5): 1314 – 1337.

Wilkinson, R. & Kragolsen-Kille, A. 2006. *Bo-Kaap*. Kaapstad: Struik Publishers.